

T.C
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE, HEMŞEHRİ
DERNEKLERİNİN YEREL SİYASET VE KENT
YÖNETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ERCAN AKÇA

İSTANBUL, 2012

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ**

**BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE HEMŞEHRİ
DERNEKLERİNİN YEREL SİYASET VE KENT
YÖNETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ERCAN AKÇA

Danışman: Prof. Dr. Adem ESEN

İstanbul, 2012

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL SİSTEMLER VE ULAŞTIRMA YÖNETİMİ

Tezin Adı: Büyükşehir Belediyelerinde Hemşehri Derneklerinin Yerel Siyaset ve Kent Yönetimi Üzerindeki Etkileri

Öğrencinin Adı Soyadı: Ercan AKÇA

Tez Savunma Tarihi: 03.09.2012

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç.Dr.Tunç BOZBURA
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof.Dr.Mustafa ILICALI
Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

_____ Jüri Üyeleri _____

_____ İmzalar _____

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Adem ESEN

Ek Danışman

Yrd. Doç. Nilgün CAMKESEN

Üye

Dr. Ramazan YÜKSEL

ÖNSÖZ

Sivil toplum kuruluşları son yıllarda dünya da etki alanında hızlı değişikliklere sebep olmaktadır. Bu bağlamda 2011 yılında dünya genelinde görülen sivil hareketlerinin nasıl bir çığ gibi büyüyüp ülke yönetimlerini etkilediği söylenebilir. Ülke yönetimlerinden, kent yönetimlerine kadar birçok yönetsel alanda sivil toplum kuruluşları etkisi görülebilir. Küreselleşmenin yaşanması ve hızlı iletişim ağlarının kullanılması ile sivil organizasyonları etkileme kabiliyetlerinde ve hızında büyük gelişme olduğu bilinmektedir. Bireysel olarak ise bir sivil organizasyonda yer almak aktif katılımcı bir üye veya yönetici olmak, sosyal bir insan ile eş anlamlı olarak düşünülmektedir.

Biraz daha dar ölçekte incelediğim, toplumsal refleksin bir ürünü olan büyükşehirlerdeki HEMŞEHRİ DERNEKLERİ hayatımızın realitesidir. Bu yapılar sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal etkileri büyükşehirlerde yönetimlerden istediğini almakta ya da yönlendirme yapmakta ki gereklilikleri bu araştırmanın ana temasını oluşturmaktadır. Hemşehri dernekleri gerek seçim dönemlerinde siyasilerin en fazla uğrak yeri olması, gerekse seçilmişlerin kitlesel tepkileri ölçme ve değerlendirmede bulunuyor olması açısından yönlendiricilikleri ile büyük önem arz etmektedir.

Yüksek lisans eğitimime başlamama vesile olan ve desteğini devamlı hissettiğim değerli arkadaşlarım Soner UZUNOĞLU, Esra SOLAK, Mehmet GÖKSU, Faruk DİKMEN ve kıymetli hocam Mustafa KUZU Bey'e teşekkür ederim. Ayrıca değerli katkı ve yönlendirmeleri ile çalışmamın çıtasını yüksek tutmamı sağlayan, kendi ilimsel tecrübelerinin yanında yerel yönetim deneyimleri ile de katkılarını esirgemeyen muhterem hocam Prof. Dr. Adem ESEN Bey'e şükranlarımı sunarım.

ÖZET

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİNİN YEREL SİYASET VE KENT YÖNETİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ercan Akça

Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi

Profesör Adem Esen

Haziran 2012, 90 sayfa

Kente uyum sürecinde kentleşmenin yetersizliği, kentin sosyo-ekonomik alt yapısının ve kentsel kurumların kentlere göç eden insanların sorunlarını çözmeye yetersizliği, bireyin kentleşmesinde yeterli etkiyi oluşturmaz. Kentleşme süresince çeşitli ihtiyaçlara binaen sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Kente göçeden bireyler kendi aralarında dayanışma temeline dayanan ilişkiler kurarlar ki bunlar arasında en önemli yeri hemşehri dernekleri tutmaktadır.

Büyükşehirlerdeki iş olanakları fazlalığı buralara olan göç hızını etkilemiştir. İstanbul birçok sahada bir çeşit çekim merkezi olma özelliği ile tarihten bu güne hep göçler almıştır. Bu göçler neticesinde oluşan hemşehri dernekleri zamanla İstanbul kent yönetiminde de etkili olmaya başlamışlar, hemşehri dernekleri üyelerinin değişen ve gelişen beklentileri yönlendirici bir sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Kentleşme, Sivil Toplum Örgütleri, Hemşehri Dernekleri, İstanbul'da Hemşehri Etkisi

ABSTRACT

THE EFFECTS OF FELLOW COUNTRYMEN ASSOCIATIONS ON LOCAL POLITICS AND URBAN ADMINISTRATION IN METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Ercan Akça

The Urban Systems And Transport Management

Profesör Adem Esen

June 2012, 90 pages

Lack of harmony in the process of urbanization in the city, the city's socio-economic sub-structure of the failure in solving the problems of people who migrate to cities and urban institutions, individual kentlileşmesinde not generate sufficient impact. Requirements established in virtue of various non-governmental organizations during urbanization. Establish relations based on solidarity among individuals, many immigrants to the city, among them the most important place that holds citizen associations.

Excess of the speed of the migration business opportunities metropolitan influenced here. Feature in many fields, with a sort of Istanbul as a center of attraction was the date of immigration to this day always. Associations as a result of migration over time, this fellow began to be effective in the management of the city of Istanbul, fellow members of associations has resulted in changing and evolving expectations of a router.

Keywords: Urbanisation, Civil Society Organizations, Citizen Associations, Citizen Effect in Istanbul

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	viii
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	
2.1 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TANIMI	4
2.2 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TARİHSEL GELİŞİMİ	11
2.3 KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL SİVİL TOPLUM	15
2.4 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	16
2.5 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YÖNETİME ETKİSİ	18
2.6 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	20
3. HEMŞEHRİ DERNEKLERİ TANIMI, KENTLEŞME SÜRECİNE ETKİLERİ.....	22
3.1 KENT VE KENTLEŞME TANIMI	22
3.1.1 Kentleşme ve Göç Olgusu	24
3.1.2 Göç Ve Hemşehrilik İlişkileri	26
3.1.3 Kentleşme Sürecinde Hemşehri Dernekleri	28
3.2 HEMŞEHRİ DERNEKLERİ TANIMI	32
3.2.1 Fahri Hemşehrilik Tanımı	36
3.2.2 Hemşehri Derneklerinin Tarihsel Gelişimi	37
4. BÜYÜKŞEHİRLERDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE ETKİLERİ	40
4.1 METROPOLİTEN KENTLERDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	40
4.2 EKONOMİK GÜÇ OLARAK HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	42
4.3 SOSYAL GÜÇ OLARAK HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	44
4.4 SİYASAL GÜÇ OLARAK HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	47
4.5 HEMŞEHRİ DERNEKLERİNİN MEMLEKETLERİNE KATKILARI.....	51

5. İSTANBUL KENT YÖNETİMİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	
ETKİSİ.....	52
5.1 TARİHTEN BU GÜNE İSTANBUL KENT YÖNETİMİ	52
5.1.1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi	54
5.1.2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1923'ten Bu Güne Belediye Başkanları	55
5.2 İSTANBUL KENTİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	57
5.2.1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyeleri Hemşehri Derneği İlişkisi	61
5.2.2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bürokratların Hemşehri Derneği İlişkisi	70
5.3 HEMŞEHRİ DERNEKLERİNDE ETKİNLİK PARAMETRELERİ. 72	
5.4 İSTANBUL ANAKENT YÖNETİMİNE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ ETKİSİ	75
6. SONUÇ VE ÖNERİLERİ	77
KAYNAKÇA	83

TABLULAR

Tablo 2.1: Sosyal düzenin ideal tipleri olarak, piyasa, devlet ve STK'ların bazı Nitelikleri.....	10
Tablo 3.1: İstanbul 1975-2000 yılları arası göç hareketleri.....	25
Tablo 3.2: Yıllara göre faal dernek sayıları (adet)	35
Tablo 3.3: İllere göre faal dernek sayıları (ilk on il)	39
Tablo 4.1: Hemşehri derneklerinin bölgelere göre dağılımı.....	40
Tablo 4.2: (2012) Yılı itibari ile kurulan derneklerin hedeflediği kitlelerin dağılımı.....	41
Tablo 4.3: Bilgisayarı olan derneklerin bölgelere göre dağılımı.....	43
Tablo 4.4: Derneklerin kuruluş amaçlarına göre dağılımı.....	45
Tablo 4.5: Dernek kullanıcı sayısı	46
Tablo 4.6: Derneklerin yıllara göre üye sayıları.....	50
Tablo 5.1: İBB hizmet alanları ve hizmet alan nüfus bilgileri	54
Tablo 5.2: İBB başkanları (1923 – 2012)	55
Tablo 5.3: 1923 – 2012 arası doğum yerlerine göre İBB başkanları	56
Tablo 5.4: İstanbul Şehir Haritası	59
Tablo 5.5: Marmara bölgesi 2009 yerel seçimlerine göre meclis üyesinin hemşehri derneklerine üyelik oranı (%)	62
Tablo 5.6: 2009 Seçim sonuçlarına göre İBB meclis üyelerinin partilere göre dağılımı	63
Tablo 5.7: 2009 Seçim sonuçlarına göre İBB meclis üyelerinin mesleklerine göre dağılımı	66
Tablo 5.8: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Komisyon Üyelerinin Doğum yerine göre dağılımı (meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller)	67
Tablo 5.9: DYG İstanbul Büyükşehir Belediyesi Komisyon Üyelerinin Doğum yerine göre dağılımı (meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller)	68
Tablo 5.10: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Komisyon Üyelerinin Doğum yerine göre dağılımı, meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller	69

Tablo 5.11: 2012 Yılında Doğum Yerine Göre, 2 ve Daha Üstü Sayıdaki İstanbul Büyükşehir Belediyesi Üst Bürokratların Dağılımı	70
Tablo 5.12: İstanbul'da Bulunan Bazı Hemşehri Derneklerinin Geldikleri İllere Göre Dağılımı.....	73
Tablo 5.13: İstanbul kent yönetimi hemşehri derneği ilişkisi genel değerlendirmesi...	78

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Sivil toplum alanının belirsiz sınırları.....	12
Şekil 3.1: Derneklere üye olan kadın – erkek sayılarının Türkiye nüfusuna oranı	37
Şekil 5.1: İstanbul ilindeki hemşehri derneklerinin dağılımı	60
Şekil 5.2: 2009 Seçimlerinde Doğum Yerine Göre, 3 ve Daha Üstü Sayıdaki İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis Üyeleri Dağılımı	64
Şekil 5.3: 2009 Seçimleri İBB Meclis Üyelerinin Doğum Yerlerine Göre Bölgesel Dağılımı	65

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AGE	:	Adı Geçen Eser
AGM	:	Adı Geçen Makale
AGT	:	Adı Geçen Tez
DA	:	Doğal Afet
DDB	:	Dernekler Daire Başkanlığı
DY	:	Doğum Yerleri
DYG	:	Doğum Yerine Göre
HD	:	Hemşehri Derneği
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
K	:	Komisyon
KY	:	Kentsel Yenileme
MB	:	Marmara Bölgesi
MGD	:	Mesleklerine Göre Dağılım
MK	:	Metropolitan Kentler
M	:	Meclis yeleri
MY	:	Metropolitan Yönetimler
PGD	:	Partilere Göre Dağılım
STEP	:	Sivil Toplum Endeks Projesi
STGM	:	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
TUIK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TUSEV	:	Türkiye nc Sektör Vakfı
VGM	:	Vakıflar Genel Müdürlüğü
YADA	:	Yaşama Dair Vakıf

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu; sivil toplum kuruluşlarından olan hemşehri derneklerinin kentleşme sürecindeki fonksiyonları, büyükşehir belediyelerinde kent yönetime olan etkisinin neler olduğudur? Hemşehri dernekleri daha medeni bir yaşam, daha katılımcı bir demokrasi, daha uzlaşmacı bir toplum için gerekli sivil toplum kuruluşlarımızdır? Hemşehri derneklerinin etkinliğinin belirleyen temel fonksiyonlar nelerdir?

Özellikle 1950 yılından sonra kırsal çevrelerde meydana gelen ekonomik değişim beraberinde büyük nüfus kitlelerinin kentlere göç etmesi sonucunu doğurmuş, böylece ülkemizde kentleşme hızlanmıştır. Kentsel nüfusta meydana gelen artışta en önemli payın kırdan kente yoğun göçten kaynaklandığı söylenebilir. Yaşanan yoğun kır-kent göçü milyonlarca köylünün başta İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere büyük kentsel alanlara yerleşmesine yol açmıştır. Kentler bir yandan alansal olarak büyürken diğer yandan göç eden nüfusla beraber toplumun sosyal ve kültürel yapısından dönüşümler ortaya çıktığı görülmüştür. Kente göç eden nüfus, yaşamaya başladıkları bu yeni ortamda sosyal bir varlık olmanın gereği olarak yeni ilişkiler kurmak durumundadır.

Dünyada 1980'lerde artan küreselleşme olgusuna paralel olarak geleneksel siyasi parti yönetim tarzlarının ciddi bir temsil ve meşruiyet krizine uğramaları sonucu, ortaya çıkan demokrasiye ilişkin tartışmalar, sivil toplum olgusunun önemini artırarak işlevsel kılmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu Ülkeleri'ndeki rejimlerin çökmesi ile başlayan yeni siyasi arayışlar, sivil topluma olan ihtiyacı teşvik etmiştir. Öte yandan, sosyal bilimlerdeki modern ve post modern bakış açıları bağlamında değerlendirildiğinde, sivil toplum özlemi bütün toplumlarda başat bir konuma yükselmiştir. Dünyadaki gelişmelerin etkisiyle Türkiye'de 1983'te sivil toplum kavramı tartışılmaya ve sivil toplum kuruluşları, toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmeye başlamışlarsa da, esas olarak 1990 sonrasında örgütlenme özgürlüğünün önündeki hukuki engellerin azaltılmasıyla, sivil toplum kuruluşları çok hızlı şekilde yaygınlaşmış, toplumsal ve siyasal yaşamın etkin aktörleri durumuna gelmişlerdir.

Hemşehri derneklerinin büyükşehir kent yönetimindeki etkileri, kentleşme sürecinde ortaya çıkan; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal etkileri bulunan bir dayanışma şekli olan hemşehrilik olgusunun incelenmesi ve kentleşme süreci, kent kültürü ve kent yönetimi üzerindeki rolünün ortaya konması ölçeğinde incelenmiştir. Hemşehrilik olgusu, aynı coğrafi kökenden gelenlerin, kentsel ortamda birbirlerine destek olmak, karşılaştıkları bu yeni mekânda sorunlarını çözmek, “memleket” lerine özlemlerini gidermek amacıyla kente özgü olduğu düşünülen ve pek çok sosyal bilimci tarafından “tampon mekanizma” olarak nitelendirilen bir ilişki türüdür.

Hemşehri dernekleri, genel olarak geldikleri yerleri kalkındırma, buldukları yerde dayanışma ve yardımlaşma sağlama, sosyal faaliyetlerle, kültürel kimliklerini yaşatmayı amaç edinmişlerdir. Kente gelen insanlar, bir yandan kendi değerleriyle gelirken bir yandan da süreç dâhilinde, yeni değerler edindikleri, bu değerlerle beraber tutum ve davranışlarında değişiklikler meydana geldiği yapılan araştırmalarla ortaya konulmaktadır.

Toplumun devlet karşısında dengeleyici gücü olan sivil toplum kavramı, genel olarak, toplumun devletin dışında ondan bağımsız bir şekilde örgütlenmesi anlamında kullanılmaktadır. Günümüzde, birçok ülkede uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri toplumsal kararların alınmasında karar alıcılarla birlikte rol almaktadır. Bu da yönetimde katılımcılığı beraberinde getirmektedir.

Çalışmada hemşehri derneklerinin toplumsal yaşantımıza, kent yönetimine olan etkisi araştırılmıştır. Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri derneklerinin ortaya çıkış sürecindeki informel yapılarının, çağın ve ihtiyaçların değişimine paralel olarak formel bir yapıya bürünmekte toplumun her alanında etkileyici bir sivil toplum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değişim ile birlikte demokrasinin gereği olarak hukuki yapılanmalarla bireyin hakkını veya içinde buldukları örgütün hakkını yönetme kudretine sahip olanlara karşı korumaktır.

Çalışmam süresince görüştüğüm gerek kendi hemşehrileri arasında gerekse tüm ülke sathında ki etkin kişiler (Recep Alçıtepe, Ali Müfit Gürtüna, Mustafa Sarıgül gibi 2012 Bahçeşehir Üniversitesi Yerel yönetimlerde Liderlik semineri katılımcıları). Ayrıca Nihat Macit (İstanbul Büyükşehir Belediyesi genel sekreter danışmanı ve Sivas hemşehri dernekleri yöneticisi). Mevlüt Vural (İstanbul Büyükşehir Belediyesi genel sekreter yardımcısı ve Erzincanlılar hemşehri derneği üyesi). İrfan Aydın (İstanbul Tokatlılar Derneği yöneticisi), Süleyman Dönmez (Sivaslılar Derneği yöneticisi), Fahrettin Gözgün (Isparta ili Gönen ilçesi Güneykent belde belediye başkanı) ile de görüşme şansım oldu. Sayın Mustafa Sarıgül yerel yönetimlerde hemşehri derneklerinin etkin güç olduğu üzerinde özellikler durmuş kentlileşme sürecinde hemşehri derneklerinin önemine işaret etmiştir. Sayın Ali Müfit Gürtüna ise hemşehri derneklerinin yerel yönetimlerde yönetim şemasının oluşmasında belirleyici bir faktör olarak tam anlamıyla söylenemeyeceği derneklerin daha fonksiyonel olması gerektiğini söylemiştir.

Çalışmam da sivil toplum kuruluşlarının oluşma aşamasından, sanayileşme ile beraber kentleşme ve içerisinde yaşadığı kenti benimseme olarak adlandırabileceğim kentlileşme süreçleri işlenmiştir. Ana tema olarak ise sivil toplum kuruluşları içerisindeki hemşehri yapılanmalarının kent yönetimine etkileri araştırılmıştır. Hemşehri derneklerinin etkinliğini belirleyen çeşitli faktörlerin olduğu ve bunların yönetime olan etkilerinin sıralanışı İstanbul kent yönetimi ölçeğinde çeşitli istatistikî veriler doğrultusunda irdelenmiştir.

İstanbul kent yönetiminde hemşehri derneklerinin etkisi meclis üye dağılımındaki payları, üst düzey bürokrasideki hemşehrileri ile orantılı olduğu fikri ile yola çıkılmış olup bu dağılım üzerinden sonuca gidilmeye çalışılmıştır. İstanbul gibi dünya kentinde yönetsel açıdan etkin olabilen bir sivil toplum kurumunun, işlevselliği ve organizasyonu bakımından değerlendirmesi gereklilik arz etmektedir. Bu bakımdan sivil toplum gelişiminden, kent-kentlileşmeye, göç hareketlerinden ve mukabilinde kurulan hemşehri örgütlenmesine kadar başlıklar halinde hemşehri derneklerini irdelemeye çalışılmıştır.

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TANIMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI TANIMI

Sivil toplum kavramı Batı toplumlarının gelişim sürecinin ve Batı siyasal geleneğinin içinde doğup gelişmiştir. Aynı gelenek içinde siyasal-yönetimsel sistem, demokrasi ve demokratikleşme arayışlarının birçok ana temasını kuşatan onlara rehberlik eden bir kavramdır. Sivil toplum kavramsallaştırmasına yönelik farklı girişimler geçmişte klasik liberal parlamenter geleneğin ve sosyalist-Marksist geleneğin merkezini oluştururken, bugün de hem yeni sağ hem de post Marksistlerin kuramsal tartışmalarında aynı yeri ve değerini korumaktadır.¹ Bu bölümde kısaca farklı perspektiflerden sivil toplum tanımları yer alacaktır.

Sivil toplum tanımı yapılırken en çok referans gösterilen tanımlardan biri, liberal demokrasinin önde gelen isimlerinden, Amerikalı sosyolog ve siyaset bilimci Larry Diamond'a aittir. Diamond kendi çalışmasında sivil toplumun belli bir tanımının yapılması gerekliliğinin altını çizmiş ve “*Sivil toplumun demokrasiye yapabileceği potansiyel katkılarının sınırlarını daha gerçekçi bir şekilde çizebilmek için öncelikle sivil toplumun ne olduğunu ve ne olmadığını daha kesin olarak tespit etmeye ihtiyacımız var.*”² diyerek sivil toplum tanımı yapılırken sivil toplumun ne olmadığını da belirlenmesinin önemi üzerinde durmuştur. Diamond sivil toplumu şöyle tanımlamaktadır: “*Sivil toplum örgütlü sosyal yaşamın gönüllü, kendi kendini üreten, kendi kendini destekleyen, devletten özerk olup bir yasal düzen ya da ortak kurallara bağlı olan alanıdır*”.

¹ Tosun, E. G., 2001, *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum ilişkisi*, İstanbul, Alfa Yayıncılık, ss. 29

² Diamond, L., 1994, *Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation*, Journal of Democracy. Vol.5. No.3. ss. 5

Sivil toplum özel alan ve devlet arasında duran aracı bir varlıktır. Sıklıkla atıfta bulunulan diğer bir sivil toplum tanımı ise İngiliz siyaset bilimci John Keane'e aittir. Keane sivil toplum konusunda tam bir görüş birliği olmadığını savunur. Sivil toplum, şiddet karşıtı, kendi kendine örgütlenen, kendi kendini değerlendiren ve yansıtan ve hem birbirleriyle hem de onların eylemlerini çerçeveleyen, sınırlayan ve mümkün kılan devlet kurumlarıyla sürekli bir gerilim içerisinde olma eyleminde bulunan yasal koruma altındaki devlet-dışı kurumların karmaşık ve dinamik bir topluluğunu hem tanımlayan hem de tasavvur eden bir ideal-tip kategorisidir.³ Bu tanımda dikkat çeken şey, sivil toplum kavramının hem var olanı tasvir eden, açıklayan hem de geleceğe yönelik tasavvurlar için yol göstericilik yapma kapasitesine sahip bir araç olarak düşünülmesidir. Bu tanımla ilgili önemli bir diğer nokta da, sivil toplumu sadece devletin dışında yer alan ve yasal koruma altında bulunan alanla eşanlamlı görmemesi, aynı zamanda sivil toplumun eylemleri dolayısıyla hem devlet kurumları ile hem de kendi içinde karmaşık ve yeri geldiğinde gerilimli ilişkilerle karakterize olduğuna dikkat çekmesidir.⁴ “Sivil toplum nedir” sorusunun cevabının ancak “onu oluşturan yapıların ne yapmakta olduğuna, nasıl örgütlendiklerine ve hangi siyasal ve ekonomik güçlerin etkisinde olduğuna bakarak” verilebileceğini belirtmektedir.⁵ Bu nedenle onun kendi başına, kendi içinde bir tanımını yapabilmek mümkün değildir ve basitçe piyasa-dışı, devlet-dışı bir gönüllü kamusal aktivite alanı anlamak yeterli olmamaktadır.⁶ “Kamusal Yapısal Dönüşümü” (Strukturwandel der Öffentlichkeit) adlı eserinde John Keane, karmaşık grupların ne zaman ve hangi koşullar altında siyasal eylemin temeli olmaya başladıklarını, kamusal sorunlar hakkındaki rasyonel-eleştirel tartışmaların yapılmasına önderlik eden toplumsal koşulların neler olduğunu sorgulamaktadır.⁷

³ Keane, J., 1998, *Civil Society: Old Images New Visions*, Oxford, Cambridge: Polity Press, ss.6

⁴ Onbaşı, F., 2005, *Sivil Toplum*, İstanbul, L&M Yayınları, ss. 46

⁵ Ehrenberg, J., 1999, *Civil Society: The Critical History of an Idea*, NewYork, London: NY University Press

⁶ Onbaşı, F., a.g.e., ss. 47

⁷ Jürgen H., 1997, *Kamusal Yapısal Dönüşümü (Strukturwandel der Öffentlichkeit)* Çev. Tanıl Bora-Mithat Sancar, İstanbul, iletişim Yayınları, ss.396-404

Alman felsefeci, sosyolog ve siyaset bilimci Jürgen Habermas, “*Sivil toplumun kurumsal çekirdeğini, kiliselerden, kültür derneklerinden ve akademilerden bağımsız medyaya, spor ve hobi derneklerine, tartışma kulüplerine, vatandaş forumlarına ve yurttaş inisiyatiflerinden meslek birliklerine, siyasal partiler, sendikalara ve alternatif kurumlara dek uzanan devlet-dışı ve ekonomi-dışı birlikteliklerin oluşturduğunu*” söylemektedir.⁸ Buna göre sivil toplum, küçük çaplı gönüllü kuruluşların devletin kamusal sorunlar hakkında ürettiği çözümleri denetleyen ve bu çözümleri açıkça tartışarak katkıda bulunan ve bu anlamda çoğulculuğu esas alan bir yapıdır.⁹ Habermas’ın teorik kavramsallaştırması üç temel çerçeve içinde şekillenmektedir: İlki devletin meşruluk krizidir. Habermas göre, bunun nedeni, devletin ekonomiye kapsamlı müdahalesidir. Modern refah devleti, meşruluğunu kendi teması üzerinde uyguladığı politikalar aracılığıyla göstermek istemektedir. Ancak bunun için toplumsal çıkarların geniş çaplı alanını oluşturan kamusal alana tamamen müdahale etmemesi gerekmektedir. Habermas devletin ve kamusal alanın çıkarları arasındaki olası çatışmanın, rejimin varlığı ve işleyişi konusunda devleti bir krizle yüz yüze bırakabileceğini ileri sürmektedir. İkinci çerçeve, sistem ile yaşam dünyası arasındaki ayrıma dayanmaktadır. Bu ayrımda sistem; para ve iktidarın belirlediği alan iken, yaşam dünyası bireysel ilişkilerin, iletişimsel alanıdır. Üçüncü olarak, demokratik bir temelde kamusal alanın kurumsal yapılanması sorununa dikkat çekmektedir.¹⁰

Alman vatandaşı olmuş Suriye Kökenli siyaset bilimi ve uluslar arası ilişkiler uzmanı Bassam Tibi’ye göre sivil toplum kavramı şu ön şarta dayanmaktadır: Toplumsal ve siyasal kurumlar özerktirler; devletle ilişkilidirler, fakat devlet tarafından denetlenmezler ve devlete tabii değildirlir.¹¹

⁸ Jürgen H., a.g.e. ss. 52

⁹ Sarıbay A. Y., ve Ögün S. S., 1998, *Bir Politik bilim Perspektifi*, Bursa, Asa Kitabevi, ss. 43-44

¹⁰ Craig, C., 1992, *The Public Sphere*, Cambridge Press, ss. 30-31

¹¹ Bassam, T., 1998, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.36

Keane de bu konuda “*Bugünün koşulları altında, kamusal olanla özel olan devlet ve sivil toplum arasındaki eski ayrımın anlamsızlaşması nedeniyle, bunların yerini alan ve artık “siyasal” ya da “toplumsal” varlıklar olarak tanımlanamayacak, birbirleriyle örtüşen, karma nitelikli kurumlardan oluşan bir “magma” söz konusudur*” demektedir.¹²

Amerikalı sosyal bilimci Wilbur Joseph Cohen ve Amerikalı siyaset bilimci Andrew Arato’ya göre sivil toplum “*Özerk gruplar ve birlikler çoğulluğu; kamusal kültür ve iletişim kurumları; bireysel tercihlerin ve yönelimlerin mahremiyeti, çoğulluğu, kamusalılığı devletten, hatta ekonomiden ayıran bir genel haklar sistemidir.*”¹³ Başka bir anlatımla sivil toplum kavramı, “devlet denetimi veya baskısının ulaşmadığı veya belirleyici olmadığı alanlarda, bireylerin/grupların devletten izin almadan, kovuşturmayla uğrama korkusu taşımadan ve ekonomik ilişkilerin baskısından da büyük ölçüde bağımsız hareket ederek tutum belirleyebildikleri, sosyo-kültürel etkinliklerde bulunabildikleri, gönüllü ve rızaya dayalı ilişkilerin, etkinliklerin ve kurumların oluşturabildiği bir toplum” u ifade etmektedir.¹⁴ Alman düşünür Karl Marx’a göre, insanın doğayla ilk etkileşimini oluşturan ekonomik hayat, insan hayatının tüm aktivitelerinin ve sosyal hayatının temel paradigmasını oluşturur. Marx’a göre sivil toplum 18. yüzyıl Avrupa’sında burjuvazi ile gelişti. Onun için sivil toplum, üretici güçlerin belli evrimsel gelişiminde ortaya çıkan, bireyler arasındaki ekonomik ilişkilerin tümüdür.¹⁵ İtalyan düşünür ve siyasetçi Antonio Gramsci ise Marx’ın aksine sivil toplumu alt yapısal bir alan değil, üst yapısal bir kurum olarak ele alır. Gramsci’ye göre *sivil toplum bir sosyal grubun bütün toplum üzerinde yürüttüğü kültürel hegemonyadır.*¹⁶

¹² Keane a.g.e. s. 14-15

¹³ Cohen, J., ve Arato A., 1994, *Civil Society and Political Theory*, Cambridge, Mass, ss.78

¹⁴ Atar, Y., 1997, *Demokratik Sistemde Sivil Toplum Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi*, *Yeni Türkiye Dergisi*, sayı: 18, Ankara, Kasım-Aralık, ss.98

¹⁵ Bayhan, V., 2005, *Sivil Toplum ve Demokrasi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, ss.153

¹⁶ Gramsci A., a.g.e., ss. 153

Alman sosyolog ve siyaset bilimci Ralf Dahrendorf, sivil toplumu; kanun hâkimiyetinin olduğu, öte yandan özerk kurumlardan oluşan bir “*ara sektörün yaygın bir biçimde geliştirilmesi yani devlet ya da bir başka merkezi otorite tarafından yönetilmeyen, halkın iradesini temsil eden kurumlar*” olarak ele almaktadır. Ona göre yeni siyasi kurumları oluşturmak, anayasa ve seçim kanunu yapmak altı ay alır. Yarı yarıya işlerliği olan bir ekonomiyi oluşturmak ise belki altı yıl, ama sivil toplumu kurmak altmış yıl sürebilir. Özerk kurumları oluşturmak ise en güç iştir.¹⁷

Alman düşünür Georg Wilhelm Friedrich Hegel’e göre sivil toplum, bir sözleşme sonucu olarak kurulmaz, sözleşmenin yapılacağı ortamı ya da alanı oluşturur. Sivil toplum bireylerin kendiliğinden, gelenek ve görenekler uyarınca özgür birlikteliğinden meydana gelir. Sivil toplum ancak, yasal ve siyasal kavramlarla donatılınca devlete dönüşür. ¹⁸ Sivil toplum durumunda otorite, bireyin rolünün, işlevinin, yeterliliğinin ve kişisel edimlerinin bir türevidir. İstikrarlı ve birbiriyle yarışan yapılara sahip kenetlenmiş bir toplum, sivil toplumun zorunlu koşuludur.¹⁹ Sivil toplum, baskı grubu oluşturarak siyasi kararlar üzerinde etki yapmak olanağını bulamamış bireylere bu olanağı veren örgütlenmiş ya da örgütlenmemiş olabilen sivil birliklerdir.²⁰ Sivil toplum kavramı çeşitli aşamalardan geçerek, bugünkü anlamına ulaşmıştır. “ *Sivil toplum, gönüllü kendi kendini oluşturan kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü sosyal bir yapılanmadır*”.²¹ Sivil toplumun gelişmesi kültürel bir süreçtir ve çoğulculuk, bağımsızlık, dayanışma toplumsal bilinçlenme, katılım, eğitim, sorumluluk ve yetki devri gibi unsurların gelişmesiyle paralellik taşımaktadır.²²

¹⁷Dahrendorf, R., 1991, *Sivil Toplumu Özerk Kurumlar Yaşatır*, New Perspectives Quarterly, WPQ Türkiye Cilt: 1-2, ss.72-74

¹⁸ Tuncay, M., 1998, *Sivil Toplum ile İlgili Kavramlar, Tanzimattan Günümüze İstanbul’da Sivil Toplum Kuruluşları*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.Xi

¹⁹ Sarıolghalam, M., 1998, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.74-82

²⁰ Atiker, E., 2002, *Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu IX, Sivil Toplum Kuruluşlarında Örgüt içi Demokrasi ve Gönüllülük*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, ss. 6

²¹ Sarıbay, A. Y., 2000, *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss.58

²² Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2001, *Sivil Toplum İş Basında*, Ankara, ss.210

Her şeyden önce sivil toplumda, özgürlükçü, eşitlikçi, dolayısıyla barışçı bir siyasal kültürü, toplumun tüm bireylerin bilinçlerinde yerleşmiş olması ön koşuldur. Bu koşullar altında kavram, yalnızca var olan sivil toplum oluşumlarını değil onların içindeki özgürleşme ve haklılaştırma gücünü ortaya çıkarma amacını da taşımaktadır. Bu da demokratikleşme açısından sivil toplumun tüm olanaklarını kullanmak anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında sivil toplumun Sivil toplum ve kamuoyu birbirlerini vazgeçilmez bir biçimde tamamlamaktadırlar.²³

Uluslararası literatürde “kâr amacı olmayan işletmeler (non profit organizations)” veya “hükümet dışı kuruluşlar (NGO - non governmental organizations)” olarak tanımlanan sivil toplum kuruluşları, sağlıktan siyasete, eğitim ve kültürden çevreye kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. Geleneksel hayat tarzından modern hayat tarzına yönelmiş olan toplumların mesleki, kurumsal ve davranışsal değişiklikleri ve talep ve beklentilerdeki sürekli artışlar ekonomik, siyasal ve sosyal yapıyı etkilemektedir. Bu değişimler sonucunda; eski toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlar yerini, Sivil Toplum Kuruluşları olarak kendisini gösteren ve toplumsal sorunlara etkili ve uzun dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılmak isteyen bireylerin oluşturduğu güç ve birliktelik odaklarına bırakmıştır. Hayatın her alanındaki sorunlara çözüm bulmada kamu sektörü olarak devlet ve özel sektörle birlikte üçüncü bir dinamik olan STK'lar da faaliyet göstermeye ve gün geçtikçe artan önemlerini daha fazla hissettirmeye başlamışlardır. Bu kuruluşların tamamı, topluma sosyal fayda sağlamayı esas alan hizmetler sunmakta veya ürünler üretmektedirler.²⁴

Sivil toplumun yönetim prensibi olarak “gönüllülük” önerilirken hâkim aktörleri arasında ise dernekler sayılmıştır. Sivil topluma katılımın şartı olarak, insanları genel bir yöne yönlendirme ve sorumluluk alma isteği anlamında kullanılan “karar verme” varsayılmıştır. Bazı zorluklar bulunmakla birlikte sivil toplum, ürettiği mallar bakımından da ayrılabilir.

²³Atiker a.g.e., ss. 7-8

²⁴ Coşkun, A., *Dernekler Dergisi* <http://www.siviltoplumakademisi.org.tr> [erişim tarihi 01 Mayıs 2012]

Tablo2.1.deki “karma mallar”, özel (üyelere sunulan hizmetler), dayanışma (yardımlaşma örgütü tarafından sunulan bakım hizmeti) veya kamusal (gönüllüler tarafından temizlenen bir sahil) mal şeklinde olabilir. Sivil toplumu diğerlerinden ayıran önemli bir nokta da faaliyetleri neticesinde yayılan olumlu dışsallıklardır. “Sosyal sermaye” ve “kamusal söylem” gönüllü olarak bir araya gelmenin sonucunda ortaya çıkan ortak faydalardır. Sosyal dayanışma, ortak fayda için koordinasyon ve birlikteliği kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal örgütün özelliklerini ifade eder. Kamusal söylem ise bir toplumun ortak değerlere eklemlenme, sosyal sorunları düşünme ve siyasi amaçlar geliştirme yeteneğine işaret eder.²⁵

Tablo 2.1: Sosyal düzenin ideal tipleri olarak topluluk, piyasa, devlet ve sivil toplumun bazı nitelikleri

	Topluluk	Piyasa	Devlet	Sivil toplum
Yönetim ilkesi	Dayanışma	Rekabet	Hiyerarşi	Gönüllülük
Hâkim Kolektif aktörler	Aileler, komşuluk ilişkileri	Özel şirketler, siyasi partiler	Bürokratik kurumlar	Dernekler (geniş anlamda birliktelikler)
Katılım şartı	Özdeşleştirme	Güç elde etme	Yasal yetki	Karar verme
Temel karar alma usulü	Oybirliği	Talep ve Arz	Resmi düzenleme	Münazara
Mübadele aracı	Saygı/İtibar	Para, oylar	Zorlama	Tartışmalar
Üretilen malların türü	Ortak mallar	Özel mallar	Kamusal mallar	Karma mallar
Pozitif dışsallık	Ortak etkilenme, Kolektif kimlik	Başarı, hesap verme	Güvenlik, adalet	Sosyal sermaye, kamusal söylem

kaynak: (Dekkerl ve Van den Broek, 1998, ss. 13)

²⁵ Dekkerl, P. ve Andries V. B., 1998. *Civil Society in Comparative Perspective: Involvement in Voluntary Associations in North America and Western Europe*, ss. 12-14.

2.2 SİVİL TOPLUM YAPISININ TARİHSEL GELİŞİMİ

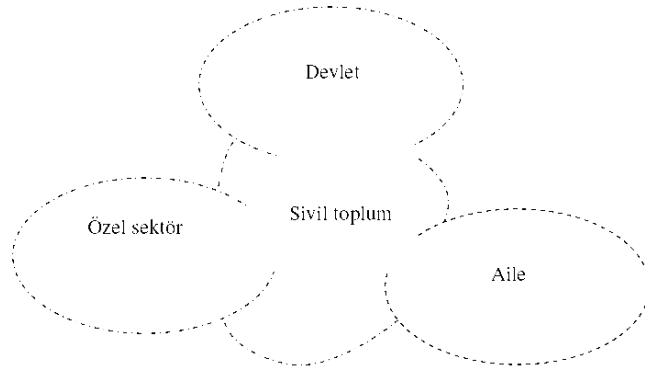
Sivil toplumun etimolojik kökenine baktığımızda, kelimenin Latince civils, civilis kökeninden geldiğini görürüz. Bunun da anlamı medeni, şehirli, şehir hayatına adapte olmuş olan vb.dir. Fransızca “askeri olanın karşısında olan” anlamında kullanılan sivil toplum, tarihsel süreç içerisinde “devletten olmayan”, hatta yer yer “devlete karşı olan” anlamını da taşımıştır. Sivil toplum kavramı, günümüzdeki anlamına pek paralellik göstermese de ilk defa antik Yunan düşünürü Platon'da (Türkçe adıyla Eflatun, M.Ö.427-M.Ö.347) karşımıza çıkar. Platon, transandantal devlet anlayışının tarihsel temelini oluşturur. Seçkin ve hiyerarşik bir yönetim modeli kurar ve devlet yönetiminin bu seçkinlere devredilmesini, malların toprağın devlete bırakılmasını öngörür. Aynı dönemde bir başka Yunan düşünür Aristo (M.Ö.384-M.Ö.322) da sivil topluma dair açıklamalar getirir. “Yurttaşlık, sivil toplumun ta kendisidir” der. Böylece devlet-sivil toplum ayırımına antik dönemde henüz gidilmediğini, devletin; toplumun bir kurucusu, yürütücüsü olarak algılandığını gözleyebiliriz. Bu aşkın devlet anlayışı, daha sonraları skolastik düşüncenin de etkisi altında kalarak aydınlanma dönemine kadar etkisini/varlığını hissettirmiştir.

1990'lardan bu yana gerek akademik literatürde gerekse gündelik hayatta yeniden gündeme gelen sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları tartışılmaktadır. Dünyada ve daha yakın bir zamanda olmak üzere Türkiye'de bugün sosyal girişimcilik alanında önemli projelere imza atan işletmelerin ve sivil toplum kuruluşlarının sayısı giderek artmaktadır.²⁶

²⁶ Gürgen, H., 2008, *Kurumsal İtibar Yönetimi ve Sosyal Sorumluluk*, 7.Sanayi Kongresi'nde Sunulan Bildiri.

Küreselleşmenin devlet yapılarında oluşturduğu değişimler ile piyasa aktörlerinin dönüşümleri sonucu sosyal adaletin sağlanması, kamusal sorunların çözülmesi, ekolojik problemler, insan hakları, cinsiyet ayrımcılığı gibi birçok yaşamsal alanda sivil toplum kavramının yeniden canlanması ve toplumsal değişimin temel ve birincil aktörlerinden birisi konumuna yükselmesi nedeniyledir.²⁷ Ancak bu kavramlar, gerek Batı dünyasında, gerek ülkemizde sınırları kesin olarak çizilebilmiş kavramlar değildir.²⁸ Bu nedenle kavramın devlet, piyasa ve aile arasındaki kuramsal sınırlarını tam anlamıyla belirleyebilmenin olanaksız olduğu kabul edilir ve sivil toplum aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi “Devlet-Aile-Piyasa” üçgeni arasında geçişken sınırları olan bir alan olarak ele alınmaktadır.

Şekil 2.1: Sivil toplum alanının belirsiz sınırları



Dünya Bankası'nın 1997'de “Türkiye’de STK’lar” konusunda hazırladığı raporunda belirtildiği gibi, Türkiye’de sivil toplum, gönüllülük kavramı ile birlikte gelişmiştir. Bu süreç, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarına kadar uzanır ve neredeyse 700 yılı kapsar. Osmanlı, Selçuklu ve Cumhuriyet dönemlerinde, kimi toplumsal hizmetler gönüllü kuruluşlarca yapıla gelmiştir”.²⁹ Osmanlı döneminin vakıflarının, cemiyetlerinin, tarikatlarının, medreselerinin ve şehirlerin temel ekonomik birimleri olan loncalarının Türkiye’deki toplumsal dayanışma temellerini teşkil ettiği söylenebilir.

²⁷ Edwards, M., *Civil S.*, 2004. *London Polity*, ss. 2-5.

²⁸ Güder, N., 2005, *Sivil Toplumcunun El Kitabı*, 2. bs., Ankara, STGP Yayınları, ss. 10

²⁹ Güder, N., a.g.e, ss. 20.

16 ile 19. yüzyıl arasındaki sürece bakıldığında ise sayılan tüm bu yapıların aşama aşama merkezi idarenin etkisine girmeye başladığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından önceki süreçte merkezi idarenin sivil toplumu denetim altına almaya çalıştığı görülse de, bu dönemde sivil toplumun modern unsurlarla biraz daha canlandığı ve güçlendiği görülmektedir.³⁰ Resmi kayıtlara göre, 19. Yüzyıl başlarında 15.000'den fazla vakıf olduğu bilinmektedir.³¹

Osmanlı'dan merkeziyetçi gelenek ve zayıf denebilecek bir sivil toplum mirası devralmış olan Cumhuriyet Türkiye'sinde sivil toplumun ancak tek partili dönemi izleyen 1950'li yılların başında yeniden canlanmaya başladığı görülmektedir. 1980 sonrasında ise dünyadaki gelişimine paralel gelişmeler izlendiği söylenebilir. Türkiye'deki sivil toplum 1923–1946 yılları arasındaki tek partili dönem, 1950–1980 arasındaki dönem ve 1980- 2007 yılları arasındaki dönemlerdir.³²

1923–1946 yılları arasındaki tek partili döneme bakıldığında sivil toplumun ve çeşitliliğin ifadesi olan STK'ların da dönemin politikalarından nasibini aldığını söylenebilir. Osmanlı'dan eksikleri ve yanlışlarıyla da olsa bir sivil toplum mirası devralan Cumhuriyet tek partili dönemle birlikte Osmanlı özgünlüğünde ortaya çıkıp gelişen sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini azaltmıştır.³³

³⁰Çiçek, C., 2004, *Demokratikleşme Sürecinde Sivil toplum Örgütleri: Bir Alan Araştırması* Olarak Güneydoğu, İstanbul, TOHAV Yayınları, ss. 31.

³¹ <http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/sivil-toplum-is-basinda-2> [erişim tarihi 07 Mayıs 2012]

³² Çaha, Ö., 1998, *Türkiye'de Sivil Toplum Sorunları*, *Liberal Düşünce Dergisi*, ss. 27-51

³³ Çaha, Ö., 1997, *1980 Sonrası Türkiye' sinde Sivil toplum Arayışları*, *Yeni Türkiye Dergisi*, No. 18, ss. 36.

1950–1980 Yıllarda tek partili dönemden farklı olarak toplumsal çeşitliliğin arttırılmasına yönelik politikaların geliştirildiği bu dönemde sivil toplumda kendi kurumlarıyla önemli bir gelişme göstermiştir. Ancak sivil toplumun bu gelişmesi sivil grupların siyasal yaşamın etkin aktörleri olmaları anlamında anlaşılmalıdır. Zira bu dönemde devletin elit tabakasının siyasal yaşamın temel aktörü olmaya devam ettiği gözlenmektedir.

1980 sonrası döneme gelindiğinde ise 12 Eylül askeri darbesi ile dünyanın içine girmiş olduğu liberal politikaların Türkiye’deki yansımaları arasındaki çatışmaya ve oluşan yeni dengelerin sivil alan üzerindeki etkilerine bakmak gerek. Askeri darbe sonrası hazırlanan 1982 Anayasası ile devlet toplumsal yaşamın her alanını kontrol eder hale gelmiştir.³⁴ Türkiye içerisinde sivil alanın gelişmesini engelleyen bu atmosfere karşın dünyanın genelinde hızla yayılmakta olan liberal iktisadi politikaların ise devletlere insan hakları, çevre hakları gibi sivil toplumun geliştirildiği bir süreci dayattığı söylenebilir. Sonuçta, Anayasa’ ya göre devletçi bir ekonomik politika benimsenmiş olması rağmen 24 Ocak 1980 tarihindeki yeni ekonomik ve politik tercihler ile serbest piyasa ekonomisi uygulanmıştır. Böylece de Türkiye’de sivil alanın ve kurumlarının yeniden gelişmeye başlamasının önünü açmıştır.

³⁴ Azaklı, S., 1997, *Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye*, *Yeni Türkiye Dergisi*, No:18, ss. 224

2.3 KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL SİVİL TOPLUM

Sivil topluma dair güncel tartışmaların önemli bir ayağını da küreselleşme ve küresel sivil toplum tartışmaları oluşturmaktadır. Hızla değişen dünyamızın yadsınamaz bir gerçekliği haline gelen küreselleşme başlangıçta dünyadaki ekonomik değişimi ifade etmek için kullanılsa da kavramın, etki alanını dolayısıyla ifade ettiği anlamı her gün genişletmektedir. Bu genişleme sürecinde de içeriği değişmekte ve dönüşmektedir. Dönüşmemekte ısrar eden yapıları ise ya marjinalleşmekte ya da elenmektedir.

Küreselleşme temelde insanlar arasında gelişen bağlantıların yarattığı toplumsal hayatın yeni bir mekân düzenlemesi olarak görülebilir. Burada kastedilen yeni mekânsal düzenleme, bütün yerkürede ki insanların teknolojik, hukuki, kültürel bakımdan, psikolojik bakımdan bağlantılarının artması ile kişilerin başka kişiler ile ve dünyanın herhangi bir yerinden başka bir yer ile bağlantı kurmasıyla daha küresel bir dünyada yaşamaya başlanılmış olunmasıdır.³⁵ Bunun sonucunda dünyanın bir bütün olarak kendi başına bir sosyal arena haline gelmesidir. Bu bütünsellik kendini üretimde, sanatta, ekolojik sorunlarda, hak ihlallerin de, ekonomide ve daha birçok alanda yeniden oluşmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme ile dünya uzaydan bakıldığında görünmeyen o yapay sınırları gerçekte de bir bir ortadan kaldırmakta ve sınırlarla bölünmüş parçaların kendi gerçekliklerini bütün yerkürenin gerçekliği içerisinde yeniden tanımlamak ve konumlandırmak zorundadır.

Bu nedenle 1980'lerden bu yana ekonomiden çevreye, insan haklarından kültürel kimlik taleplerine kadar temel toplumsal sorunların, ulusal ya da yerel düzeyde yaşanmış olsa bile, özünde küresel ölçekte ortaya çıkan sorunlara ancak küresel çözümler üreterek çare bulunabileceğinin bilincine varılmaya başlanmıştır.³⁶ 1990'lardan günümüze kadar geçen süreçte Türkiye'de sivil alanın hızla geliştiği ve toplumsal hayattaki etkinliğinin arttırdığı görülmektedir. Gelişen demokrasi de sivil alanın önünü açıcı bir görev üstlenmiş birbirini bütünler bir ilişki ağı ortaya çıkmıştır.

³⁵ Jan Art S., Keyman F., *Küreselleşme ve Sivil Toplum*, Çev. Deriş Nur, İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Çalışmaları Eğitim CD Dizisi 1

³⁶ Lewis, a.g.e., ss. 55.

2.4 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının taşıması gereken temel özellikleri belirlemek, hangi kuruluşların sivil toplum kuruluşu sayılıp sayılmayacağına dair keskin sınırlar belirlememekle birlikte genel bir çerçeve çizme açısından yardımcı olacaktır. Bu anlamıyla sivil toplum kuruluşlarının taşıması gereken temel özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:³⁷

1. Toplum yararına çalışmak (Bu kuruluşlar bireysel çıkarları korumak yada geliştirmek için değil toplumsal ihtiyaçların karşılanması için çalışmalıdırlar)
2. Kâr amacı gütmemek, (Gelir getirici faaliyette bulunabilirler ancak elde ettikleri gelirleri yine kendi faaliyetlerine aktarırlar; tüm çalışmalarının odağında kâr elde etmek değil sosyal fayda sağlamak olmalıdır)
3. Devlet dışı olmak (Devletten ve siyasi partilerden bağımsız olmalıdırlar)
4. Gönüllülük esasına göre bir araya gelmiş insanlardan oluşmak (Bireyler özgür iradeleri ile katılım sağlayıp ayrılabilenlerdir)
5. Şeffaf olmak (Bütçe ve faaliyet raporları üyelerinin ve gönüllülerin denetimine açık olmalıdır)
6. Yatay ilişkilerinin ön plana çıktığı ve hiyerarşik ilişkilerin yadsındığı bir yapıya sahip olmak (Bu özellik oldukça tartışmalı bir konu olmakla birlikte sivil toplum kuruluşlarından beklenen katılımcı demokrasinin geliştirilmesinde etkin rol oynama açısından oldukça büyük önem taşımaktadır)
7. Demokratik ve katılımcı bir yönetim yapısına sahip olmalıdırlar (Eğer bir yönetim kademesi var ise yöneticiler atanmamalı ve demokratik yönetimle seçilmelidirler)
8. Açık ve belli bir konu üzerinde uzmanlaşmış olmak (Çevre, kadın, eğitim, gençlik sivil toplum kuruluşları gibi. Ayrıca bu özellik, sivil toplum kuruluşlarının iktidar oluşturmaya dönük olmadıklarını da doğrular bir özellik taşımaktadır)

³⁷ Çakmak A., 2002, *STK'lar Yerelleşme ve Yerel Yönetimler*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, ss. 15-16.

9. Kendi içinde ya da başkaları üzerinde bir iktidar oluşturma arayışında bulunmamak
10. Herkese açık ve herkes için kurulmuş olmak (Burada kullanılan “herkes için kurulmuş olmak” ibaresi ilk maddede belirtilen “toplum yarına çalışmak” prensibinin bir tekrarından çok koşulun altının doldurulması olası çarpıtmaları ve esnetme girişimlerini engellemek amaçlıdır.)
11. Bireysel özgürlüğün ortadan kalkmadığı aksine geliştirildiği, bireylerin ifade hakkının geliştirilip güçlendirildiği, özgür olmayı öğrendikleri “özgürlük akademileri” olmak (İnanç temelli gruplar bu madde de en çok tartışma yaratan kesimlerdir.)
12. Entellektüel ve zihinsel olarak üretken, etik değerlere sahip olmak

Yukarıda sıralanan başlıklar bir sivil toplum kuruluşunda olması arzulanan temel özelliklerdir. Günümüzde sivil toplum kuruluşları ağırlıklı olarak bu özellikler rehberliğinde tartışılmaktadır.³⁸

Sivil toplum kuruluşları bağlılarının ortak bir karar ile hareket etmelerini ve kitlesel tepkilerle ortak çıkarlarının, bulundukları beraberlik gücü ile korumalarını öngörmektedir. Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının temel özelliklerinden birisi olarak, sadece üyelerini ilgilendiren konularla sınırlı kalmayıp ülke içinde ihtiyaç duyulan her alanda varlıklarını hissettirmeleridir. Sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranları gelişmiş ülkelere göre ülkemizde yeterli seviyede değildir. Bunun başlıca sebepleri ülkemizin ekonomik ve sosyal haklar anlamında yeterli ilerleyişi sağlayamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Son yirmi yılda ülkemizde ki gelişmeye paralel olarak insanların sivil toplum kuruluşlarına üyeliklerinde ciddi bir artış gözlenmektedir. İnsanların herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliği toplum içinde statü kazanmasını sağlayacağı gibi evrensel bir perspektifte olayları değerlendirme imkânı da sağlamaktadır.

³⁸ Çakmak, A., a.g.e

2.5 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YEREL YÖNETİMLERE ETKİSİ

Demokrasi anlayışının gelişmesi ve demokratik bilincin kökleşmesiyle birlikte yerel yönetimlerin önemi artmıştır. Günümüzde iki tür demokrasi vardır: doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi. İnsanların toplu yaşama gereksinimlerinden dolayı şehirleşme artmış ve artık tamamen temsili demokrasiye geçilmiştir. Temsili demokrasilerde yönetim üzerinde halkın sesini duyuracak, baskı oluşturacak bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. Sivil toplum kuruluşları bu nedenle ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amacı, yönetim üzerinde halk arasında bir denetim mekanizması oluşturmaktır.

Yerel yönetimlerde demokrasiyi sağlayan sivil toplum kuruluşlarıdır. Böylelikle, kent yönetimi üzerinde sistemli ve sürekli etki, örgütlü yurttaş girişimleri aracılığı ile daha kolaylıkla sağlanır.

Günlük hayatımızı yakından etkileyen hizmetleri yerine getiren kuruluşlar, genelde, yerel yönetim kuruluşlarıdır. Yerel yönetim kuruluşları, kendilerine sağlanan yasal, mali ve teknik olanaklarla bu hizmetleri yerine getirmeye çalışırlar. Yönetimi, hem kamusal mal ve hizmetleri temin eden hem de teminini kolaylaştıran bir araç olarak değerlendirebiliriz. Bu anlamda, topluma yönelik bazı hizmetler, yerel yönetim dışında bireyler veya gönüllü kuruluşlar (Sivil Toplum Kuruluşları), ile özel topluluklar tarafından da yerine getirilebilmektedir. Demokrasi anlayışının gelişmesi ve demokratik bilincin kökleşmesiyle birlikte yerel yönetimlerin önemi artmıştır.

Artık günümüzde yönetim sadece siyasal iktidara ve bürokratlara bırakılacak bir iş olarak görülmemektedir.³⁹ Bu değişim kendisiyle birlikte katılımcı ve erdemli vatandaşlık yerellik ve topluluk bağlarıyla da ilişkilidir. Bu nedenle, küreselleşme süreçleri sadece bireysel hak ve özgürlükleri değil, aynı zamanda topluluk hak ve özgürlük taleplerini de vatandaşlık anlayışı içine sokmaktadır.

³⁹ Çukurçayır A. M., - Sipahi E., 2003, *Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite, Sayıştay Dergisi*, ss. 50-57

Sivil toplum kurumlarının çoğalması, temsil yetkisinin sorgulanmasına yol açarak, yeni katılım arayışlarını getirmekte, bu değişim de, demokratik hayatın işleyişine katkıda bulunmaktadır.⁴⁰ Böylece kamu gücünün doğrudan yerel toplumsal güçler tarafından kullanılmasını içeren yerel yönetim olgusu, sürekli gelişen işlevleri ve yaygınlaşan uygulama alanı ile artan bir ilginin de odağına yerleşmektedir.

Vatandaşın ve STK'ların yerel yönetim süreçlerine müdahalesi, ilkelden gelişmişe doğru- üç farklı biçimde gerçekleşiyor: Bilgilendirme - Danışma - Katılım. Vatandaşın ve STK'ların müdahalesine dair örnekler, ilk iki aşamanın ötesine geçilemediğini göstermektedir. Topluluk temelli örgütlenmeler sivil toplumun yerel yönetime katılımının önemli yapılarındandır. Kent ölçeğinde yaşam ve yerleşim sorunlarıyla ilgilenen STK'larla topluluk (mahalle) temelli örgütlenmelerin yönetime katılmaları için uygun mekanizmalar geliştirir.

1980'li yıllardan itibaren dünyada başlayan yerelleşme hareketleri, güçlü devlet geleneğine sahip olsalar bile, yönetimine demokrasinin hâkim olduğu hemen her ülkeyi derece derece etkisi altına almıştır. İnsanların; değişim, demokratikleşme, çoğulcu yönetim anlayışı, insani değerlerin savunulması ve geliştirilmesi sorunları ile daha yoğun bir şekilde yüz yüze gelmesi ile birlikte örgütlü toplum bir kat daha önemli olmaya başlamıştır.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), yerel siyasette vazgeçilmez unsurlar haline gelmeye başlamış ve kendi kurulma amaçlarının dışında da etkili olabilmişlerdir. Sivil toplum kuruluşlarının yerel siyaset alanında etkili olduğu bazı konular; yerel kamuoyu oluşturma, sürdürülebilir kalkınmayı sağlama, yerel gelişme çabalarına katkı ve bu konuda proje üretme, yerel halkı yönlendirici, bilgilendirici, organize edici nitelikte kurumsal yapıya ve kapasiteye ulaşmaktır.

⁴⁰ Göymen, K., 2000, *Türkiye'de Yerel Yönetimler Ve Yönetişim: Gereksinimler, Önermeler, Yönelimler, Amme idaresi Dergisi*, Cilt 9, s:2, ss.6

2.6 SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İÇİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

Sivil toplum tartışmalarını bir yana bırakırsak, günlük hayatta birçok sivil toplum kuruluşuyla çeşitli şekillerde temas geçtiğimiz ortadadır. Bu temas, bir derneğe üyelik, gönüllü olarak bir vakıf projesinde çalışma gibi biçimlerde veya en azından görsel ve yazılı medyada sivil toplum kuruluşlarının isimleriyle sıkça karşılaşma şeklinde olur.

Sivil toplum kuruluşları, belirli bir mekân ve zamanda, bilgiye dayanılarak kurulan bir ihtiyacı ya da ihtiyaçlar demetini karşılamayı amaçlayan, kâr amacı gütmeyen hizmet veren, böylece kamunun yönetimine katılan kuruluşlar; belirli sorunlar, çıkarlar, talepler etrafında örgütlenmiş yapılar olarak tanımlanabilmektedir.⁴¹ Ulusal ve uluslararası alanda etkili olan sivil toplum kuruluşları, kent düzeyinde de kadın haklarının taleplerinden eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin sunulmasına kadar birçok alanda etkinliklerini arttırmaktadırlar. Türkiye’de başlıca sivil toplum kuruluşları arasında ise dernekler, vakıflar, meslek teşekkülleri gibi örgütlenmeler sayılmaktadır.

1980’lerden itibaren Türk toplumsal hayatında etkin hale gelen hemşehrilik derneklerine odaklanılmıştır. Hemşehrilik dernekleri üzerinde yapılan incelemeler daha çok siyasal katılma, sosyal dayanışma ve ekonomik ilişkiler ekseninde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, bazılarının göre bu dernekler sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayarak bireyselliğin öne çıktığı kent hayatında önemli bir ihtiyacı gideren ara kurumlar olarak yorumlanmaktadır. Bunun yanında, hemşehrilik derneklerine olumsuz bakanların görüşleri ise daha çok bu derneklerin kentte siyasal kamplaşmalar oluşturduğu, gettolaşmayı ortaya çıkardığı ve patronaj ilişkilerinin yerel siyasette yerleşmesine neden olduğu noktalarında toplanmaktadır. Bu görüşler altında varlıklarını geliştirerek sürdüren hemşehri dernekleri bir sivil toplum kuruluşudur.

⁴¹ Öner Ş., 2001, *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları*, ÇYYD C.10 S.2, ss:51 -67

Hemşehri derneklerinin kurulmasındaki resmi gerekçe genellikle gelinen yerin geleneksel ve kültürel özelliklerini yaşatmak, tanıtmak ve böylece hemşehriler arasında birlikteliği sağlamaktır. Ancak bunun yanında, hemşehrilik dernekleri zaman içinde yerel siyasete katılımı sağlama, kentte etkin bir baskı grubu haline gelme, üst düzey siyasi ve idari kademelerde bulunabilme gibi amaçlara da yönelebilmektedir. Hemşehri derneklerinde çalışanların, derneklerdeki üye sayısı ve mali olanakları genişledikçe, sosyo-ekonomik hedefleri olduğu gibi yerel siyasette belli bir konum elde etme isteklerinin arttığı tespit edilmiştir.

Hemşehri derneklerinin dikkat çeken niteliklerinden birisi de buldukları kentin sosyo-ekonomik yapısına olan katkılarıdır. Köy hayatını terk ederek büyük kentlere gelen insanların öncelikleri arasında bulunan barınma ve iş bulma ihtiyaçlarını genelde kendi hemşehrileri aracılığıyla giderme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Büyük şehirlere göç eden hemşehrilerin genelde aynı iş kolunda çalıştıkları veya aynı sektörde iş kurdukları ya da aynı mesleği seçtikleri gözlenmektedir ⁴²

Hemşehrilik dernekleri aslında kalkınma ve göç arasındaki ilişkinin gelişimini yansıtmaktadır. Göçle oluşan bu dernekler, özellikle yaşlı ve çocukların yararına olacak biçimde sosyal değişimi geliştirmenin yollarını aramaktadırlar. Bunu da hemşehrileri için sağlık ve eğitim gibi önemli sektörleri destekleyerek gerçekleştirmektedirler.⁴³ Yarı zamanlı ve tam zamanlı olmak üzere çok sayıda kişiye istihdam imkânı sağlamak; eğitim bursu vermek, sağlık taraması yaptırmak, ihtiyacı olan kişilere ayni ve nakdi destek vermek gibi sosyal yardımlaşmayı sağlamak; yaşadıkları kente işyeri, işletme vb. yatırımlar yaparak kent ekonomisine katkıda bulunmak hemşehri derneklerinin ekonomik çarpanı olan faaliyetlerinden bazılarıdır.

⁴²Abay, A.R., 1997. *Adapazarı'ndaki Hemşehri Derneklerinin Şehir Hayatına ve Meslek Edinmeye Etkileri*, Sakarya.

⁴³ Orozco, M. and Katherine W., 2005, *Hometown Associations and Development: A Look at Ownership, Sustainability, Correspondence, and Replicability*

3.HEMŞEHRİ DERNEKLERİ TANIMI, KENTLEŞME SÜRECİNE ETKİLERİ

3.1 KENT VE KENTLEŞME TANIMI

Kentin tanımı; nüfus ölçütüne, idari statü ölçütüne, ekonomik faaliyet ölçütüne ve sosyolojik yaklaşıma göre yapılabilir. Kent olgusu üretimin sektörel kimliğine göre ortaya çıkmış ve önceleri sanayi sektörünün daha sonra ise sanayi ve hizmetler sektörlerinin ağırlıklı olduğu yaşamsal mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin tarihi uygarlık tarihiyle başlar. Kent sözcüğü tarihte çoğu kez “medeniyet” sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu açıdan “medeniyet” kentleşme ile ortaya çıkmış kabul edilir. Latin kökenli dillerde “civilization” sözcüğü medeniyet anlamına gelmekte; bu açıdan “civitas” sözcüğü de kent sözcüğünün ilk kullanıldığı şekli olarak bilinmektedir.

Toplumbilimcilerin kentsel yerleşmeleri tanımlarken üzerinde durdukları temel özelliklerin basında; nüfus birikimi, uzmanlaşma, işbölümü, sanayi ve hizmetler sektörünün ön plana çıkması gelmektedir. Bu tanımlar kenti işlevsel özelliklerine göre tanımlarken, şüphesiz kentlerin uygarlığın doğduğu, beslendiği, her türlü bilimsel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü, bunun sonucu olarak insanlığın uğraşmak zorunda kaldığı sorunların ortaya çıktığı ve bu sorunlarla başa çıkmak üzere her türlü gelişmenin kaynaklandığı yerler olduğu göz ardı edilmektedir.

Yönetimsel ya da demografik açıdan kentleri ele alan bakış açısına göre; bir yerleşim birimini kent olarak nitelemek için öncelikle nüfusuna bakmak gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak tek başına nüfus ölçütü de yeterli olmamaktadır. Bu görüşe göre nüfusun sayısal büyüklüğünün kentleri ele almada yeterli değildir, nüfusun ekonomik özelliklerini de dikkate almak gerekir. Yani nüfusun sayısal özelliği değil ekonomik işlevlerdeki farklılığı önemlidir.

Bu açıdan pek çok sosyal bilimci kent sorununun işlevsel ya da ekonomik ölçütle ele almış ve bu yerleşim birimlerini farklı ölçütler kullanarak irdelemişlerdir. Antik Yunan düşünürü Aristo (M.Ö. 384-M.Ö. 322), kenti insanların daha iyi bir yaşam tarzı yaşamak için bir araya geldiği yerler olarak tanımlarken, İskoç filozof Adam Smith (1723-1790) kentlerin zanaat fonksiyonları üzerinde durmuş, Arap İslam bilgini İbn Haldun (1332-1406) ise kentlerin sanayi merkezi olma özelliklerini işaret etmiştir.⁴⁴

Kentleşme, herhangi bir yerleşmeyi fizik ve ekonomik bir yapı haline getirmekle kalmayıp, kendine özgü bir yaşam biçimi ve kültür oluşturmaktadır. Kentleşme, çok sayıda uzmanlaşmış, özel bilgi ve beceri ile donanmış kişilerin büyük örgütler içerisinde her birinin ne yapacağı diğerine göre açıkça belirtilmiş bir biçimde çalışmaları, bilgi, hizmet ve mal üretimidir.⁴⁵ Kentleşme, mekânda bir yerleşme, bir nüfus toplanması ve nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumlaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni bir yerleşme biçimlenmesi ve sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanması sürecidir.⁴⁶ Bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve koordinasyonunun yoğunlaşmasıdır. Bir ülkede sanayileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak o ülkedeki toplam kentsel nüfusun, toplam ülke nüfusuna olan oranının artması veya kent sayısının çoğalması sonucu toplum yapısının, örgütlenme, iş bölümü, uzmanlaşma vb. gibi davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü bir karakter kazanmasına yol açan, kent nüfusunun demografik artışından ayrı olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru olan kayma sürecidir.⁴⁷ Kentleşme; üretimin, ticaretin ve hizmetlerin hızla büyümesini sağlayan, özellikle sanayileşmenin etkisiyle; nüfusun şehirlerde birikmesine ve şehir sayısının artmasına neden olan, aynı zamanda da buralarda yaşayanları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi davranışlar açısından etkileyen değişikliklerdir.

⁴⁴Karaman Z.T., 2011, *Kent Yönetimi ve Politikası* Anadolu Matbaacılık ss.6

⁴⁵Kıray B., 1982, *Mübeccel, Değişen Toplum Yapısı*, , Bağlam Yayınları ss.58

⁴⁶Suher H., 1996, *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*, yeni Yüzyıl Türkiye' de Kentleşme, Türkiye'nin Sorunları Dizisi 7 ss.210

⁴⁷Ayan M., 1982, *Sanayinin Kentleşmeye Etkisi, Seydişehir Örneği*, Ege Üniversitesi, GSF Yay. No:12, ss.47

3.1.1 KENTLİLEŞME VE GÖÇ OLGUSU

Ülkemizde 1940'lı yıllardan itibaren kentleşme ve göç olgusunu tetikleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan temel olarak bazıları tarımda traktörün kullanılmaya başlanması ile kırsal alanda iş gücü ihtiyacının azalması, iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, ulaşım araçlarındaki gelişmeler kentleşme sürecinin hızlanmasında etkili olmakla beraber, sanayileşmede 1950'den sonraki gelişmeler kentleşmede bir neden olarak ortaya çıkmıştır. Kan davaları ve kentliliğin bir statü değişimi olarak algılanması da kentleşmede önemli faktörler arasında sayılabilir.⁴⁸ Kentlerde elde edilen gelir görece olarak köylerden fazla olması da kentsel merkezleri çekici kılan diğer bir unsurdur. Bu dönemde karayolları ve iletişim sektöründeki gelişmeler de ülke pazarının bütünleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1980 sonrası dönem, Türkiye'de yeni bir kentleşme evresini tanımlamaktadır. Bu dönem yalnızca 20 yılı aşkın bir süredir uygulanan ekonomik politikaların farklılaştığı bir zaman dilimi değil, aynı zamanda kentlerin yeni işlevler kazandığı bir dönemdir. Bu dönemde Türkiye'nin dünya ekonomik sistemi ile daha sıkı ilişkiler kurmak yoluna girdiği, dış ülkelerle ilişkilerin daha da geliştiği, hatta çeşitli dış kaynak transferlerinin gündeme geldiği yeni bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır. 1980 sonrasında kentleşme literatüründe büyük kent olgusuna "metropolitan kent", hatta "megapol kent" kavramları eklenmiştir. Metropolitan alanlarla, özellikle dış ticaret ilişkilerinin yoğun olduğu merkezlerdeki gelişmeler, uluslararası bağlantı noktaları olarak kentlere yeni işlevler kazandırmıştır. Dünya sistemi ile ilişkilerin kurulduğu merkezler ve dışa açılan turizm sektörünün önem kazandığı yerleşmeler en çekici odaklar olmuşlardır. Bu dönemde metropolitan merkezler, artan dış ilişkiler ve artan dış ticaret gelirleri ile sermayenin bu kentlerde yoğunlaşmasına ve denetlenmesinde ağırlıklarının arttığı bir dönem olmuştur. Bu durum metropolitan merkezlere yönelik hızlı nüfus akımına neden olmuştur.

⁴⁸Görmez K, 1997, *Kent ve Siyaset, Bir Metropol Alanda, Kentleşme/Kentlileşme Düzeyi ile Siyasal Kültür ve Siyasal Davranış İlişkileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, Gazi Kitabevi, Ankara, ss.12

1980 sonrasında kamu yatırımları ile özel sektör sermayesinin büyük bir bölümünün İstanbul ve çevresinde yığıldığı ve kentin giderek çekiciliğini artırdığı görülmektedir. Bu çekiciliğin artması beraberinde hızlı bir göç sorununu da meydana getirmiştir. Şehre yeni gelenlerin beraberinde getirdiği soyut kavramlar kentin somut sorunları karşısında birlikte olmayı birlikte hareket etmeyi gerektirmektedir. Şehre önce gelenlerin sonra gelenlere başlıca iş bulma, ev bulma konusundaki yardımları ve iş olanaklarından hemşehrilerinin faydalanması adına haber vermeleri kente olan göçü ve göç ile beraber yaşanabilecek sorunları daha basite indirgemiş, İstanbul'u her zaman yerleşme mekânı olarak cazip halde tutmuştur. Göç hareketlerinin zaman zaman yavaş seyrettiği görülmekte olup bunun ülkede yaşanan ekonomik, siyasal ve sosyal sorunların yansıması olarak kabul edilmektedir. Ülke sathında refah düzeyinin artması ve bu düzeyin en çok büyük kentlerde hissedilmesi de göç olayını hızlandıran faktörlerden sayılabilir.

Tablo 3.1 İstanbul 1975-2000 yılları arası göç hareketleri

Yıllar	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Net göç	288653	297598	656677	407448
Net göç hızı	%73,4	%60,5	%107,6	%46,1

Kaynak: Tuik 2010

Tablo 3.1'de görüldüğü üzere ülkemizde kentleşme ve göç olgusuyla en çok ilişkili olan kentimiz İstanbul'dur. İstanbul Türkiye'nin yer aldığı ve hinterlandı oldukça geniş bir alan içinde uluslararası merkez özelliği taşımaktadır. Bu ise; yerli ve yabancı finansal kurum ve organizasyonların büyük bir kısmının İstanbul'da yer almasından kaynaklanmaktadır. İstanbul bir eğitim – öğretim, araştırma – geliştirme, lobi faaliyetleri, halkla ilişkiler, iletişim, haberleşme, ulusal ve uluslararası ekonomik, sosyal ve kültürel organizasyonların faaliyetlerinin yoğunlaştığı, idare merkezlerinin bulunduğu bir kent görünümündedir.

3.1.2 Göç Ve Hemşehrilik İlişkileri

Hemşehrilik gibi bir ilişki biçiminin oluşabilmesi ve kurumlaşabilmesi için, doğdukları yerlerin dışında başka yerleşim yerlerinin de yaşamlarını devam ettiren, aynı yerlerden gelmiş olan ve bir aidiyet duygusunu paylaşan nüfusun varlığı ve yoğunluğu gerekmektedir.⁴⁹ O halde hemşehrilik ilişkisini anlayabilmek için göç olgusunun hemşehrilik ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi gerekir. Hemşehrilik ilişkisi göç etmeden fark edilen bir kimlik değildir, ancak göç edildikten sonra keşfedilmektedir. Hemşehrilik ilişkileri kültürel kimliklerin korunması gibi bir görüntü içinde sunulsa da aslında bu konuda ciddi bir talepleri yoktur. Temelde kente gelenlerin kente uyumunda birbirinden destek talebinde bulunmasını kolaylaştıran bir gruplaşmadır.⁵⁰

Sosyolog İlhan Tekeli, göç tanımlamasını şöyle yapar. “*Göç, iş gücünü, üretimi daha etkin kılacak şekilde yeniden dağıtarak, mekân organizasyonunun yeni koşullara uyumunu sağlar*” diyor.⁵¹ Nobel barış ödüllü, Karayip’li ekonomist W.A. Lewis’e (1915-1991) göre modern üretim tarzında kapitalist üretim sürekli fazla üretim yapmak istediği için işgücüne ihtiyaç duyar. Gelen yeni iş gücü artı değer çıkmasına neden olur. Bu artı değer kapitalistler tarafından tekrar yatırıma yönelir, yeni yatırım yeni işgücü ihtiyacı hissedecektir. Bu şekilde dolambaçlı olarak her toplumsal olay diğer toplumsal olayı etkileyerek karşılıklı etkileşim içinde olacaktır. Lewis’e göre göç engellenmezse modernleşme kendiliğinden oluşacaktır. Amerikalı iktisatçı Michael P. Todara, göç modelini kırsal ve kent gelir farklılığından daha çok, bu gelir farklılığından göçe katılan bireyin ne kadar yararlanacağı beklentisine dayandırmıştır. Göçe katılacak bireyler, kırsal ve kent sektörleri arasında kendisi için uygun işi seçerek, kazancını göç yoluyla ne kadar arttırabileceğini dikkate alır.

⁴⁹ Kurtoğlu, A., 1989. *Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği*, İstanbul, ss. 3.

⁵⁰ Yıldırım, F., 2002. *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Demokrasi Kitaplığı*, İstanbul, ss. 23.

⁵¹ İsbir, E., 1986, *Şehirleşme ve Meseleleri*, Ocak Yay. Birinci baskı, Ankara, ss.10

M.P.Todaro göç olgusunu kırdan kente nüfus aktarımı olarak ele almıyor. Bireyin kırdan bulmuş olduğu hayat şartlarından, kente daha iyi bir ortam ve iş bulacağı düşüncesi olursa göç olgusunun yaşanacağını söylüyor. Bu da kırdan yaşayan insanın kentten veya modern üretim sektöründen haberdar olması ve orada iş bulabileceği düşüncesiyle mümkün olmaktadır. Bu haberdar olma da iletişimle veya akraba ve hemşehri ilişkileriyle mümkün olmaktadır. Sosyolog Hüseyin Bal'a göre ise; Türkiye'deki iç göç, yapısal değişimin ürünüdür. Endüstrileşme süreci, kır-kent dengesizliği iş gücünün yüksek düzeyde arzı, ücret politikalarındaki farklılık, göç veren yerlerin negatif koşulları buna karşılık varılan yerlerdeki pozitif koşullar vb. göçün arka plandaki belirleyicileridir.⁵² Türkiye'deki göç süreciyle ilgili araştırmalar, göç eden grupların, özellikle kentsel yaşam deneyimine sahip olmayan grupların, kendi kültürel birikimlerini ve ilişki ağlarını kentlere taşıdıklarını göstermektedir. Özellikle akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerinin kente göç edenler için yerleşme konut, iş bulma gibi günlük sorunları çözmede, yaşamsal öneme sahip olduğu da bilinmektedir.⁵³ Hemşehri birlikleri, bir yandan kentsel yaşama etkin katılmayı ve bazı alanlarda söz sahibi olmayı, diğer yandan edinilmiş kültürel değerleri sürdürmeyi amaçlar. Biz ve ötekiler ilişkisinde bizi ifade eden hemşehri birlikleri, diğerleriyle kurulan ilişkilerde hem bireysel hem de grupsal düzeyde güçlü olmayı amaçlar. Bu güç hemşehrilerin nicelik ve niteliği ile orantılıdır.⁵⁴ Kente göç edenler kente yerleşme ve kentsel yaşamla eklemlenme ile ilgili gereksinimlerini büyük ölçüde bu hemşehri ilişkilerini kullanarak çözmektedir. Ancak bu ilişkilerin zaman zaman çatışmacı nitelik kazanması ve geçici ilişkiler olmayıp gittikçe yerleşik bir ilişkiler haline dönüşmesi de söz konusudur.⁵⁵

⁵² Bal, H., 1997, *Kentsel Toplum Anomi-Yabancılaşma Olgusu Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşehri Birlikleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara ss. 431

⁵³ Erder, S., 1997, *Kentsel Gerilim*, Umag Vakfı Yay., Ankara, ss. 44

⁵⁴ Erkan, R., 2002, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim adamı Yayınları, Ankara, ss. 127

⁵⁵ Bal, H., 2002. a.g.e. ss. 65

3.1.3 Kent Ve Kentleşme Sürecinde Hemşehri Dernekleri

Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin gelişmesi, büyümesi, büyük endüstri merkezleri halini alması köylerden kentlere doğru olan göçlerin artmasına ve hızlı bir kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuş ve.⁵⁶ Yüzyılın en önemli özelliklerinden birini teşkil eden bu hızlı kentleşme süreci ile birlikte gerek bireylerin, gerekse bir bütün olarak toplum hayatını etkileyen, hızlı ve sağlıksız kentleşmenin sebeplerinden olan göç faktörünün etkisiyle işsizlik, konut, yalnızlık, yabancılaşma gibi birçok sosyal problem ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle, kırsal yapıda yaşanan hızlı nüfus artışı ve toprağın parçalanması, kentin de çekiciliği ile birleşerek hızlı bir kentleşme sürecinin yaşanmasını gerekli kılmaktadır.

Hemşehri dernekleri; kırdan gelenlerin kentsel yaşam biçimini değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan örgütlerdir.⁵⁷ Bu örgütler kent yaşam biçimini öğretmenin yanında bireyin eski geleneksel yaşam koşullarının devamını sağlar. Kavram olarak hemşehrilik ya da ilişki biçimi olarak hemşehrilik ilişkileri bir kimlik duygusunu nitelemektedir. Hemşehrilik kimliği doğum yerimiz ve sürekli kaldığımız yerde anlamlı değildir. Çünkü buralarda farkı bir biz ve ötekiler ayrımı söz konusudur; örneğin, aile, akrabalık, arkadaşlık vb. bu yönden hemşehrilik kimliği ve ilişkileri, doğum yerimiz ve her zaman yaşadığımız yerlerin dışında anlamlı ve önemli olmaktadır.⁵⁸ Kentleşmenin hızlı yaşandığı zaman, kentte uyum sorunlarıyla karşılaşan bireyler, kente geldikleri yerlere göre isim alan hemşehri grupları oluşturmaktadırlar. Bunlar çoğu zaman dernekler halinde örgütlenmektedir.⁵⁹

⁵⁶ Bal, H., 1997,. a.g.e. Ankara, ss. 431

⁵⁷ Kurtoğlu, Ayça., 1989, Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Siyaset ve Sosyoloji Bilimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış *Yüksek Lisans* Tezi, İstanbul, ss. 3

⁵⁸ Yıldırım, F., 2002, *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, Demokrasi Kitaplığı*, İstanbul, ss. 23

⁵⁹ Özer, A., 2000, *Kentleşme ve Yerel Yönetimler*, Ürün Yayınları, Ankara

Hızlı bir göç sürecinin yaşanması bir anda ortaya çıkan büyük kentlerin varlığı; bu yere yeni gelenler basta olmak üzere kamu hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin bu gelişmelere ayak uyduramaması sonucunda eğitim, sağlık, barınma, ulaşım ve geçim sorunlarının yoğun bir biçimde yaşanmasına neden olmaktadır. Bu sorunlarla karşı karşıya kalan bireyler kentlere daha önce göç etmiş hemşehrilerini bularak bu kişilerden yardım almaktadırlar. Bu ihtiyaçların artması ve yardımların daha çok hemşehrilerinden gelmesi hemşehri dayanışmasını arttırmaktadır.

Kırda hemşehri birlikleri yerine, akrabalık, komşuluk ilişkileri, köy birliktelikleri, dayanışma ve bir şuuru vardır, Alman sosyolog Ferdinann Toennies'in deyiimiyle "cemaat yapısı" hâkimdir. Cemaat ırk, etnik köken ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden meydana gelir. Hemşehri birlikleri de en genel anlamda cemaat topluluklarıyla aynı özellikleri gösterir. Toennies kent toplumunu da cemiyet olarak ele almaktadır. Cemiyetler ırk, etnik mense, sosyo-ekonomik özellikler, statü ve kültür sistemleri bakımından farklılaşmış geniş ve heterojen gruplardır. Bu cemaat toplulukları da kentlerde bir araya gelerek kır yaşamı ve cemaatin devamını sürdürmek ister.⁶⁰ Hemşehri dernekleri kırdan kente gelenlerin iş bulma barınma ve kent yaşamına uymak için, karşılıklı yapılan yardımlar yeni gelenin kentle ilişkisinde örgütlü kamu hizmetlerinin ya da bireyin yetersiz kaldığı durumlarda onların işleri akraba ya da komşu grupları tarafından yüklenilmektedir.⁶¹ Hemşehri ilişkileri özellikle kentte ilk yerleşme yerinin seçilmesinde, hemşehrilerle birlikte bulunma isteğinde etkili olmaktadır. Kentte yer seçimi kentlileşme yolundaki ilk adımdır. Kente göç edenler, kentte daha önce yerleşmiş olan akraba ve hemşehrilerinin oturduğu semtleri tercih etmektedir. Böylece kentlileşme sürecinde ilk değişimleri kendi hemşehrilerinden gördüklerini taklit ederek ve onların yardımıyla gerçekleştirirler.⁶²

⁶⁰ Tatlıdil E., 1989. *Kentleşme ve Gecekondu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

⁶¹ Yeşil T., ve Çiftçi D., 1997, *Hemşehri Derneklerinin içerdği iletişimin Yapısı*, Toplum ve Göç, II: Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 441

⁶² Yakut, S., 1979, *Türkiye'de Kentleşme Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, ss. 306

Kırsal kesimlerden büyük kentlere gelenlerin kente geldiklerinde akrabalık ve hemşehrilik bağlarını dayanak olarak kullanmaktadır. Büyük kentlerimizde akrabalık ilişkileri sarsılsa da hemşehrilik ilişkilerinin devam ettiği görülür. Hemşehri derneklerinin en önemli işlevi ekonomiktir. Bunun nedeni ise büyük şehirlere gelenlerin en önemli ihtiyaçlarının iş ve barınma ihtiyacından kaynaklanmaktadır.⁶³

Genel olarak “geleneksel” toplumlarda kişiler arası güven ilişkisi, kan bağına dayalı akrabalık ya da akrabalık benzeri ilişkiler biçiminde kurumsallaşır. Buna karşılık “modern” toplumlarda ise güven ilişkisinin daha az kurumsallaşmış bir biçimde ve çeşitli enformel arkadaşlık ilişkileri olarak gerçekleştiği görülür. Ancak İsrail’li sosyolog Eisenstadt (1923-2010) ve Amerikalı sosyolog Louis Roniger’e göre de, “modern” toplumlarda da kendilerini toplumdaki kurumsallaşmış düzenin dışında tutan ve kendi alanlarında güvene dayalı ilişkilerin sürdürüldüğü hemşehrilik ilişkilerinin rastlandığını belirtmektedir.⁶⁴ Pek çok yazar günümüzün özellikle büyük kentlerinde “doğal bağların” zayıflaması bir yana yeniden oluşturulması ihtiyacının duyulduğu, dahası geleneksel toplumun cemaat bağlarının duygusal dayanışmacı yanının yeniden gündelik hayatın dinamosu haline geldiğini belirtmiştir. İnsanlar büyük kentlerde yitirdiği cemaat sıcaklığını yakalamak için geçici topluluk oluşturmaya yönelmişlerdir.⁶⁵ Kente gelenlerin bir süre sonra kendi hemşehrilerini de yanlarına aldıklarını ve bir arada yaşama durumlarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Ülkemizde 1950’li yıllarda, kentleşme süreci sanayileşmenin önüne geçmiş, ulaşım, işsizlik, barınma, sahipsizlik gibi problemleri de beraberinde getirmiştir. Göç ile büyük yerleşim alanlarına gelen insanlar, barınma, yeme içme yetersizliklerinin yanında, toplum tarafından kabul görme ve ekonomik yetersizlikler ile karşı karşıya kalmışlardır.

⁶³ Önen, E., 1997, *Kent Dayanışma ve Hemşehri Dernekleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 451

⁶⁴ Erder, S., 1997, *Kentsel Gerilim*, Umag Vakfı Yay, Ankara, ss. 33

⁶⁵ Önen, E., a.g.e. , ss. 451

Kente göç eden grupların özellikle kente kırdan gelen grupların, kendi kültürel birikimlerini ve ilişki ağlarını kente taşıdıkları görülür. Özellikle aile, akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri, kente göç edenler için, iş ve konut bulma gibi sorunları çözmeye yaşamsal öneme sahiptir. Akrabalık, hemşehrilik ve komşuluk ilişkileri biçiminde ortaya çıkan ve dayanışmacı yanı ağır basan bu ilişkileri, kamu otoriteleri kente göç edenlerin kentsel yaşama “sorunsuz” katılmalarının bir yolu olarak kabul etmektedirler. Fakat bu ilişkiler zaman zaman çatışmacı nitelik kazanması ve geçici ilişkiler olmak yerine, yerleşik ilişkiler haline dönüşmesi söz konusudur. Hemşehri ilişkilerinin daha kalıcı “etnik” gruplaşmalar haline dönüştüğü görülmektedir. Bu şekilde kentlerde bölünmüşlük ve cemaat grupları oluşur.

Hemşehri birliklerinin diğer olumsuz fonksiyonları ise hızlı kentleşme ve göçü hızlandırıcı etki oluşturmalarıdır. Kentlere göç eden hemşehrilerinin iyi hayat yaşadığı düşüncesi, en azından kendi hayat şartlarından daha iyi yaşadığı düşüncesi, kente önce gelenlerin köylülerini kente çağırması, kente gelmeden önce her hangi bir niteliği olmadığından dolayı iş ve barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Fakat bu sorunlar enformel ilişkiler çerçevesinde hemşehrileri tarafından bir gecekondu ve geçici bir işle çözülmektedir. Bu işler daha çok seyyar satıcılık, inşaat ustacılığı, amelelik gibi işlerdir. Bu işleri bulan insanlar kendilerini geliştirmek için uğraşmazlar.⁶⁶ Hemşehri dayanışmasının en önemli olumsuz fonksiyonu da budur. Hemşehri dernekleri kente yeni gelenlere hem yerleşme hem de iş bulma konusunda yardım etmektedir. Hemşehri derneklerini köy yaşamına egemen olan “cemaat” tipi bir yapılanma olarak kabul edebiliriz.⁶⁷

Sonuç olarak hemşehri ilişkileri ve kurumları eski yapı “kır yaşamı” ile yeni yapı “kent yaşamı” arasında uyum sağlayıcı bir işleve sahiptir. Bunun nedeni hemşehri ilişkileri bir taraftan eski yapıya ait bir takım öğeleri içermesi, diğer taraftan da yeni yapılanmaya ait bir takım özellikleri barındırmasıdır.

⁶⁵ Erder, S., a.g.e., ss.43

⁶⁶ Bal, H., a.g.e., ss.134

3.2 HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ TANIMI

Hemşehri dernekleri; kırdan gelenlerin kentsel yaşam biçimini değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan örgütlerdir.⁶⁷ Bu örgütler kent yaşam biçimini öğretmenin yanında bireyin eski geleneksel yaşam koşullarının devamını sağlar. Kavram olarak hemşehrilik ya da ilişki biçimi olarak hemşehrilik ilişkileri bir kimlik duygusunu nitelendirmektedir. Hemşehrilik kimliği doğum yerimiz ve sürekli kaldığımız yerde anlamlı değildir. Çünkü buralarda farkı bir biz ve ötekiler ayrımı söz konusudur; örneğin, aile, akrabalık, arkadaşlık vb. bu yönden hemşehrilik kimliği ve ilişkileri, doğum yerimiz ve her zaman yaşadığımız yerlerin dışında anlamlı ve önemli olmaktadır.⁶⁸ Kentleşmenin hızlı yaşandığı zaman, kentte uyum sorunlarıyla karşılaşan bireyler, kente geldikleri yerlere göre isim alan hemşehri grupları oluşturur. Bunlar çoğu zaman dernekler halinde örgütlenmektedir.⁶⁹

Hızlı bir göç sürecinin yaşanması bir anda ortaya çıkan büyük kentlerin varlığı; bu yere yeni gelenler başta olmak üzere kamu hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarına neden olur. Özellikle yerel yönetimlerin bu gelişmelere ayak uyduramaması sonucunda eğitim, sağlık, barınma, ulaşım ve geçim sorunlarının yoğun bir biçimde yaşanır. Bu sorunlarla karşı karşıya kalan bireyler kentlere daha önce göç etmiş hemşehrilerini bularak bu kişilerden yardım alırlar. Bu ihtiyaçların artması ve yardımların daha çok hemşehrilerinden gelmesi hemşehri dayanışmasını artırır.

⁶⁷ Bal, H., 1997. a.g.e. Ankara, ss. 431

⁶⁸ Kurtoğlu, A., 1989, *Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği*, İstanbul, ss. 3

⁶⁹ Yıldırım, F., 2002, *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, ss. 23

Hemşehri dernekleri geleneksel toplumun özelliklerinin devamını sağlama işlevine sahiptir. Hemşehri dernekleri kırdan kente gelenlerin iş bulma barınma ve kent yaşamına uymak için, karşılıklı yapılan yardımlar yeni gelenin kentle iliksisinde örgütlü kamu hizmetlerinin ya da bireyin yetersiz kaldığı durumlarda onların işleri akraba ya da komşu grupları tarafından yüklenilir.⁷⁰

Hemşehri ilişkileri özellikle kentte ilk yerleşme yerinin seçilmesinde, hemşehrilerle birlikte bulunma isteğinde etkili olmaktadır. Kentte yer seçimi kentleşme yolundaki ilk adımdır. Kente göç edenler, kentte daha önce yerleşmiş olan akraba ve hemşehrilerinin oturduğu semtleri tercih etmektedir. Böylece kentleşme sürecinde ilk değişimleri kendi hemşehrilerinden gördüklerini taklit ederek ve onların yardımıyla gerçekleştirirler.⁷¹

Kırsal kesimlerden büyük kentlere gelenlerin kente geldiklerinde akrabalık ve hemşehrilik bağlarını dayanak olarak kullanmaktadır. Büyük kentlerimizde akrabalık ilişkileri sarsılsa da hemşehrilik ilişkilerinin devam ettiği görülür.⁷²

Kente göç eden grupların özellikle kente kırdan gelen grupların, kendi kültürel birikimlerini ve ilişki ağlarını kente taşıdıkları görülür. Özellikle aile, akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri, kente göç edenler için, iş ve konut bulma gibi sorunları çözmeye yaşamsal öneme sahiptir. Akrabalık, hemşehrilik ve komşuluk ilişkileri biçiminde ortaya çıkan ve dayanışmacı yanı ağır basan bu ilişkileri, kamu otoriteleri kente göç edenlerin kentsel yaşama “sorunsuz” katılmalarının bir yolu olarak kabul etmektedirler.

⁷⁰ Yeşil T., ve Çiftçi D., 1997, *Hemşehri Derneklerinin içerdiği iletişimin Yapısı*, Toplum ve Göç, II: Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 441

⁷¹ Sencer Y., 1997, *Türkiye’de Kentleşme Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, ss. 306

⁷² Önen, E., 1997, *Kent Dayanışma ve Hemşehri Dernekleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 451

Fakat bu ilişkiler zaman zaman çatışmacı nitelik kazanması ve geçici ilişkiler olmak yerine, yerleşik ilişkiler haline dönüşmesi söz konusudur. Hemşehri ilişkilerinin daha kalıcı “etnik” gruplaşmalar haline dönüştüğü görülmektedir. Kentlerde bölünmüşlük ve cemaat grupları oluşur. Biz duygusu bu cemaat birlikleri içinde güçlüdür ve diğer cemaat gruplarını ötekiler olarak algılar ve onlara karşı hasmane bir tutum takınırlar.

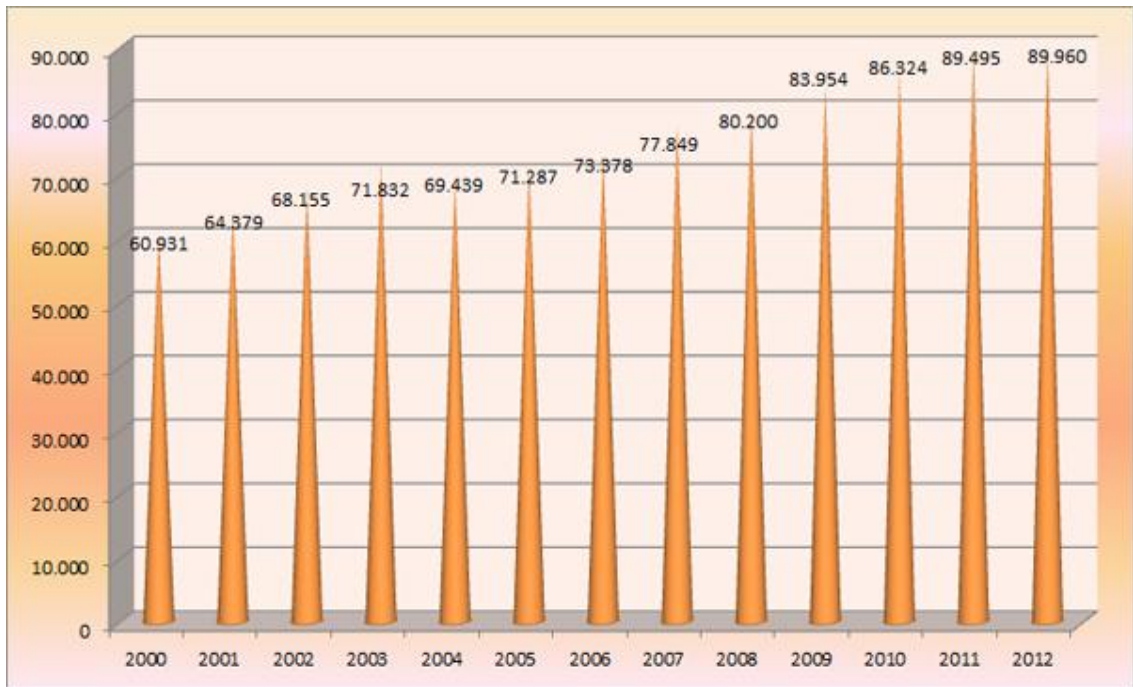
Zamanla hemşehri dernekleri büyük kentlerde ilk aşamayı yani temel ihtiyaç veya göç etme nedeni olarak ortaya çıkan ihtiyacı karşıladıktan sonra kent yönetimine ve kentin canlılığına katılma durumunda kalırlar. Yönetimsel olarak hemşehri derneği tanımını şu şekilde yapabiliriz: hemşehri derneği yapılanması aidiyet duygusu temelli oluşan ve temel oluşum noktalarını tamamladıktan sonra kentin tüm faaliyetleri içinde sistemli bir oluşum olarak bulunulabilen ortak paydaları doğdukları yer olan bir kitle organizasyonu bir sivil toplum kuruluşudur.

Hemşehri dayanışması, büyükşehirlerde daha yoğun görülmektedir. Bunun nedenleri bireysel olarak, kente uyumun zorluğu, iş bulma ve barınma güçlüğü v.b. daha çok büyük şehirlerde görülmesidir. Hemşehri dernekleri kente yeni gelenlere hem yerleşme hem de iş bulma konusunda yardım etmektedir. Hemşehri derneklerini köy yaşamına egemen olan “cemaat” tipi bir yapılanma olarak kabul edebiliriz.⁷³ Son yıllarda dünyada etkisi hızla artan sivil toplum anlayışı çerçevesinde hemşehri dernekleri bir bakıma globalleşmiş, etki alanları sadece hemşehrileri ile sınırlı kalmayıp daha geniş kitlelere yayılmıştır. Kazanılan başarılar, yapılan hizmetlerin kalitesi ve yenilikçi bir anlayış hemşehri derneği üye profilinde değişmelere sebep olduğu gibi İstanbul kentine yerleşen bir birliktelik oluşturan hemşehrilerin çoğunlukta olması yeni gelenlerin güven içerisinde bu birlikteliğe katılımını kolaylaştırmıştır.

⁷³ Bal, H., a.g.e., ss. 134 ,145

Hemşehri derneklerinin de içinde yer aldığı dernekleşme olgusu son yıllarda uzmanlaşma eğilimine girmiş, kentleşmenin başlaması ile iş ve ev bulmak gibi maddi ihtiyaçlar için ortaya çıkmış, kentleşme sürecinde ilk işlevine ek olarak kültürlerini koruma ve yaşatma işlevini de üstlenmişlerdi. Dünyada baş gösteren küreselleşme süreci ve sivil toplumun yönlendirici etkisi ile birlikte hemşehri dernekleri zamana uygun olarak yönetici, yönlendirici boyutta yeni işlevler edinmişlerdir.

Tablo 3.2: Yıllara göre faal dernek sayıları (adet)



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 3.2'deki verilerden ve grafikten de anlaşılacağı üzere ülkemizde dernek sayılarında sürekli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Sadece 2004 yılında yürürlüğe giren 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Kanun ile birlikte birçok dernek ve vakıf kendisini fesih etmiştir. Söz konusu Kanunda kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulu dernek ve vakıfların bu kurum ve kuruluşlarda faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla varlık nedenleri ortadan kalkan dernek ve vakıflar kapandığından 2004 yılında bir azalma görülmektedir.

3.2.1 Fahri Hemşehrilik Tanımı

Ülkemizdeki uygulamalarda genellikle kente konuk olan önemli devlet yetkililerine verilen ve yakın bir geçmişte yabancı turistlere de verilmeye başlanan "Fahri hemşehrilik" unvanı, istekli olan ve nitelikleri uygun bulunan yeni kentlileri kapsayacak şekilde yaygınlaşmaktadır. Böylelikle kentleri uyum içinde yaşadıkları bir ortam olarak benimseyen kişilerin kendilerini, doğdukları yeri belirterek değil, yaşamlarını sürdürdükleri kentlerin hemşehrisi olarak nitelendirmelerine olanak sağlanmaktadır. 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı belediye kanununun belediye meclisinin görev ve yetkilerinin belirtildiği 18 maddesindeki (r) bendinde “ Fahrî hemşehrilik payesi ve beratı vermek” sayılmaktadır. Fahri hemşehrilik beratı tanıtım, reklam veya teşekkür amaçlı verilebilmektedir. Fahri hemşehrilik beratının verilmesine ilişkin son yıllardaki örnekler şu şekildedir.

Belediye il belediye başkanı Sebahattin Akkaya şehirlerinde yapılan ve yapılmakta olan baraj, gölet, sulama, taşkın koruma, dere ıslahı, katı atık düzenli depolama ve geri dönüşüm projelerine katkı sağlayan Orman ve Su İşleri Bakanı Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na, Belediye Kanununun 18. Maddesinin (r) bendi gereği Fahri Hemşehrilik beratı verilmesinin Belediye Meclisinin 5 Nisan 2012 gün ve 65 sayılı kararı ile oy birliği ile kabul edildiğini kaydetti.

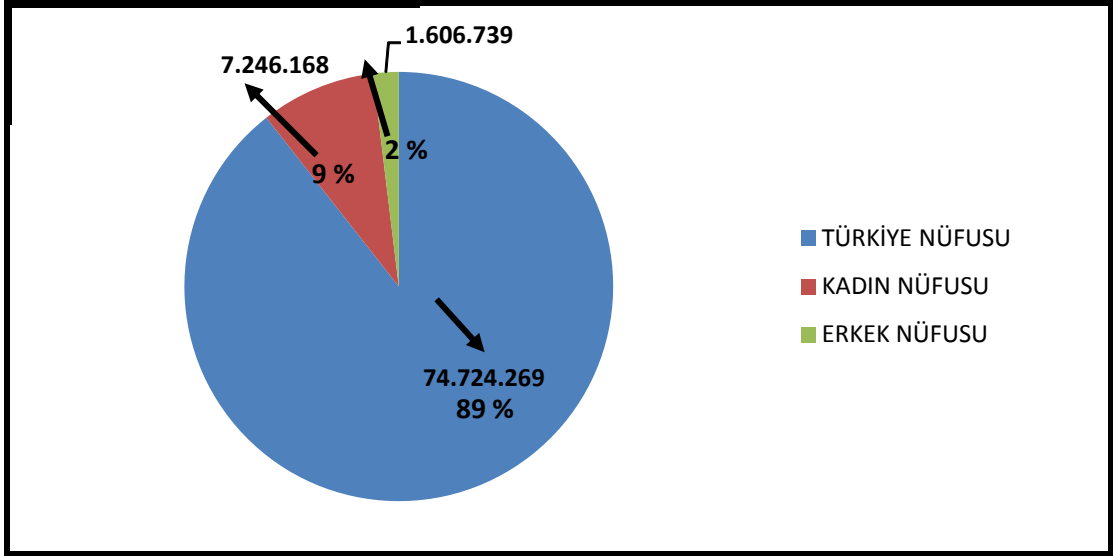
"Bir Çay Daha Lütfen" isimli kitapla Amerikalı yazar Katharine Branning Türk çayını dünyaya tanıtmıştır. Rize Belediye Başkanı Halil Bakırcı Amerikalı yazar için "*Türk Çay'ını dünyaya tanıtmak adına yazmış olduğunuz kitapla çayımıza sağlamış olduğunuz katkıdan dolayı Rize Belediyemizin meclis kararıyla size fahri hemşerilik beratı vermek istiyoruz* açıklamasını yapmıştır.(01.06.2012)

Bu şekilde fahri hemşehrilik örneklerinin çoğaltmak mümkün. Fahri hemşehrilik yerel siyasete yön vermekten ziyade yerel hizmetlere bireysel katkının fazlalığına işaret etmektedir.

3.2.2 Hemşehri Derneklerinin Gelişimi

Ülke vatandaşlarının öncelik ve beklentilerine göre yön bulan toplumsal hareketler, ekonomik imkân, öğrenim seviyesinin yükseltisi ve demokratik özgürlükler nispetince ivme kazanmaktadır. Türkiye gibi, geçmiş yıllarda yeterli ekonomik gelişmenin olmaması, okuryazar oranı azlığı ve demokratik özgürlüklerin kısıtlı olduğu yerlerde insanların legal örgütlenmesi belli bir amaç etrafında birleşmesi ve uzman bir davranış modeli sergilemesi mümkün olmamaktadır. 1980 sonrası atılan adımlar ülkemizin dernekleşme, kitlesel hareket etme ivmesini artırmıştır.

Şekil 3.1: Derneklere üye olan kadın –erkek sayılarının Türkiye nüfusuna oranı



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Şekil 3.1’de görüldüğü üzere ülkemizde son yirmi yıldır dernekleşmede artış olsada toplam nüfus sayısı ve mevcut derneklere üye sayısı ile değerlendirme yapıp, gelişmiş ülkeleri ölçü aldığımızda, sayıca ve derneklere üye ya da gönüllü olma anlamında çok gerilerde olduğumuz ortaya çıkmaktadır. İngiltere örneğine baktığımızda, bu ülkede yaklaşık olarak 160.000 dernek (2005) ve toplam 400.000 civarında sivil toplum örgütü olduğunu ve bir derneğin de 2 milyon üyesi olabilmektedir.

Hemşehri kelime anlamı itibariyle, aynı köy, ilçe, il veya bölgeden olanlar kapsamaktadır. Bununla birlikte, sosyolog Ayşe Güneş Ayata (1997) makalesinde, aynı mezhebe, dine, etnik kökene mensup olmanın da hemşehri olmanın göstergesi olduğunu belirtmiştir. Hemşehrilik dernekleri hemşehrilik ilişki ağlarının yapılandırılmış (formel) örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır.

Bu derneklerin formel oldukları belirtilmekte ve aynı zamanda çok fazla dışlayıcı olan örgütlenme şekli olarak da değerlendirilmektedir.⁷⁴ Gerek kente göç ettiğinde konut ve iş bulma, gerekse ekonomik kriz dönemlerinde karşılaşılan ekonomik zorluklarda yoğunlaşan aile, akrabalık ve hemşehrilik gibi enformel dayanışma ilişkilerinin (Hemşehri Dernekleri) belli bir refah rejimi ile olan bağı, enformel ilişki ağlarının neden ve nasıl meşru kabul edildiğini açıklayabilir niteliktedir. Ülkenin her alanda değişip gelişmesine müteakip hemşehri dernekleri kuruluşlarındaki dar ölçeklerden sıyrılmaya buldukları kentlerde korunmaya odaklı olmaktan daha ileri bir seviye olarak görülen kendi kültür zenginliklerini tanıtmaya yönelmişlerdir. Hemşehri derneklerinin kuruluşlarındaki sadece kendi hemşehrilerine hitap etme olgusu zamanla kitlesel etkileme amacına yönelmiş fonksiyonellik kazanmıştır. Hemşehri dernekleri kuruluş zamanından sonraki aşamalarda örgütlenme seviyesini artırma yolunu seçmiş yaşadıkları şehrin siyasi, ekonomik alanlarında hemşehri derneği üyelerinin yön vermesi meydana gelmiştir. Ancak yeterli örgütlenmeyi sağlayamayan dar kalıplar içinde kalan hemşehri dernekleri bazen kötü alışkanlıkların yapıldığı yerler olarakta eleştiri konusu olmuştur.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı 2012 yılı verilerine göre Türkiye 'de hemşehri dernekleri sayısı tüm derneklerin sayısının %17,8'i ki bu da rakamsal olarak 16172 adet olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında özellikle İstanbul'da son yıllarda hemşehri derneklerinde önemli bir artış gerçekleşmiştir. 1997 yılında 1922 adet hemşehri derneği var iken (Narlı,1999), 2012 yılında bu sayı 16.172 ye ulaşmıştır.

⁷⁴ Kurtoğlu, A., a.g.e

Tablo 3.3: İllere göre faal dernek sayısı (ilk on il)

<u>İl Adı</u>	<u>Dernek Sayısı</u>	<u>Yüzde</u>
İstanbul	18076	%20,07
Ankara	8579	%9,52
İzmir	4943	%5,48
Bursa	3600	%3,99
Kocaeli	2644	%2,93
Antalya	2321	%2,57
Konya	2296	%2,54
Adana	1850	%2,05
Samsun	1681	%1,86
Mersin	1652	%1,83
Balıkesir	1544	%1,71

Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 3.3'te derneklerin iller bazında dağılımı verilmiş olup, ülke nüfusunun yaklaşık %17 sinin yaşadığı İstanbul'da Türkiye genelinde faaliyette olan derneklerin %20'si bulunmaktadır. Bu tablodan da görüldüğü üzere İstanbul'daki dernekler, nüfus oranlamasının üstünde yer almış, dernekler açısından İstanbul'da faaliyet içinde olmak birçok yönden bir avantaj olarak algılanmıştır.

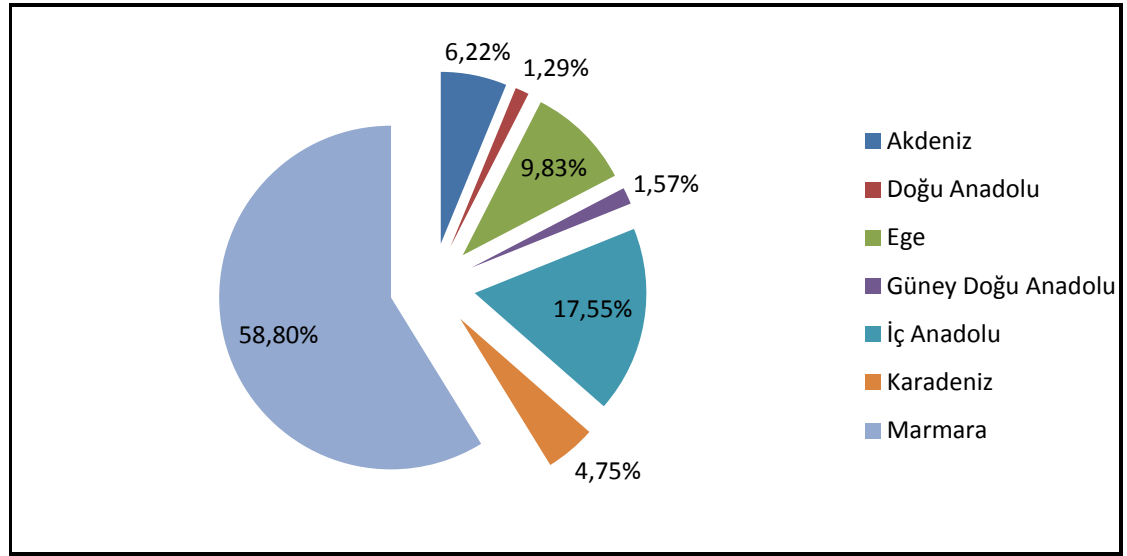
Hemşehri derneklerindeki kuruluş sayılarındaki artış ülke ekonomisi, demokrasisi ve dış dünya ile etkileşim gibi temel bağlarla da açıklanabilmektedir. Büyükşehirlere gelen insanların ilk önce hemşehrileri ile buluşması ve bu sayede iş bulması ilerleyen süreçte hemşehri derneği hareketine katkı sağlamasını gerektirmektedir. Hemşehri derneklerinin doğuşu ilk önceleri iş bulma, ev bulma, kültür bozulmasını engelleme yönünde olmaktadır. Zamanla kuruluş amaçlarına daha fonksiyonel kavramlar yerleştirilmiş vizyonel bir yapıya bürünmüşlerdir. Seçim dönemlerinde ilk önceleri, boş vaatlerin bol yapıldığı yerlerden olan hemşehri dernekleri şimdi kendi üyesi hemşehrilerin seçilebilecekler arasında olmasını isteyip bu konuda kararlı olabilmektedirler.

4.METROPOLİTAN KENTLERDE HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ VE ETKİLERİ

4.1 METROPOLİTEN KENTLERDE HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ

Ülkemiz 1970’ler den itibaren, önce Karadeniz daha sonra İç Anadolu en sonunda ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun bir iç göç dalgası yaşandı. Zamanla Büyükşehirlerin varoşlarında sokaklar, caddeler derken kocaman hemşehri mahalleleri oluştu. Bu hızlı göç dalgası toplumda büyük bir alt-üst kimlik oluştururken, diğer yandan sosyal devletin yetersizliğinden kaynaklanan zor hayat şartları oluştu. Ve bu durum çeşitli derneklerin, sivil toplum örgütlerinin kurulmasına sebep oldu. Hemşehri dernekleri de bunlardan biridir.

Tablo 4.1: Hemşehri derneklerinin bölgelere göre dağılımı



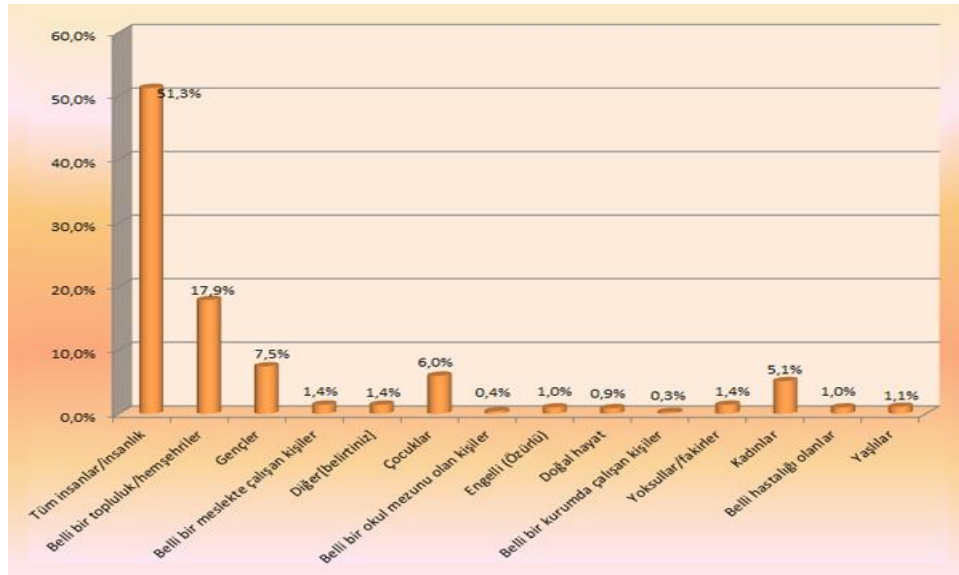
Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4.1’de Derneklerin yarısından fazlasının Marmara Bölgesi’nde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Marmara bölgesindeki bu dernekler özellikle İstanbul’da yoğunlaşmıştır. İstanbul Türkiye’nin ve Türkiye ekonomisinin bağlantılı olduğu bölgede yer alan ülkelerin oluşturduğu alanın, büyük bir metropol şehridir. İstanbul konumu, tarihsel olarak tevarüs eden özellikleri ve günümüzdeki fonksiyonları gereği bir dünya şehridir.

Köyden kente daha iyi bir iş, daha iyi ev, daha iyi bir eğitim, daha iyi sosyal kültürel çevre edinilebilmek için göçen kitleler, kentin hazır olmayan sosyal altyapısından bu özlemlerini ve amaçlarını gerçekleştirecek araçları bulamadılar.

Kentler kırsal kesime göre daha fazla imkânlarla sahiptir. Kentlerin özgür havası, daha geniş imkânlarla sahip olma duygusu, kentte olmanın gururunun yanına yaşam, eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel etkinlikler gibi imkânların eklenmesi kentlerin çekiciliğini arttırmaktadır. Kentlerin bu çekici özelliği kırsal alandan kente göçü teşvik etmektedir. Teknolojinin hızlı bir şekilde geliştiği, her şeyin gün geçtikçe farklılaştığı çağımızda şehirlerde de çok hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim kültürel, sosyal, fiziki ve teknolojik boyutuyla daha belirginlik arz etmektedir. Bu değerler arasında göç alan şehirlerde, sanayinin yoğun olduğu kentlerde sosyal değişime etki eden faktörlerden biri de yöresel kültürlerdir.

Tablo 4.2: 2012 Yılı itibarı ile kurulan derneklerin hedeflediği kitlelerin dağılımı (%)



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4.2'deki veriler doğrultusunda hemşehri derneklerinin tüm dernekler içindeki payının yaklaşık %18 olduğu görülmektedir.

4.2 EKONOMİK GÜÇ OLARAK HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ

Hemşehri dernekleri, sosyo-ekonomik ve politik güçlerini kırsal alana yansıtılabilmektedir. Özellikle hemşehri köy dernekleri kendi köylerinin altyapı, cami, cem evi ve okul yapımında etkin rol oynamaları gösterilebilir. Bununla birlikte, hemşehri dernekleri kır ile kent arasında bilgi akışına yardımcı olmaktadır.

Hemşehri dayanışması, anakent ve büyük kentlerde daha yoğun görülmektedir. Bunun nedenleri bireysel olarak, kente uyumun zorluğu, iş bulma ve barınma güçlüğü v.b. daha çok büyük şehirlerde görülmesidir. Hemşehri dernekleri kente yeni gelenlere hem yerleşme hem de iş bulma konusunda yardım etmektedir.

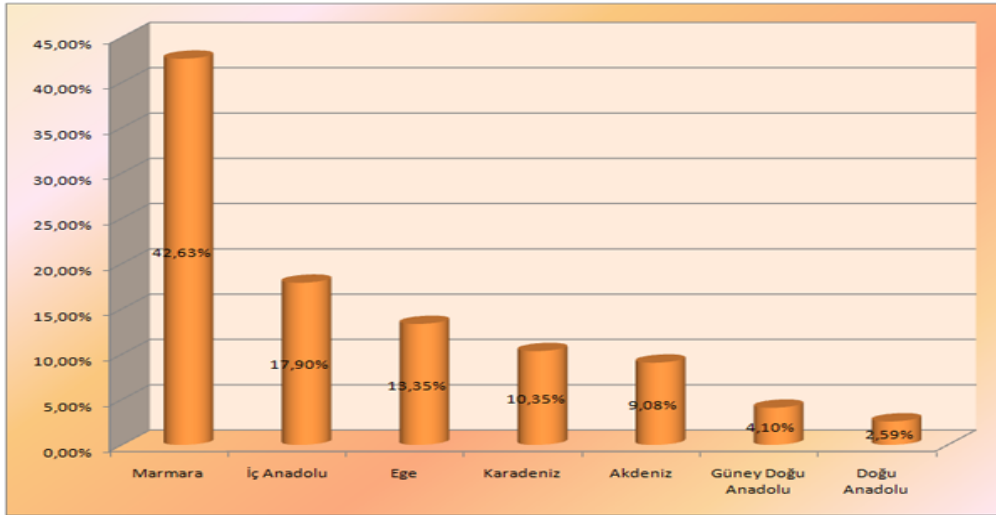
Köyden kente gelen aileler, köydeki dayanışma içerisinde sorunlarını daha kolay çözmekte ve yönetimle işleri olduğunda köy muhtarına daha rahat ulaşma imkanını bulmakta iken kentte yerel yönetimlere kolay ulaşma imkânı bulamamışlardır. İnsanlar kentlerde bir araya gelerek bir güç oluşturarak, devlet yönetimine daha rahat ulaşmayı ve işlerini yaptırabilmeyi amaçlamaktadırlar. Bu amaçla kentlerde bireyler çok farklı kurum, kuruluş ve sosyal örgütlere üye olmaktadır. Bu örgütler ekonomik bakımdan bir destek sağlamasa da bir problemle karşı karşıya kalınca destek alabileceği düşüncesi insanları bu tür kuruluşlara ve derneklere üye olmaya yöneltmektedir.

Özellikle insanlar memleketlerinden ayrılmadan önce gidecekleri yerlerde iş imkanının sorununu halletmeye çalışmaktadırlar. Geldikleri yerlerde en önemli ihtiyaçları iş ve barınma ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçlarının giderilebilmesi için kente daha önce gelmiş olan akraba ve hemşehrilerinden yardım almaktadırlar. Büyük kentlerde belli işler belli grupların tekeline yer almakta ve diğer insanların o işi yapması engellenmeye çalışılmaktadır.⁷⁵

⁷⁵ Önen, E., a.g.e. , ss. 451

Dernek faaliyetleri üyelerden toplanan aidat ve bağışlardan oluşmaktadır. Hemşehri derneklerinin ekonomik güç olması derneğin düzenlediği organizasyonları, derneğin tanıtımını, hemşehrilere olan yardım ve desteği önemli ölçüde etkilemektedir. Derneklerin ekonomik olarak elde ettikleri güç toplumsal yaşantının bütün alanlarında o dernek üyelerine bir avantaj sağlamaktadır, dernek üyesi birinin kurduğu şirkette daha çok kendi memleketinden olanların çalışması buna örnek olarak verilebilir. Hemşehri derneklerinin, diğer dernekler gibi ekonomik imkânları arttıkça çağın getirdiği bütün imkânlardan faydalanmaları bunları dernek faaliyetlerinde aktif kullanmaları söz konusudur. İstanbul’da yaşayan bir hemşehrinin karşılaştığı yeniliğin hemşehrileri ile paylaşması bunu memleketlerine de taşıması görülmektedir.

Tablo 4.3: Bilgisayarı olan derneklerin bölgelere göre dağılımı



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4,3'te görüldüğü üzere bilgisayar kullanımı Marmara bölgesinde yoğunlukta olup, bölgenin ekonomik olarak kalkınmışlığı ve derneklerin faaliyetlerinin daha çok bu bölgede olduğunu da göz önünde bulundurulmalıdır. Çağımızın en önemli icatlarından birisi olan bilgisayar dernek faaliyetlerinde yoğun kullanımını gerektirmekte, derneğin ekonomik göstergelerinin değerlendirmesinde temel alınmaktadır. Hemşehri dernekleri bilgi paylaşımında gerekse hemşehrileri ile daha hızlı haberleşmede kullandığı bilgisayar ağı diğer taraftan çevrimiçi aidat ödemeleri ve bunların takibi için de maliyeti az bir araç olarak gözükmektedir.

4.3 SOSYAL GÜÇ OLARAK HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

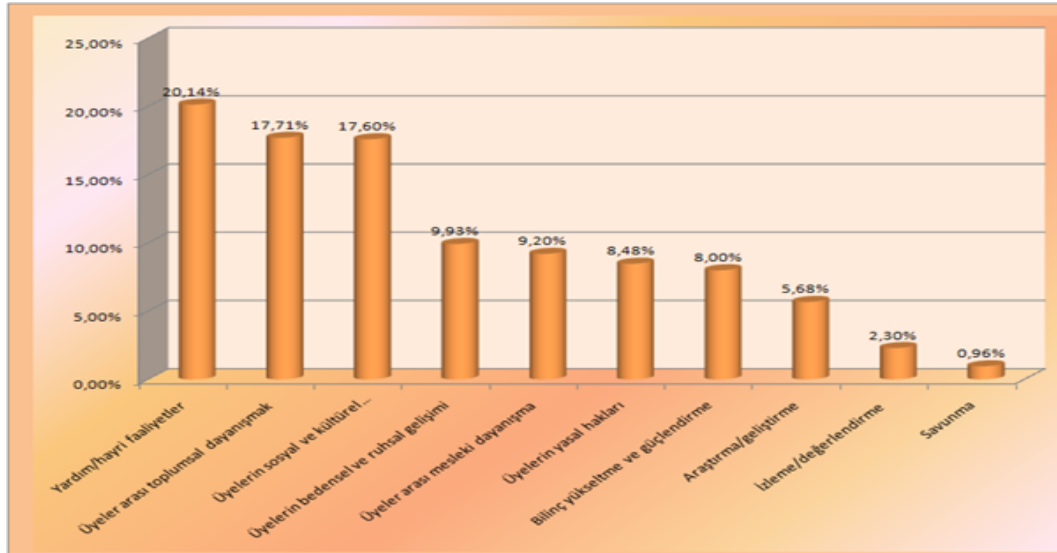
Hemşehrilik ilişkileri ve derneklerin kurulmasının en önemli amaç, gaye ve işlevleri; temelde göç eden kitlenin kentte kaybolmama ve memleket ile olan bağını kaybetmeme çabasından kaynaklanır. Köyden kente göç eden insanımızın adı konulmayan ancak ayakta durabilmenin en önemli varlığı olarak tarifi yapılan kimlik mücadelesidir. Bu kimlik mücadelesi ise kendilerini sindirmeye, dönüştürmeye çalışan kentli orta sınıfa karşı verilir, yani adeta kent ve kentli ötekileştirir. Hemşehrilik ilişkileriyle ve derneklerimizin kuruluş amaç ve hedefleri doğrultusunda kendilerini bir nevi koruma altına alan bu göç etmiş kitle, bir yandan kökenlerine dayalı ilişkilerini sürdürürken, diğer yandan kentte olmanın getirdiği değişimi yaşar ve yaşadıkları toplumu da dönüştürür.

Hemşehri dernekleri özellikle kentin sosyal ve kültürel değişiminde kendi yörelerinin değerlerini (örf, adet, gelenek vb.) koruyarak kentleşme bağlamında şehirlilik bilincinin oluşumunda ve gelişiminde kendi hemşehrilerini eğitip, yönlendirmekte ve öz kimliklerini kaybetmeden kentlileşmeyi sağlamaktadır. Empoze kültür yerine bilinçli, neyi niçin yaptığını bilen, kültürlü ve eğitilmiş nesillerin yetişmesi kent bilinci ve ülkenin gelişimi için önemlidir. Kentsel dönüşümü sadece ekonomik ve yapısal boyutuyla ele alırsanız günün birinde karşımızda kültürel yozlaşma ve çatışmayı bulmamız mümkündür. Dernekler aynı yöre insanının toplanma noktası olmak ve her türlü sosyal, kültürel, ekonomik ve sportif faaliyetlerini gerçekleştirmek için vardır; onları daha özgül ve yerel bir sorundan, daha büyük ve kapsamlı bir mücadeleye akıtabilmenin aracıdır.

Hemşehri derneklerinin, yörelerinden yeni kopup gelen insanlara bölgesel geleneklerini kaybetmeden içinde bulunduğu şehrin değerlerine de saygı duyarak ve gerektiğinde onları benimseyip yaşayarak hayata alışması ve yaşamını sürdürmesi gerekliliğini sağlama gibi bir köprü görevi vardır.

Bugün bütün dünyayı etkisi altına alan küresel değerler yanında yerel kültürel değerlere doğru da bir yöneliş vardır. Bunun nedeni de toplumun uzun dönemler içinde meydana getirdiği değerlerin aslında toplumu ayakta tutan değerler olduğunun anlaşılmasıdır. Yöresel kültürler hemşehri dernekleri tamponu üzerinde durmakta ve bu sivil kuruluşların ortaya çıkışı ve yaygınlaşması da bu temel perspektiften hareketle oluşmuştur. Batıdaki modernleşmeyi topluma uydurmaya çalışırken toplumun meydana getirdiği kültürel değerleri modernleşmeye aykırı diye hiçe saymak ve ortadan kaldırmak batı toplumunu bir krizin içine sokmuştur. Oysa toplumsal değişme ve modernleşme, ancak kültürel değerleri reddetmeden başarılı olabilir.⁷⁶

Tablo 4.4: Derneklerin kuruluş amaçlarına göre dağılımı



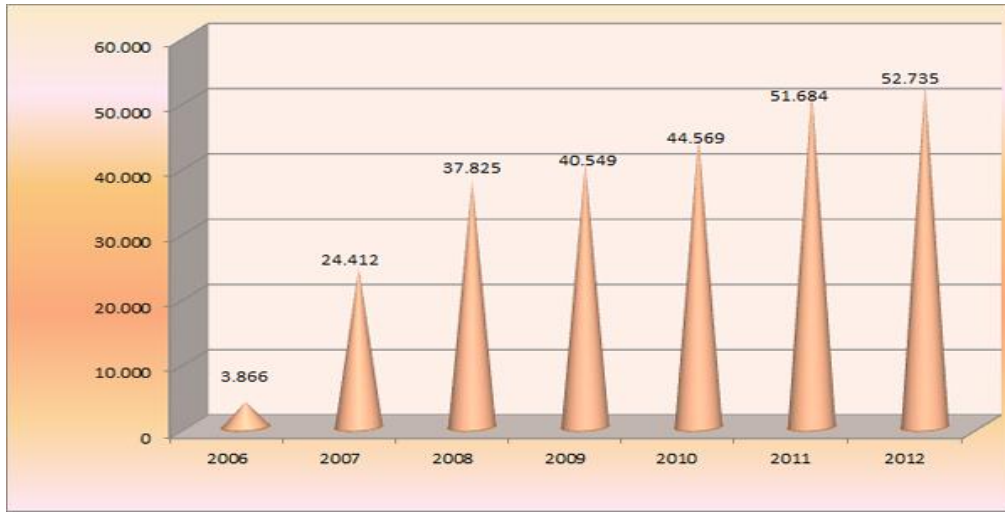
Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4,4'te verilen bilgiler doğrultusunda kuruluş amaçlarına göre derneklerin varlığı hemşehri dernekleri içinde yer almaktadır. Hemşehri dayanışması hayatın her aşamasında karşılaşılabileceğimiz bir olgudur. Tablodan görülen ilk üç veri hemşehri derneklerinin kuruluş manifestoları içerisinde yer almaktadır.

⁷⁶Genç, Y., 2008, *Kentin Sosyal Değişiminde Yöresel Kültürlerin (Hemşehri Dernekleri) Rolü* Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yöresel Kültürler Sempozyumu

Sosyal güç olarak hemşehri derneklerinin varlığı kendi kültürlerinin yaşayarak kentlileşmesi olarak söylenebilir. Hemşehri derneklerinin kültürel değerleri ile oluşturdukları birliktelik insanlığın sanayileşme hareketleri ile ortaya çıkan kültürel değerleri bireysel yaşatma zorluklarının tek alternatifi olmaktadır. Günümüz dünyasında sadece kültürler yaşanarak korunmayacağı, bu kültürel değerlerin tanıtımın da önemli olduğu görülmektedir. Çağımızın iletişim çağı olduğu gerçeğini gören birçok hemşehri derneği dünyayı bir eve dönüştüren internet kullanımından yararlanmaktadır. Birçok hemşehri derneği hakkında bilgi alınmak, o yörenin özellikleri tanınmak istendiğinde ilgili sitelerinden istifade edilmektedir.

Tablo 4.5: E- Dernek kullanıcı sayısı



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4,5'dende anlaşılacağı üzere derneklerin % 50'sinden fazlası e-dernek kullanıcısıdır. Çağımızın hızlı gelişen faktörü olan dijital iletişim araçları dernek faaliyetlerinin her safhasında kullanılabilir. Dernek üyelerinin girdiği bilgiler doğrultusunda başta iş arayan hemşehrilere olmak üzere istenilen tüm ihtiyaçları sağlayabilmektedir. Üyesi olunan hemşehrilerin buldukları bürokrasi ve siyasi platformları buradan daha hızlı sorgulanabilmektedir. E-Dernek yönetiminde; etkinliğin ve verimliliğin sağlanması, hemşehrilerin bilgi düzeyini daha yükseltmek, bütün hemşehriler için eşit erişim, kaliteli zengin enformasyon, geliştirilmiş hizmet kolaylığı, maliyet tasarrufu, daha fazla şeffaflık, gibi yararlar öngörmektedir.

4.4 SİYASAL GÜÇ OLARAK HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

Hemşehrilik bağının oluşması ve hemşehri derneklerinin kurulması kurulmasındaki temel sebep genellikle gelinen yerin geleneksel ve kültürel özelliklerini yaşatmak, tanıtmak ve böylece hemşehriler arasında birlikteliği sağlamaktır. Ancak bunun yanında, hemşehrilerin zaman içerisinde artan istek ve beklentileri kent yönetimleri başta olmak üzere siyasi alanda da söz sahibi olmalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla hemşehri dernekleri yerel siyasete katılımı sağlama, kentte etkin bir baskı grubu haline gelme, üst düzey siyasi ve idari kademelerde bulunabilme gibi amaçlara da yönelebilmektedir.

Hemşehri dernekleri çoğunlukla partiler üstü bir nitelik taşımakla beraber, hemşehriler söz konusu olduğunda siyasi partilere bakılmaksızın hemşehrilerin desteklenmesi yoluna gidileceği düşünülebilir. Amaç belli bir partiyi desteklemenin ötesinde aday olan hemşehrinin seçilmesini sağlamaktır. Hemşehrilik bağına dayalı ilişkiler, devlet ve onun kurumlarıyla sorunsuz ilişki kurmak ve devletin kaynaklarının kişi ya da grup yararına dağıtılmasını sağlamak açısından da önemlidir. Bunu seçim dönemlerinde net olarak görmek mümkün olmaktadır. Siyasi organizasyon niteliği taşımamakla birlikte hemşehri dernekleri, büyük şehirlerde özellikle seçim dönemlerinde gözlenebilen verili siyasi ilişkiler ağının en önemli parçalarından birisini teşkil etmektedir. Siyasi partiler ile etkileşime giren hemşehri dernekleri, seçim zamanlarında milletvekili adayları ile temas kurarak, üyelerinin çıkarlarını korumak ve siyasi girdi sağlayabilmek için faaliyete geçerler. Bu çerçevede dernek-parti ilişkisini siyasi olmayan bir zemin üzerine kurulu, süreklilik arz etmeyen ve çıkarların (maddi, sembolik, kişisel ve ortak) ön planda olduğu bir ilişki olarak nitelendirmek mümkündür. Yani hemşehri dernekleri, bir siyasi partiye destek verme karşılığında, üyelerine bazı imkânlar sağlarlar. Bu noktada hemşehri dernekleri geleneksel köy-kır ortamından koparak kente gelen insanların, kent kültürüne uyumlu olmasında sığınak işlevinin ötesinde, yöresel kimlikleri temsil eden bu derneklerin, sivil toplumun gereği olarak demokratikleşmeye katkıda bulunması gerektiğini belirtmek yerinde olacaktır.

İstanbul'da yaşayan hemşehrilerin seçim dönemlerinde siyasi parti tarafından aday gösterilen kendi hemşehrilerinin desteklenmesinde düzenlenen çeşitli etkinliklerle önemli rol oynamaktadırlar. Seçime girenler tarafından da genelde aynı ilden insanların yoğun yaşadıkları yerlerde bir hemşehriyi aday göstermeleri genel bir tutumdur. Siyasi partilerin seçim dönemlerinde hemşehri topluluklarının yaşadığı alanlarını zengin oy depoları olarak görmeleri ve buralarda yoğun propaganda yapmaları yeni bir olgu değildir.⁷⁷ Ancak zamanla kentsel alanların büyümesi ve kente göçen grupların tümüne ulaşma sorununun ortaya çıkmasıyla doğrudan yürütülen propagandaların yerini çeşitli aracı mekanizmalar almaya başladı. Hemşehri gruplarının siyasi desteğini kazanabilmek için onlarla iç içe olabilecek, birincil ilişkiler kurabilecek, bu sayede güven duyacakları kendi çevrelerinden siyasi aktörlerin devşirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada hemşehri dernekleri önemli bir işlev üstlenmektedir.⁷⁸

Siyaset sosyoloğu Birol Caymaz tarafından İstanbul'daki hemşehri dernekleri üzerine yapılan çalışmada dernek yöneticileri seçim dönemlerinde adaylar arasında bir hemşehrimiz varsa ona sahip çıkalım anlayışıyla çalışmaları da hemşehriliğin siyasetle ilişkisini örneklendirmektedir. Aynı çalışmada hemşehriler grubunun ortak çıkarları olduğunu ifade eden ve bunların taşıyıcısı olmayı üstlenen yöneticilerin bireysel özgeçmişleri çoğunun hiç de tesadüfi olmayan bir biçimde dernek yönetiminde yer aldıklarını gösteriyor. 1970'li yılların yoğun mobilizasyon ortamında siyasal hareketlerin içinde aktif olarak yer alan günümüz dernekçileri, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren bir yandan siyasal faaliyetlerine partilerde görece yüksek pozisyonlarda devam ederlerken, diğer yandan sayıları giderek artan ve "a-politik" bir görünüm sergileyen hemşehri derneklerinde yer aldılar. Böylece geçmişte siyasi hareketler ve partilerde edindikleri deneyimlerini dernekçilik sermayesine çevirmeyi başaran yöneticilerin siyasi tecrübeleri derneğin siyasal partilerle ve devlet kurumlarıyla kurduğu ilişkilerde önemli bir faktör haline gelmektedir.⁷⁹

⁷⁷Karpat K.H., 1976, *The Gecekondu- Rural Migration and Urbanization*, Newyork, Cambridge University Press ss.210

⁷⁸ Altay, N., 2009. İzmir'de Hemşehri Dayanışmasının Kent Kültürü Üzerindeki *Etkileri Doktora Tezi*: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim sosyal Alanları Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği.

⁷⁹ Caymaz B., 2005

Hemşehri derneklerinin siyasetle ilişkisinin incelendiği başka bir çalışmada; belediye meclis üyelerinin çoğunlukla hemşehri dernekleri ile birbirine çok benzemeyen karmaşık ilişkileri olduğu saptanmıştır.⁸⁰ Yerel seçimlerde belediye meclis üyelerinin daha ulaşılabilir olması kentsel sorunların çözümü, kent içi faydaların dağıtımında etkili olması dolayısıyla hemşehri derneği meclis üyesi ilişkisi tescillenmektedir. Hemşehriler bir dernek etrafında kümelendiklerinde ve ortak hareket bilinci geliştirdiklerinde önemli bir siyasal kaynak oluşturmaktadırlar. Bu kaynak dolayısıyla çeşitli istek, dilek, şikayet veya kısaca talebin siyasi otoritelere ve mercilerce algılanabilecek biçimde ifadesi mümkün olmaktadır. Dernek oluşumunu gerçekleştiren lider kadro zaten dışa dönük ve sosyal insanlardan oluştuğundan, siyasi partilerin bünyesinde de kolaylıkla kendine yer bulabiliyor. Parti ve hemşehri derneği ilişkisi de bir bakıma böyle doğup ya da ivme kazanmaktadır. Hemşehri derneklerinin siyasetle olan ilişkisini ortaya koyarken, iktidar partisi veya iktidara en yakın partiyle olan ilişkisi diye ayırt etmekte de fayda var.

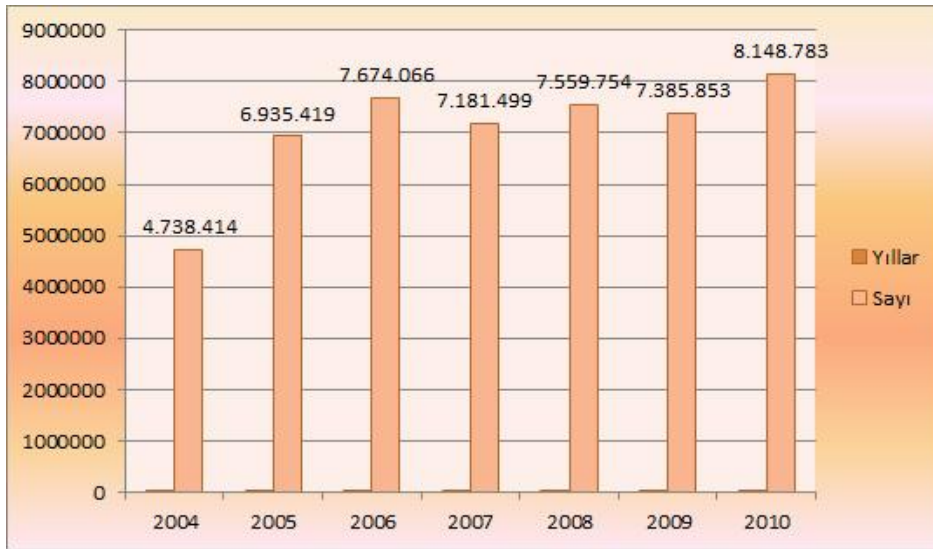
Yöresel kültür derneklerinin sadece şehrin sosyal değişiminde değil siyasi iradenin belirlenmesinde de önemli fonksiyonları vardır. Yöresel kültür dernekleri sürekli halkın nabzını tutarak hepsiyle yakın temas kurmaktadır. Bireyler hemşehri dernekleri vasıtasıyla siyasal sistemden taleplerde bulunabilmekte, siyasal yaşama daha yoğun biçimde katılabilmektedirler.

Hemşehri dernekleri siyasi sistem ile birey arasında iletişimi kuran ve onun dilek, talep ve hoşnutsuzluğunu sisteme aktaran bir ara kurum olarak işlev görmektedirler. Hemşehri dernekleri üye sayılarını çoğaltarak ve beraberlik mesajları vererek siyasi erke güç gösterisi yaparlar. Bazen işlerini kolay ve istedikleri yönde çözebilmek için oy ile tehditler yaparlar. Siyasi gruplar da bu konuda hassas olmaya çalışırlar, derneklerin tüm faaliyetlerine kendi hemşehrileri olmazsa dahi katılmaya özen gösterip, siyasi rakipleri ile bu konuda aralarında rekabet yaşanır. Herkes falan derneğin yanında olduğunu lanse ederek güçlü ve kuvvetli olduğu imajını vermeye çalışır.

⁸⁰ Kurtoğlu A., 2004. ss.199-200

Bu durumu fırsat bilen bazı dernekler bu alanı kullanmayı başarı sayarak değerlendirirler. Bu değerlendirme buldukları şehirde hemşehrilerinin sorunlarının çözülmesi olabildiği gibi geldikleri memleketlere hizmet olarak yansımaktadır. Bazı dernekleri bu durumu daha farklı değerlendirirler. Her siyasi oluşuma aynı mesafe uzaklıkta durarak, iktidara gelindiğinde onlardan istifade etmeye çalışırlar. Hemşehri derneklerinin yaptırımı siyasi kuruluşların yaptırımından daha fazla olmaktadır. Bu tarzdaki bir yaklaşım pasif olarak değerlendirilmekle beraber riski daha az olduğundan tercih edilebilmektedir. Türk toplumunun genel karakteristik yapısının ortaya koyduğu davranış modellemesinde taraf olmamak pek görülmemektedir. Dolayısıyla içinde bulunan hemşehri yapılanmasının genel itibarı ile desteklediği ve içinde hemşehrilerin de aktif katılımcı olduğu organizasyonlar benimsenip desteklenmektedir.

Tablo 4.6: Derneklerin yıllara göre üye sayıları



Kaynak: Dernekler Daire Başkanlığı, 2012

Tablo 4.6’da yıllara göre dernek sayısındaki artışa paralel olarak üye sayıları da bir yükselme olduğu görülmektedir. Bir derneğe üye olmanın sosyal bir yönünün olduğu, toplum içerisinde etken davranış sergileyebilmenin gerekliliği olarak algılanmasının yansıması olarak görülmektedir. Hemşehri derneklerinin oranının %20’ler civarında olduğunu ve sivil organizasyonların öneminin her geçen gün arttığını düşündüğümüzde dernek türleri içinde hemşehri dernekleri etkileşimini daha net görebilmekteyiz.

4.5 HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNİN MEMLEKETLERİNE KATKILARI

Ülkemizdeki derneklerin faaliyet alanı sorgulamasını yaptığımızda çok farklı sonuçlara ulaşmamız mümkündür. Gerek sayı gerekse etkinlik anlamında faaliyet gösteren derneklerimizi ana hatlarıyla değerlendirirsek çok farklı sonuçlar elde ederiz. Şöyle ki, Türkiye’de ki aktif yoğun nüfus hareketi birçok ülke de olmayan, hemşeri derneklerini ortaya çıkarmış ve bunlar tüm derneklerin içerisinde % 17,8 oranında ve (16.172) sayıya ulaşmışlardır. Hemşeri dernekleri; köy, ilçe ya da üst oluşum olarak il, bazen de çok az sayıda bölge anlamında dayanışmayı sağlayarak, örgütlü bir yapıya gitmişlerdir.

Hemşehri dernekleri yaz aylarında düzenledikleri piknik, festival gibi organizasyonlarla dernek üyelerini bir araya getirip insanların kaynaşması, buluşmaları sağlanmaktadır. Hemşehri derneklerinin düzenlemiş oldukları etkinliklere harici katılımlar neticesinde insanların bahse konu yerlere gitmeden oraların kültürlerini tanıma fırsatı bulmaktadır. Ayrıca hemşehri dernekleri cami onarımı, yurt yapımı, öğrenciler burs verilmesi, fakirlere yardım gibi kendi yörelerindeki insanlara faydası bulunduğu gibi yaşadıkları şehirlerdeki her türlü yenilikleri kendi memleketlerine getirebilmekte bazı zamanlarda bunlar toplum refahını artıran yatırımlar olarak ortaya çıkabilmektedir.

Özellikler 1950 sonrası sanayi hamlesinin getirdiği şehirleşme ve 1960’lı yıllardan sonra yurt dışı işçi göçü neticesinde hemşehri derneklerinin sayısında artış olduğunu daha önce bahsetmiştik. Yurt dışında çalışan bir işçi orda gördüğü bir sınaî makinesini kendi memleketine getirmiş tarımın daha işlerlik kazanmasına yardımcı olmuştur. Aynı zamanda bu getirilen yenilikler sayesinde diğer sanayi kollarının gelişmesi sağlanmıştır. Refah seviyesi artışı ile birlikte bilim ve eğitime katkı artmış; bizim hemşehrimiz okuyup büyük adam olsun olgusu desteklenmiştir.

5. İSTANBUL KENT YÖNETİMİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ ETKİSİ

5.1 TARİHTEN BU GÜNE İSTANBUL KENT YÖNETİMİ

İstanbul, tarih sahnesine çıktığı ilk devirlerden bu yana başkent olma imtiyazını da hemen hemen her devirde üzerinde taşıyan önemli bir şehirdi. Osmanlı döneminde, şehirle ilgili hizmetlerden İstanbul'un fethinden tanzimat fermanına kadar geçen süre içinde kadılar sorumluydu. Kadı'ya, bu görevlerinde Subaşı, Böcekbaşı, Çöplük Subaşısı, Mimarbaşı gibi yeniçeri ocağına bağlı zabıt ve görevliler yardım etmekteydi. İstanbul'un ilk kadısı, Fetih'ten sonra tayin edilen Hızırbey Çelebi idi. Osmanlı devrinde İstanbul'da 422 kadı görev yaptı. Bir ara, Belediye'nin işlevlerini İhtisap Nezareti üstlendi.

Osmanlı devrinde bugünkü belediyelerin işlevini gören kurum Şehremaneti idi. Belediye başkanlarına Şhremini adı veriliyordu. 1854'te, Meclis-i Vâlâ tarafından bir nizamname hazırlanarak, Dersaadet'te (Suriçi'nde) ve Bilâd-ı Selâse'de (Galata, Üsküdar ve Eyüp Sultan) Şehremaneti unvanıyla yeni bir memuriyet ihdas edilmesi ve bir Şehir Meclisi kurulması kararlaştırıldı. İstanbul'un, 1855'te göreve gelen ilk Şhremini, Salih Paşa idi. 1877'de çıkarılan Vilâyât ve Dersaadet Belediye Kanunu İstanbul Şhremaneti'ni 20 belediye dairesine ayırıyordu. Şhremaneti'nin organları, Şhremini ve Şhremaneti Meclis'i idi. Şhremaneti Meclisi, Padişah tarafından atanan 6 üye ve Şhremini ile birlikte 7 kişiden oluşuyordu.

1913'te çıkarılan Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat, şehir yönetimini yeniden düzenledi. Bu düzenleme, diğer belediye dairelerini kaldırıyor, İstanbul'u tek bir belediye dairesi ve dokuz idare şubesi altında topluyordu. Şhremaneti Meclisi'nin yerine de Encümen-i Emanet kuruldu.

Cumhuriyet kurulduktan sonra uzun süre belediye hizmetleri valilik tarafından yürütüldü. 3 Nisan 1930'da çıkarılan 1580 sayılı belediyeler yasası ile belediye hizmetleri yeniden düzenlendi. İstanbul, belediyeye bağlı 10 şubeye ayrıldı.

Şehremaneti ve Şehremini ünvanları kaldırıldı. Halk tarafından seçilen Cemiyet-i Umumiye-i Belediye ve özel idare işlerini yürüten Meclis-i Umumi-i Vilayet de kaldırılarak ikisinin yerine seçimle işbaşına gelen İstanbul Umumi Meclisi kuruldu. İstanbul'da, 1923'ten 1957 yılına kadar vilayet ve belediye hizmetleri valiliğin uhdesinde kaldı. 1 Mart 1957'de belediye ile özel idare tekrar birbirinden ayrıldı. Belediye ve özel idare işleri, halk tarafından seçilen Belediye Meclisi ve Vilayet Meclisi'nin yetki ve denetimine bırakıldı.

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ertesi günü Belediye ve Vilayet meclisleri feshedildi. 1961 Anayasası'yla belediye başkanlarının seçimle işbaşına gelmesi kuralı getirildi. 17 Kasım 1963'te yerel seçimler yapıldı. İstanbul'da seçimle işbaşına gelen ilk belediye başkanı Haşim İşcan oldu.

4 Aralık 1981 günü çıkarılan 2561 sayılı yasa ile büyük şehirlerin yakın çevresindeki yerlerin ana belediyelere bağlanması kararlaştırıldı. 8 Mart 1984'te Büyükşehir Belediye Kararnamesi kabul edildi. Aynı yıl, 23 Mart'ta da Büyükşehir Belediyesi Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yayımlandı. İstanbul, Ankara ve İzmir'de Büyükşehir Belediye Başkanlıkları kuruldu.

İstanbul'da Seçimle işbaşına gelen Belediye Başkanları'nın yönetimi 12 Eylül 1980'e kadar devam etti. 1980-84 arasında, İstanbul askeri yönetim tarafından atanan başkanlar tarafından yönetildi. 26 Mart 1984'ten beri İstanbul Belediye Başkanları seçimle göreve gelmektedir.

5.1.1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi

1982 Anayasası'nın 127. maddesinde, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri uygulanmasına imkân veren bir düzenleme yapıldı. Anayasa'nın bu hükmü uyarınca, 27.06.1984 tarihinde yürürlüğe giren 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de ana kent bütünü içinde "Büyükşehir Belediyesi" adıyla 2 kademedan oluşan belediye yapıları oluşturuldu. Daha sonra bu sayı, yenilerin eklenmesiyle 16'ya yükseldi. Bu yapıyı düzenleyen 3030 sayı Kanun, yaklaşık yirmi yıl yürürlükte kaldıktan sonra yerini, yerel yönetim reformları çerçevesinde hazırlanan ve 10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediye Kanuna bıraktı. Bu kanun ile İstanbul'un Büyükşehir Belediye sınırları, il sınırlarının tümünü içine alarak genişletildi ve böylece Büyükşehir'e bağlı ilçe ve ilk kademe belediyelerin toplamı, 32'si ilçe ve 41'i ilk kademe belediyesi olmak üzere 73'e yükselmiş oldu. 06.03.2008 yılında kabul edilen 5747 sayılı yasa ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde ilçe sayısı ve 2011 yılı nüfus bilgileri Tablo 5.1'de verilmiştir

Tablo 5.1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi hizmet alanları ve hizmet alan nüfus bilgileri

İlçe	Nüfus	İlçe	Nüfus	İlçe	Nüfus	İlçe	Nüfus
Adalar	13.883	Beykoz	222.075	Gaziosmanpaşa	482.553	Silivri	132.264
Arnavutköy	190.247	Beylikdüzü	218.120	Güngören	309.135	Sultanbeyli	298.143
Ataşehir	387.502	Beyoğlu	248.206	Kadıköy	531.997	Sultangazi	483.225
Avcılar	383.736	Büyüçekmece	192.843	Kağıthane	419.865	Şile	12.851
Bağcılar	746.650	Çatalca	36.592	Kartal	440.887	Şişli	320.763
Bahçelievler	600.900	Çekmeköy	178.127	Küçükçekmece	711.112	Tuzla	197.230
Bakırköy	220.663	Esenler	461.382	Maltepe	452.099	Ümraniye	631.603
Başakşehir	280.385	Esenyurt	500.027	Pendik	605.907	Üsküdar	532.182
Bayrampaşa	269.709	Eyüp	338.988	Sancaktepe	265.877	Zeytinburnu	293.228
Beşiktaş	187.053	Fatih	429.351	Sarıyer	255.692		

Tablo 5.1'de 2011, TUİK verilerine göre İstanbul Büyükşehir Belediyesi hizmet alanları ve hizmet alan nüfus bilgileri verilmiştir.

5.1.2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1923'ten Bu Güne Belediye Başkanları

İstanbul'da ilk 14 Ekim 1930'da yerel seçimler yapıldı, İstanbul Umumi Meclisi, Vali ve Belediye Başkanı Muhittin bey tarafından 6 Kasım 1930'da açıldı. Mart 1957'de vilayet ile belediye ayrıldı. 10 Haziran 1960 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile yeni seçimlere kadar belediye başkanlarının görevlerine son verilerek Belediye Kanununun 94.maddesi gereğince atama yoluyla başkanlar getirilmesi kararlaştırıldı 1963 tarihinde çıkartılan yasa ile belediye başkanlarının seçiminde tek dereceli çoğunluk usulü getirildi.

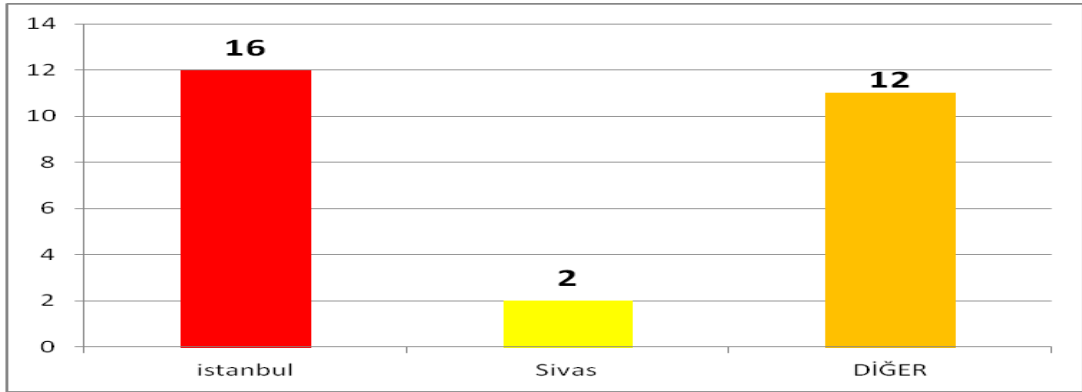
Tablo 5.2: İBB başkanları (1923-2012)

Adı Soyadı	Doğum yeri	Yılları
Haydar Bey	İstanbul	1923-24
Emin Erkul	İstanbul	1924-26
Muhittin Üstündağ	Sakız	1926-38
Lütfi Kırdar	Kerkük	1938-49
Fahrettin Kerim Gökay	Eskişehir	1949-57
Kemal Hadımlı (vekil)	İstanbul	1957-57
Mümtaz Tarhan	İstanbul	1957-58
Ethem Yetkiner	İstanbul	1958-58
Kemal Aygün	Sivas	1958-60
Refik Tulga	Kütahya	1960-60
Şefik Erensü	İstanbul	1960-60
Refik Tulga	Kütahya	1960-62
Turan Ertuğ	İstanbul	1962-62
Kamuran Görgün	İstanbul	1962-63
Necdet Uğur	Çorum	1963-63
Haşim İşcan	Edirne	1963-68
Fahri Atabey	İstanbul	1968-73
Ahmet İsvan	İstanbul	1973-77
Aytekin Kotil	Rize	1977-80
İsmet Hakkı Akansel (atamayla)	İstanbul	1980-81
Ecmel Kutay (atamayla)	İstanbul	1981-82
Abdullah Tırtıl (atamayla)	Merzifon	1982-84
Bedrettin Dalan	Bayburt	1984-89
Nurettin Sözen	Sivas	1989-94
Recep Tayyip Erdoğan	İstanbul	1994-98
Ali Müfit Gürtuna	Karaman	1998-2004
Kadir Topbaş	Artvin	2004-?

17 Kasım 1963'te yerel seçimler yapıldı ve İstanbul'un seçimle belirlenen ilk belediye başkanı Haşim İşcan oldu. 3030 Sayılı Yasa ile başlayan Büyükşehir Belediyesi döneminin 26 Mart 1984 tarihinde yapılan ilk seçiminde Bedrettin DALAN belediye başkanı olarak seçildi.

Ülkemizde sanayileşmenin başladığı 1950'lili yıllardan sonra kentleşme hızı artmış. Anadolu'dan insanlar iş olanaklarından yararlanma için göç etmişlerdir, bu göç dalgalarından en fazla etkilenen ve etkilenmeye devam eden ilimiz şüphesiz İstanbul'dur. İstanbul her devirde cazibe merkezi olmuştur. İstanbul'lu olmak sadece İstanbul'da doğmak ile sınırlı kalmamış İstanbul'u benimseyerek yaşamak ta İstanbul'lu olmaya yetmiştir. Tablo 5.30'da görüldüğü üzere İstanbul Belediye Başkanları geneli değişik kentlerden göç edenlerden veya göç edenlerin ikinci kuşaklarından oluşmaktadır. İkinci kuşaktan olup belediye başkanı seçilmişlere en açık örnek 1994-1998 yılları arası İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığı yapmış olan Recep Tayyip Erdoğan gösterilebilir. Recep Tayyip Erdoğan birçok beyanatında memleketinin, doğum yeri olan İstanbul'dan daha çok babasının göç ettiği Rize olduğunu söylemiştir.

Tablo 5.3: 1923 -2012 yılları arası doğum yerlerine göre İstanbul Belediye Başkanları



Tablo 5.3'da İstanbul'da görev yapan otuz belediye başkanının ondördünün doğum yeri İstanbul dışından olup bu oran %46 ya tekabül etmektedir. Bu verilere göre İstanbul kentinin Türkiye'nin ortak paydası olduğu ve ortak değerleri temsil ettiği söylenebilir. DiğER kentlerimizde belediye başkanlarının o kentte doğmuş olması siyaseten tercih sebebidir.

5.2 İSTANBUL KENTİNDE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

Şu ana kadar yaptığımız araştırmalar neticesinde, hemşehrilik oluşumunun temel nedeni sanayi devrimi, kentleşme olgusu. Tabii madalyonun öbür yüzünden diye tarif edeceğimiz bakış açısıyla nüfus artışı, ekonomik sıkıntılar, hayat standardı yükselteleri etkiyen faktörler diye söyleyebiliriz. İstanbul ölçeğinde hemşehri derneklerinin kent yönetimine etkisinden önce İstanbul'daki kentleşme sürecini irdelemek gerekmektedir.

Ülkemizde kentleşme ile ilgili veriler incelendiğinde 1950 yılında Türkiye nüfusunun %15'i kentlerde yaşarken, %85'i kırsal alanda yaşamaktaydı. 2009 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre nüfusun %75,5'i kentlerde, %24,5'i kırsal alanda yaşamaktadır (TÜİK,2010). Verilerden de görüldüğü gibi Türkiye yaklaşık 60 yıllık bir sürede çok hızlı bir kentleşme olgusunu yaşamıştır. Köyden kentlere ve küçük kentlerden büyük kentlere doğru gerçekleşen iç göçün varlığı, kentleşmenin daha devam edeceğini işaret etmektedir. Sadece bir nüfus hareketi olmayan kentleşme, toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanında çok büyük değişimler meydana getirmektedir. Oranın büyüklüğü, etkileri ve olası sonuçlarının çok boyutluluğu konunun önemini ortaya çıkarmaktadır. Kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artmasını ve günümüzdeki kentlerin ortaya çıkmasını sağlayan toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma oluşturan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere has değişikliklere neden olan bir nüfus birikimi sürecidir.⁸¹ Modernleşme ve sanayileşmeyle doğrudan ilişkisi olan kentleşme süreci, meydana geldiği toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel alanında anlamlı değişimleri meydana getirmektedir.⁸²

⁸¹ Keleş R., 2002, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları ss. 21-22

⁸² Demir, K., Çabuk S., 2010, *Türkiye 'de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* s.28, ss.193-215.

Büyükşehirler Türkiye’de kentleşme sürecine paralel bir gelişim göstermiştir. 1950 yılında başlayan kentleşmenin hemen ardından, 1955 yılında İstanbul nüfusunun bir milyonu geçmesiyle, nüfus ölçütüne göre Türkiye’nin ilk metropolitan kenti ortaya çıkmıştır.

İstanbul gibi büyükşehirlerde; özellikle İstanbul için tarihin derinliklerine uzanan ticaret, ulaşım, yönetim ilişkileri ile her daim cazip bir yerleşim yeri, kültürler ve göçler birikimi ve alışımı olarak kabul edebileceğimiz çağdaş şehir halkı, farklı farklı davranış, inanç ve iletişim biçimleri sergileyen bir mozaik olarak resimlenebilir. Ancak mozaığın her hücrelerinin her an diğerleri ile iletişim ve etkileşim için de olduğunu ve değişime ister istemez açık olduğunu da unutmamak gerekir. Bu etkileşim her zaman pozitif sonuçlar doğurmamakla beraber, kültürel gelişmenin ve neticede büyük bir şehrin zenginlik kaynağı olduğu da görülmektedir. Toplumda farklılıkların uyumlu iletişimini sağlamak yerel yönetimlerin, yerel yönetimlerde görev alan hemşehri derneklerine üye olanların önemli görevleri arasında görülmelidir.

Köyden büyük şehirlere gelmiş insanlar hemşehri dernekleri aracılığı ile sivil topluma dolaylı olsa da eklemlenmektedir. Bu dernekler ayrıca geldikleri yerleri kalkındırma konusunda büyük rol oynamaktadırlar. Öte yandan kentleşme ile ortaya çıkan kimlik sorunları ve buna bağlı asayiş gibi konularda hemşehri dernekleri üyelerine önemli katkılar sağlamaktadır. Dernekler yeni gelenlerde “kentlilik bilincini” yeşertmek için formal bir eğitim vermemektedirler, ancak hepsinin kanısı, hemşehrileriyle iletişim neticesinde kent ve kentlilik bilincinin gelişimine dolaylı katkılarının olduğudur. İstanbul nüfusu baz alındığında dünya ölçeğinde büyük bir kent olduğu hatta bazı ülkelerin nüfusundan çok olduğu görülmektedir. Böyle bir büyük kentte kentlileşmeyi sağlayan tüm faktörler yöneticiler tarafından değerlendirilmektedir. İstanbul’da İstanbul’luluk bilincinin oluşması ortak paydaların benimsenmesi İstanbul’da yaşayanların olduğu kadar hizmet vermek zorunda olanlarında işlerini kolaylaştıracağı bir gerçektir. Hemşehri dernekleri kentlilik bilincinin oluşmasına büyük katkı sağladığı ve alınan hizmetlerin kalitesinin yükseltildiği bir yapılanma olarakta görülebilir.

Göçler sonrasında daha kozmopolit hale gelen ve adeta Anadolu'nun bir aynası durumuna dönüşen mega şehirde, geçmişten beri gelen bir akım ise 'hemşehricilik.' Kimsenin ağzından düşmeyen bu kelime, iş bulmaktan, eş bulmaya, oy kullanmaya kadar her alanda kullanılan geçerli bir parola gibidir. Herkes hemşehrisini yani aynı şehirlisini desteklemeyi tercih etmekte olup, bunun için de il ve ilçe dernekleri adeta biçilmiş kaftandır. Ama zaten hemşehricilik Türklerin doğasında var sanki. Çoğu insanın sokakta bile iletişime geçerken ilk sorduğu soru nedense 'nerelisin' oluyor. Aynı memleket ya da bölge insanların muhabbeti ise başka bir boyuta taşınıyor.⁸³

Tablo 5.4: İstanbul hemşehri haritası

İSTANBUL HEMŞEHRİ HARİTASI								
YOĞUNLUKTA OLDUĞU İLÇELER								
SİVASLILAR	G.osmanpaşa	Üsküdar	Bağcılar	Bahçelievler	Kağıthane	Sarıyer	Şişli	Beşiktaş
TOKATLILAR	Avcılar	K.çekmece	Silivri	Bağcılar	İkitelli			
KASTAMONULULAR	Bayrampaşa	Fatih						
MALATYALILAR	Bakırköy	Esenler						
GİRESUNLULAR	Eyüp	Beykoz	Zeytinburnu	Beyoğlu				
MARDİNLİLER	Eminönü							
TRABZONLULAR	Güngören	Zeytinburnu	Aksaray					
ERZİNCANLILAR	Kartal							
RİZELİLER	Maltepe	Sarıyer						
ERZURUMLULAR	Sultanbeyli	Pendik						
SAMSUNLULAR	Tuzla							
ARDAHANLILAR	B.çekmece							
GAZİANTEPLİLER	Çatalca							
BALKAN GÖÇMENLERİ	Bayrampaşa							

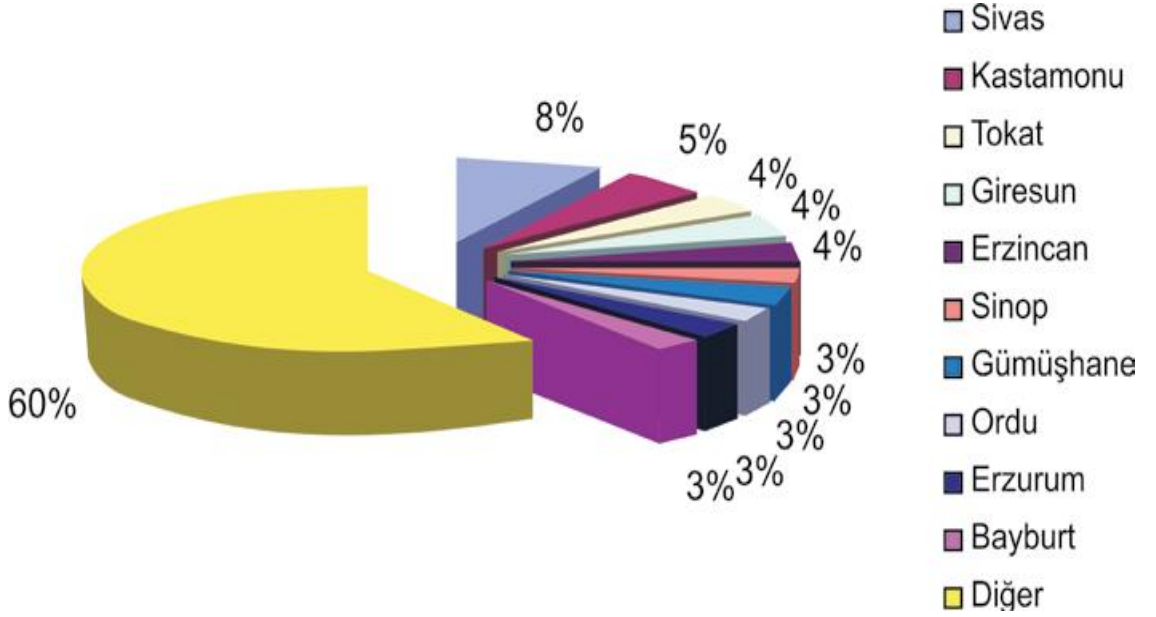
Kaynak : <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/YASAM/21yasam/14-kapak.pdf> (erişim tarihi 05Haziran 2012)

Tablo 5.4 Hemşehrilerin İstanbul'a geldiklerinde kendi hemşehrilerinin yoğun olarak yaşadıkları yerleri tercih ettiklerini göstermektedir. Bu tercihin sebebi daha rahat ev bulma, iş bulma ve hemşehrileri arasında, yalnızlık duygusunun getirdiği korkudan kurtulma olarak açıklanabilir.

⁸³ Emir, A., 2009, *İstanbul'un hemşehri haritası*, Temmuz 2009, ss. 14-19

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/YASAM/21yasam/14-kapak.pdf> [erişim tarihi 05 Haziran 2012].

Şekil 5.1: İstanbul ilindeki hemşehri derneklerinin dağılımı



Kaynak : İstanbul İlindeki Hemşehri Derneklerinin Dağılımı (dernekler dergisi 4.sayısı)

Şekil 5.1’de İstanbul’daki Hemşehri Derneklerinin üye sayısına göre dağılımı verilmiş olup İstanbul ilindeki hemşehri derneklerinin dağılım nedenlerini belirli başlıklar altında özetlemek mümkündür

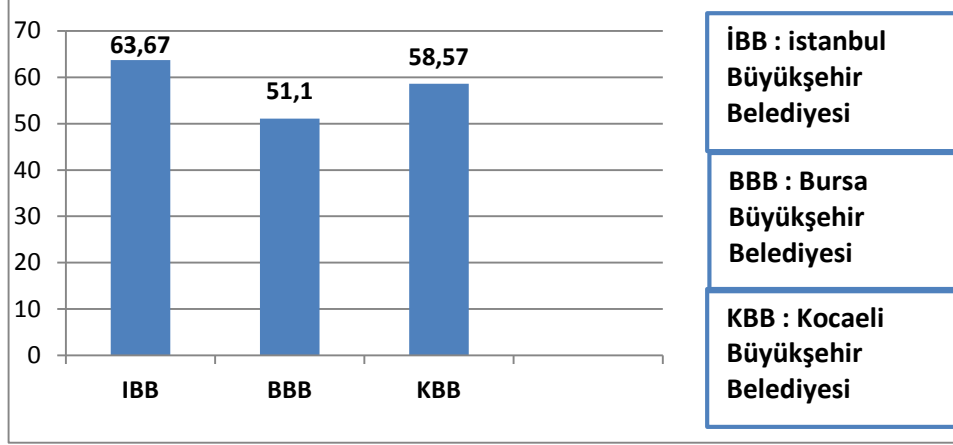
- Gelişmişlik düzeyi dikkate alınırsa dışarıdan gelen yoğun iş gücüne muhatap olması,
- Tarihsel ve diğer nedenlerle oluşan göç olgusu,
- İşgücünün her seviyede yüksek kaliteli üyeler barındırması,
- Dünyadaki değişim ve gelişmeye en açık il olması.⁸⁴

⁸⁴Her Yönüyle Dernekler, 2012. www.derneklerdergisi.com [erişim tarihi 08 Mayıs 2012].

5.2.1 İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis Üyeleri Hemşehri Derneği İlişkisi

Hemşehri derneklerinin kent yönetimine etkisi önemli ölçüde kent meclisi üye sayısındaki hemşehri varlığı ile orantılıdır. Bu etki Büyükşehir Belediyesinin sunduğu hizmetlerin öncelikler hemşehrilerin yoğun yaşadıkları yerleşim birimlerine kaymasında etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında meclis üyesi hemşehrilerin buldukları komisyonlar temsil ettikleri Hemşehri Derneğinin itibarını artırmakla birlikte temsil ettikleri hemşehri kitlesinin lehine kararlar alınabilmektedir Ülkemiz de yaygın olarak kullanılan tabir “bizim hemşehrimiz” olsun ifadesi kimi zaman bir köylüyü, ilçeliyi ağırlıklı olarak aynı ilden olan insanları ifade etmektedir. Hemşehri derneklerinde bölgesel olarak adlandırıldığına da rastlanılmaktadır. Meclis üyesi hemşehrilerin varlığı ağır işleyen bürokratik işlerin hızlandırılması, normal koşullarda olması gereken işlerin ise hemşehri meclis üyesi referansı ile normalin üstünde bir hızla yapılması gibi kazanımlar sağlamaktadır. Göç hareketleri ile beraber hızla ortaya çıkan kentleşmeye, kentleşmenin etkileşimi ile meydana gelen sivil toplum oluşumları siyasi sahada ilgi odağı olduğu bir gerçektir. Siyasi alanda kitlelere verilecek mesajların rahatlıkla verilebilmesi genellikle bir hemşehri siyasetçi üzerinden olmaktadır. Kente yeni gelen hemşehrilerin beraberinde getirdikleri yeni değerler ve varlıklar ilerleyen süreçlerde kent yönetimine aktif katılımı sağlamaktadır. Hemşehri derneği üyesi yerel siyasetçinin çoğu zaman hemşehriler için genel siyasilerden daha etkili olmaktadır. Hemşehrilerin yaşadıkları şehirdeki hemşehrisi olan bir meclis üyesine ulaşması, görüşebilmesi, dertlerini yada işini anlatabilmesi yardım isteyebilmesi daha kolay olmaktadır. Diğer taraftan seçilebilmek için başvuru yollarından birisi olarak, meclis üyelerinin tüm siyasiler gibi seçim dönemlerinde hemşehrilerinden destek istediği ve bu desteğin seçilebilmekte çok önemli olduğu siyaset bilimciler tarafından ifade edilmektedir. Meclis üyeleri seçildiklerinde kentin bütün imkânlarından öncelikle hemşehrilerinin yoğun olarak yaşadığı semtlere yapılmasını sağlamak istemektedirler.

Tablo 5.5: Marmara bölgesi 2009 yerel seçimlerine göre meclis üyelerinin hemşehri derneklerine üyelik oranı (%)

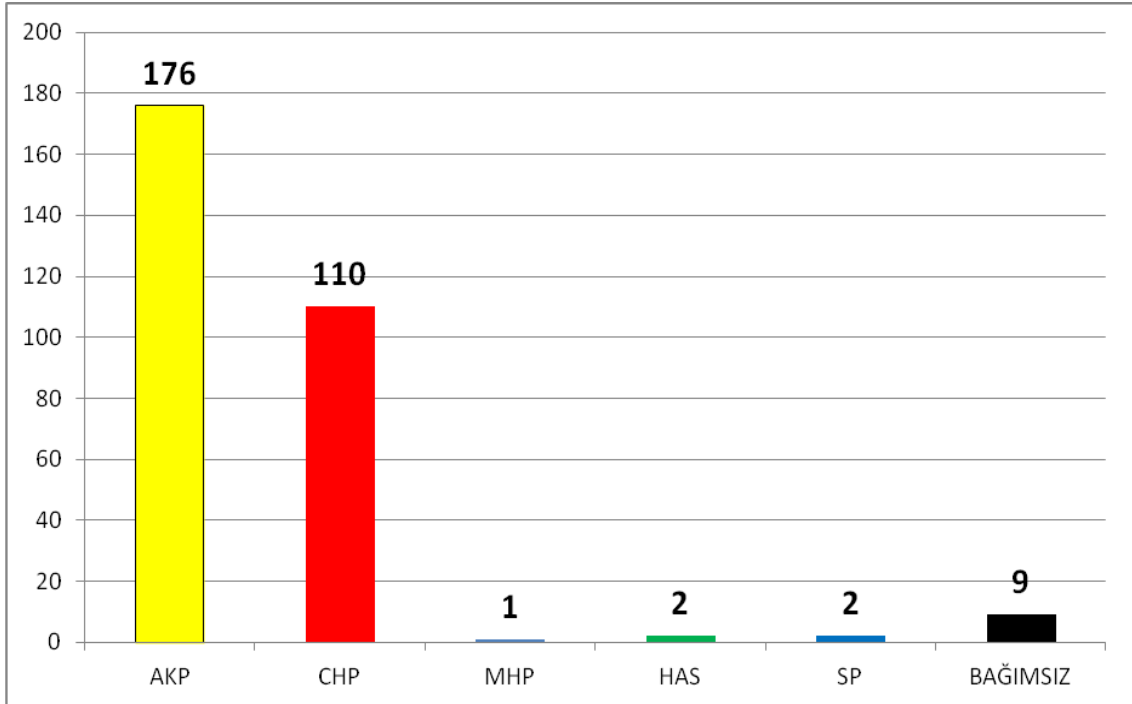


Tablo 5.5’de Hemşehri derneklerinin yerel siyasette etkili olması özellikle büyükşehirlerde daha net gözlemlenebilmektedir. Büyük kentlerin sanayi, eğitim alanlarındaki çekiciliği göç hareketlerini meydana getirmekte ve daha sonra yerleşilen şehirlerde insanların beklentileri değişmekte, önceleri iş, eğitim odaklı beklentiler sonraları bunların diğer hemşehrilere de ulaşması yönünde olmaktadır. İnsanların genel olarak beklentilerini karşılayabilmenin yolu siyaset ve iş dünyasından geçmektedir.

Hemşehri arası ilişki, formal siyaset ve vatandaşın devletle kurduğu ilişki bağlamına sıkıştırılacak olursa, devlet kademelerinde, siyasi partilerde, mecliste ve hükümette bir hemşehrinin olması iktidar sahibi bir kişiye, hemşehrilik temelinde ulaşabilmek anlamına gelir. Kişisel olarak karşılaşılan sorunlar, iktidar sahibi olan bu kişinin kendisinin alacağı veya başkalarını etkilemek suretiyle aldıracağı bir kararla sorunların çözümüne ve kaynakların kişilerin yararına dağıtımına aracı olacaktır. Bu mutad patronaj ilişkisi anlamına gelir. Buna eklenebilecek bir nokta, hem coğrafi mekan olarak memleket, hem kişisel ilişkiler anlamında hemşehrilik, hem de memlekete ve hemşehriliğe ilişkin anlamların bu kişisel ilişkilere girmek yoluyla yeniden üretildiğidir.

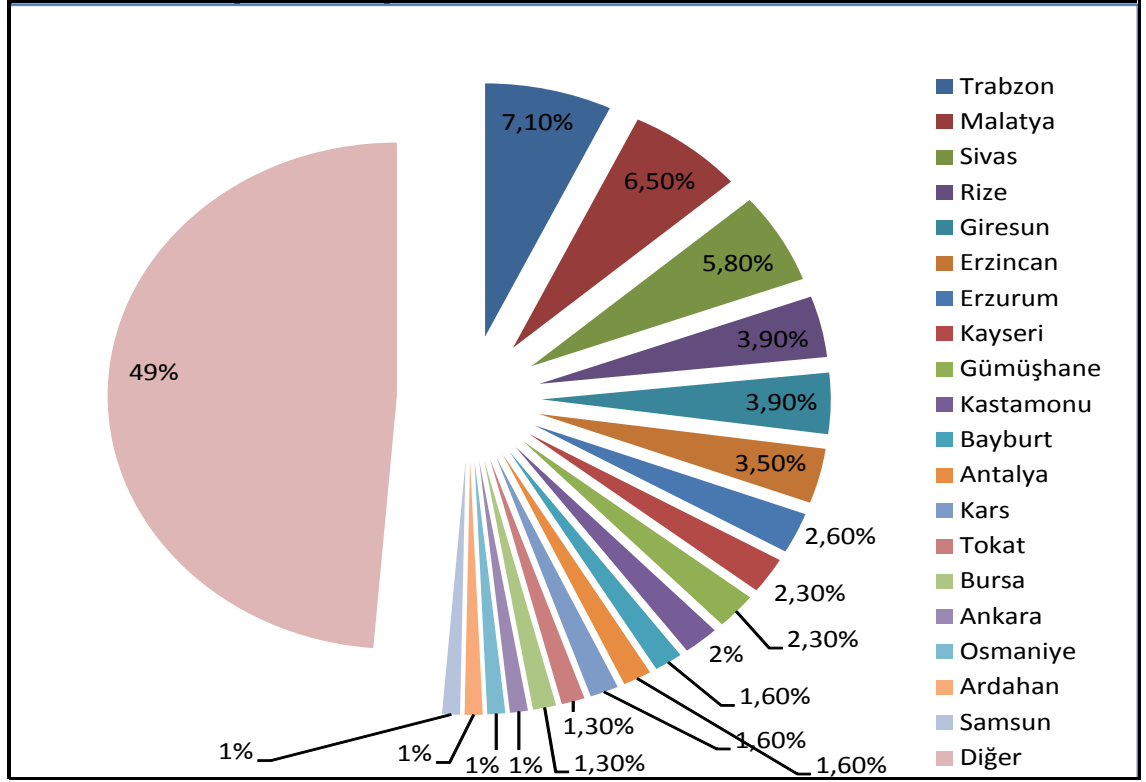
İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2009 seçimlerine baktığımızda ülke genel seçimi ile benzerlik gösterdiğini görmekteyiz. İstanbul demografik yapısı Türkiye'nin aynası olarak algılanmasının kaynağı ülke genel atmosferine paralel bir durum seyretmesidir. İstanbul ülkenin her köşesinden göç aldığı ve ülke içi bütün farklılıkları bir arada yaşattığı için oluşan bu algılamamızın yerinde olduğunu görmekteyiz.

Tablo 5.6: 2009 Seçim sonuçlarına göre İBB meclis üyelerinin partilere göre dağılımı



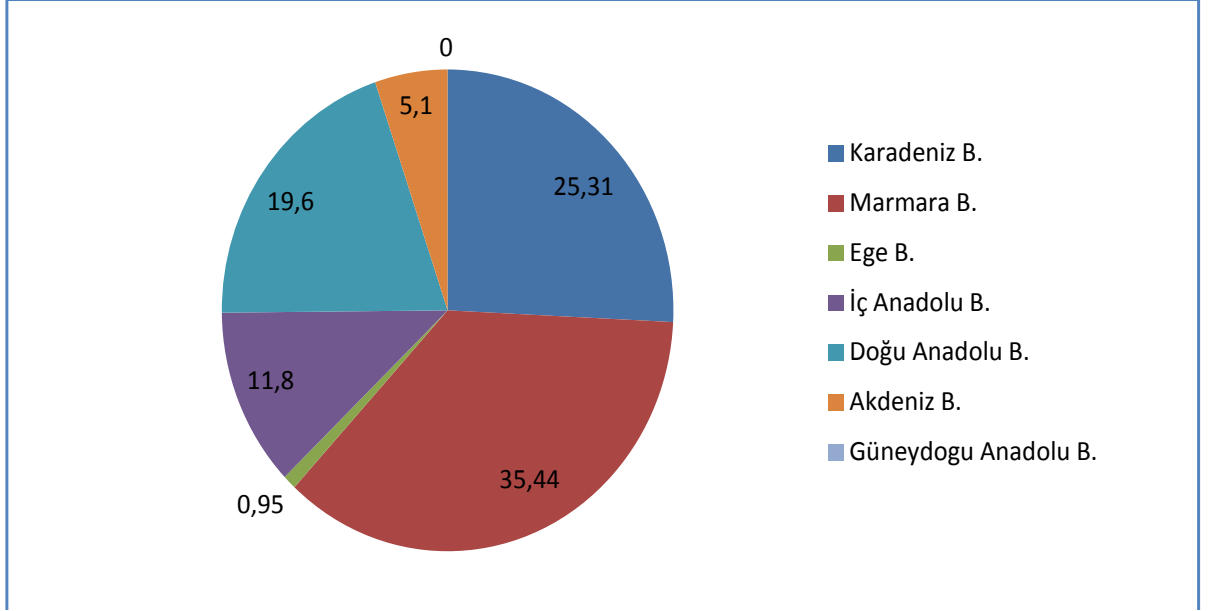
Tablo 5.6'da partilere göre İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis üyeleri verilmiştir. Hemşehri derneklerinde seçim propagandası için gelen siyasetçilere: *Katılımcı, sivil toplumcu olduğunuzu söylüyorsunuz. Öyleyse bizden de belediye meclisine bir temsilci alın talebi iletilir.* Kitlesel bir güç olan hemşehri derneklerinin beklentisi siyasi mekanizmalarca değerlendirilerek, hemşehri derneği üyelerinden kendi parti programına katkı sağlayacak aday belirlenmiş olur. Kent yönetiminde etkili olan meclis üyeleri içinde buldukları partinin programları doğrultusunda üyesi oldukları hemşehri derneklerinin beklentilerinin karşılanmasını sağlamaktadırlar.

Şekil 5.2: 2009 Seçimlerinde doğum yerine göre, 3 ve daha üstü sayıdaki İstanbul Büyükşehir Belediye meclis üyeleri dağılımı



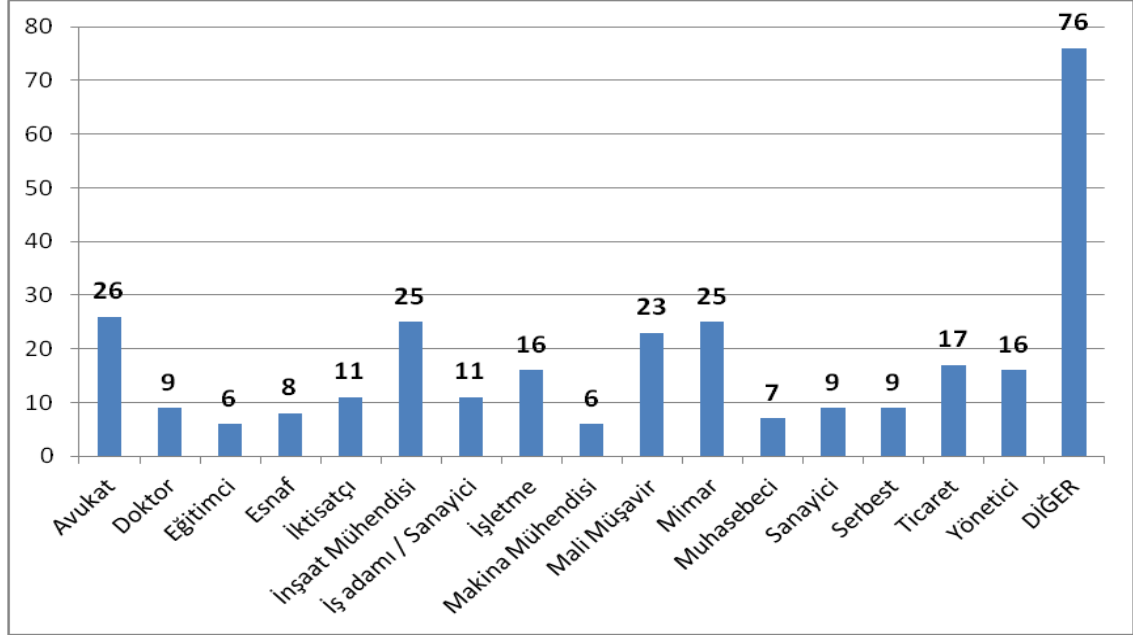
Şekil 5.2’de görüldüğü üzere hemşehri derneği üyesi meclis üyelerinin yüzdeleri dilimdeki yeri verilmiştir. Şekil 5.1’de İstanbul ili içerisinde il dernekler müdürlüğünün verilerine göre üye sayısı bakımından %3’lük dilime giren hemşehri derneklerinden bazıları, Şekil 5.2’de verilen meclis üye sayısı yüzdeleri diliminde orantısız olarak yer almamaktadır. Bununla birlikte şekil 5.1’de hemşehri derneği üye sayısı bakımından yüzdeleri diliminde yer almayıp ta şekil 5.2’de görüldüğü üzere meclis üye sayısının yüzdeleri diliminde yer alan Trabzon ve Rize hemşehri derneğine üye, meclis üyeleri, derneğin üye sayısından daha çok, etkili olmasının önemine işaret etmektedir. Bu konu hakkında yaptığımız araştırmalarda Trabzon ve Rize hemşehri derneği üyelerinin ekonomik açıdan daha güçlü olduğu, İstanbul’a göç hareketlerinin 1950’li yıllardan itibaren başladığı, çoğunluğunun inşaat sektörü ile uğraştığı ve bölgesel hemşehrilik desteğini daha çok aldıkları tespit edilmiştir.

Şekil 5.3: 2009 Seçimleri İBB meclis üyelerinin doğum yerlerine göre bölgesel dağılımı



Şekil 5.3’de bölgesel olarak hemşehri derneklerinin yüzdeleri dağılımını görmekteyiz. Bölgesel baktığımızda her ne kadar Marmara bölgesinin hemen peşinden Karadeniz bölgesi gelmekteyse de ikinci kuşak aidiyetine göre şekli yeniden düzenlemiş olsak Marmara bölgesinin daha arka sıralarda yer aldığını görebiliriz. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanları başlığı altında bu duruma, Başbakanın memleketi ile doğum yeri arasındaki ifadelerindeki farklılıkla belirtmiştik. Yaptığımız araştırmalarda bizim bölgenin insanı tabirinin, gerek siyasi arenada destek görmesi, gerekse bürokraside hemşehri ilişkisi kurulması bakımından önemli olmaktadır. Karadeniz bölgesinin İstanbul’a göç vermeye başladığı zamanlardan beri en fazla yaptıkları iş kolundan birisi inşaat sektörüdür. Riski çok olmak ile birlikte bu iş kolu piyasa ekonomisi içinde sürekli talep görmekte bunun getirisi olarak, sektöre hâkim olan Karadenizlilerin ekonomik gücünü artırmaktadır. Bunu Karadenizli olarak bilinen büyük bir inşaat grubu ile örneklendirmek mümkündür. Hemşehri derneklerinin etkinlik parametreleri bir madde olarak belirttiğimiz ekonomik gücün diğer parametrelerin en temel etkileyicisidir.

Tablo 5.7: 2009 Seçim sonuçlarına göre İBB meclis üyelerinin mesleklerine göre dağılımı



Tablo 5.7’de Belediye Meclis üyesi seçilebilmek için aranan şartlar içinde üniversite bitirmiş olmak şartı olmamakla birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis üyelerinin eğitim ve iş durumunu incelediğimizde meclis üyelerinin çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Büyük çoğunluğunun Hemşehri Derneği üyesi olan meclis üyelerinin iş ve eğitim alanlarında da hemşehrilerine önder olduğu gibi, seçilebilmek için de hemşehrilerinin desteğini aldığı görülmektedir. Göç olayını tetikleyen unsurları araştırdığımızda çocuklarının eğitimi için göç edenlerin olduğu görülmüştür. İstanbul’da eğitimini tamamlayanların İstanbul’da iş kurmasını ve hayatını idame ettirmesini görmekteyiz. İlerleyen zaman zarfında bazen hemşehrilerin isteği ile bazen başka sebepler ile kent yönetimine aktif katılımı gerektirmektedir. Yetişmiş insan gücü bakımından üstün olan hemşehri dernekleri bu şekilde kent yönetiminin her aşamasında söz sahibi olabilmekte, kentin imkânlarından daha fazla istifade edebilmektedirler.

Tablo 5.8: İstanbul Büyükşehir Belediyesi komisyon üyelerinin doğum yerine göre dağılımı, meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller

DOĞUM YERİ	KOMİSYON ADI	GÖREVİ
Bayburt	TEMEL HAKLAR	BAŞKAN
	KENT EKONOMİSİ VE MESLEK ODALARI	RAPORTÖR
	ULAŞIM VE TRAFİK	ÜYE
Erzincan	SOSYAL HİZMETLER VE HALKLA İLİŞKİLER	BAŞKAN YARD.
	ÇEVRE VE SAĞLIK	ÜYE
	TEMEL HAKLAR	ÜYE
Erzurum	PLAN BÜTÇE	BAŞKAN
	EĞİTİM, KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR	ÜYE
	KENT EKONOMİSİ VE MESLEK ODALARI	ÜYE
	İMAR VE BAYINDIRLIK	ÜYE
Giresun	TEMEL HAKLAR	BAŞKAN YARD.
	TARİFE	BAŞKAN YARD.
	ENGELLİLER	ÜYE
	HUKUK	ÜYE
Gümüşhane	EĞİTİM, KÜLTÜR, GENÇLİK VE SPOR	RAPORTÖR
	TARİFE	ÜYE
	ENGELLİLER	ÜYE
Kastamonu	DEPREM VE DOĞAL AFET	BAŞKAN
	TURİZM VE SANAT	BAŞKAN YARD.
	AİLE VE KADIN SORUNLARI	ÜYE
Kayseri	İMAR VE BAYINDIRLIK	BAŞKAN YARD.
	TEMEL HAKLAR	ÜYE
	HARİTA	ÜYE
	HARİTA	ÜYE
Malatya	AİLE VE KADIN SORUNLARI	BAŞKAN
	ULAŞIM VE TRAFİK	BAŞKAN
	TARİFE	RAPORTÖR
	ENGELLİLER	ÜYE
	HARİTA	ÜYE
	TARİFE	ÜYE
	ULAŞIM VE TRAFİK	ÜYE
	ALTYAPI, MESKEN VE KENTSEL YENİLEME	ÜYE
	ULAŞIM VE TRAFİK	ÜYE
	DEPREM VE DOĞAL AFET	ÜYE
	HUKUK	ÜYE
TARİFE	ÜYE	

Tablo 5.9: İstanbul Büyükşehir Belediyesi komisyon üyelerinin doğum yerine göre dağılımı, meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller

DOĞUM YERİ	KOMİSYON ADI	GÖREVİ
Ordu	PLAN BÜTÇE	ÜYE
Rize	HARİTA	BAŞKAN
	DEPREM VE DOĞAL AFET	BAŞKAN YARD.
	AB DIŞ İLİŞKİLER	RAPORTÖR
	İMAR VE BAYINDIRLIK	RAPORTÖR
	TARİFE	ÜYE
	HUKUK	ÜYE
	AİLE VE KADIN SORUNLARI	ÜYE
Sivas	HUKUK	BAŞKAN YARD.
	HUKUK	RAPORTÖR
	DEPREM VE DOĞAL AFET	RAPORTÖR
	ALTYAPI, MESKEN VE KENTSEL YENİLEME	RAPORTÖR
	SOSYAL HİZMETLER VE HALKLA İLİŞKİLER	RAPORTÖR
	TURİZM VE SANAT	ÜYE
	ULAŞIM VE TRAFİK	ÜYE
	TARIM, ORMAN VE KÖY HİZMETLERİ	ÜYE
	PLAN BÜTÇE	ÜYE
	TEMEL HAKLAR	ÜYE
Tokat	ENGELLİLER	BAŞKAN
	ALTYAPI, MESKEN VE KENTSEL YENİLEME	ÜYE
	HARİTA	ÜYE
Trabzon	KENT EKONOMİSİ VE MESLEK ODALARI	BAŞKAN YARD.
	TEMEL HAKLAR	RAPORTÖR
	SOSYAL HİZMETLER VE HALKLA İLİŞKİLER	ÜYE
	DEPREM VE DOĞAL AFET	ÜYE
	İMAR VE BAYINDIRLIK	ÜYE
	TEMEL HAKLAR	ÜYE
	SOSYAL HİZMETLER VE HALKLA İLİŞKİLER	ÜYE

Tablo 5.10: İstanbul Büyükşehir Belediyesi komisyon üyelerinin doğum yerine göre dağılımı, meclis üye sayısında en az %2'lik dilimde olan iller

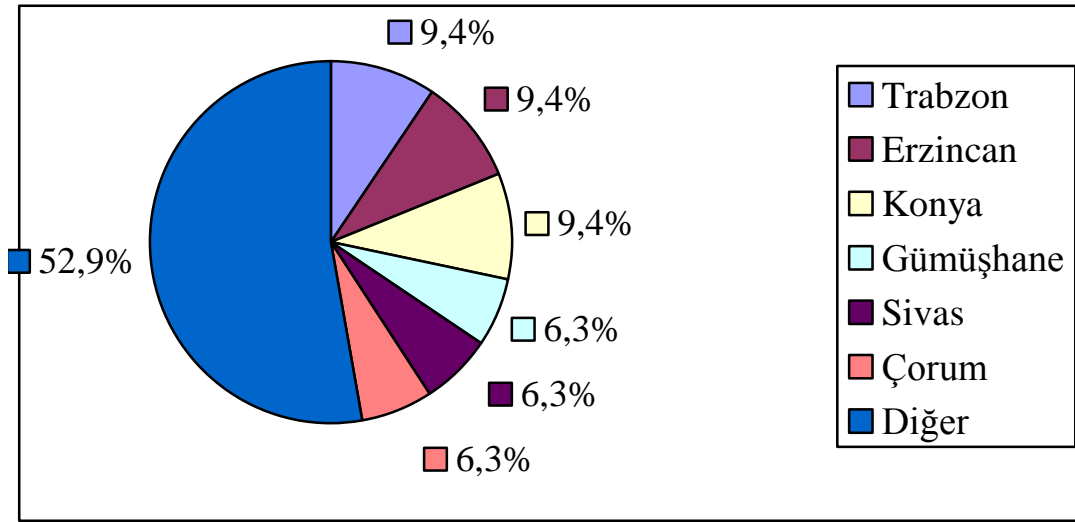
Bayburt	: 1 başkan,	1 raportör	1 üye	= 3
Erzincan	: 1 başkan yardımcısı,	2 üye		= 3
Erzurum	: 1 başkan,	3 üye		= 4
Giresun	: 2 başkan yardımcısı,	2 üye		= 4
Gümüşhane	: 1 raportör,	2 üye		= 3
Kastamonu	: 1 başkan,	1 başkan yardımcısı,	1 üye	= 3
Kayseri	: 1 başkan yardımcısı,	3 üye		= 4
Malatya	: 2 başkan,	1 raportör	9 üye	= 12
Ordu	: 1 üye			= 1
Rize	: 1 başkan,	1 başkan yardımcısı,	2 raportör,	3 üye = 7
Sivas	: 1 başkan yardımcısı,	4 raportör	5 üye	= 10
Tokat	: 1 başkan,	2 üye		= 3
Trabzon	: 1 başkan yardımcısı,	1 raportör,	5 üye	= 7

Tablo 5.8 ve Tablo 5.9’da görülen meclis üyelerinin doğum yerine göre sıralanışını Tablo 5.10’da illere göre toplam üye sayısı ve görevleri gösterilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisin de 301 meclis üyesi, 18 komisyon olup bu komisyonlarda; 18 başkan – 17 başkan yardımcısı – 18 raportör ve 106 üye bulunmaktadır. Bu tablolardan çıkarılan yorum; İstanbul’daki hemşehri dağılımına göre (Şekil 5.1) ilk % 3’lük dilime giremeyen Trabzon ve Rize meclis üyelikleri bazında (Şekil 5.2) etkin olup ilk 5 sıra içinde yer aldıkları, ayrıca hemşehri derneklerinin meclis üyelikleri içinde görev dağılımına baktığımızda ilk 4 sırada bulunmaktadır. (Tablo 5.9 ve Tablo 5.10). Bununla birlikte İstanbul’da ilk %3 dilimdeki hemşehri derneklerinin meclis komisyonlarında da baskın oldukları tespitine ulaşılmıştır. Yaptığımız çalışmada hemşehri derneklerinin kent yönetiminde etkin olmalarını İstanbul’a yerleşim zamanı ve tuttıkları iş kollarının etkisi olduğudur. Bu kapsamda daha sonraki bölümlerde sunacağımız üzere hemşehrilerin siyasi karar mekanizmalarının doğrudan etkilediği iş kollarında faaliyet göstermeleri siyasi yönetimlerde bulunmalarının sebeplerinden biri olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2.2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bürokratları Hemşehri Derneği İlişkisi

Sözlük anlamı ile bürokrat devlet kadrolarında görevli üst düzey memurları ifade etmektedir. Türkiye’de bürokratları veya bürokrasiyi incelediğinizde mutlaka siyaset bilimi ile yolunuz çakışmaktadır. Hemşehri dernekleri siyasi alandaki güçleri ve üyeleri içindeki uzmanlaşmış kişiler nispetinde yerel yönetimlerde bürokrat kadrolarını doldurabilmektedirler.

Tablo 5.11: 2012 Yılında doğum yerine göre, 2 ve daha üstü sayıdaki hemşehri derneği üyesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi üst bürokratların dağılımı



Tablo 5.11’de İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı 32 üst düzey yöneticinin doğum yerleri itibari ile yüzdeler oranları verilmiştir. Üst düzey bürokratların değerlendirilmesi genel sekreter, daire başkanı düzeyinde yapılmış olup tüm bürokratların doğum yerlerini temsil eden hemşehri derneklerine üyelikleri bulunmakta ya da dolaylı olarak aktivitelerine katılarak hemşehri derneklerine destek vermektedirler.

Bürokraside ilerleyebilmek için temel iki koşul bulunmaktadır, görev alanında uzmanlaşmış olmak ve uzmanlığınızın tescili için gerekli referansa sahip olmak. Hemşehri dernekleri bir bağlamda özellikle yerel siyasete ve bürokrasiye çeşitli etkenler vasıtası ile yön verdiğini görmekteyiz.

Herhangi bir bürokratik kadroda uzmanlaşmış insanlardan seçim yapılıp görevlendirilme durumunda hemşehri derneklerine üye siyasi veya başka bir bürokrat bir hemşehrinin referansı tercih edilebilmek için etkili olmaktadır. Ülkemizde 2000’li yıllardan sonra çeşitli yasalar ile vatandaşın önünde engel teşkil eden, hantal devlet bürokrasisinin oluşmasını sebep olan prosedürler ortadan kaldırılmıştır. Küreselleşme, şeffaf yönetim, çıkarılan yasalar her ne kadar bürokratik oligarşiyi engellemişse de toplumda yıllardır var olan algıyı tam manası ile değiştirmeye yetmemiştir. Hemşehrilerin, bürokraside takılan, belki de normal süresi içinde olması beklenen bir işi tanıdık bir bürokrat hemşehri ile çözüme istekleri süre gelmektedir. Dolayısıyla devlet kademelerinde güçlü olma isteği gerek siyasi gerek bürokrasi alanında olsun hemşehri derneklerinin çıkar grubu olarak yorumlanmasına neden olabilmektedir.

Anadolu’nun herhangi bir ilinin, ilçesinin İstanbul Büyükşehir Belediyesindeki üst düzey bir bürokrat hemşehrisinin olması İstanbul Büyükşehir Belediyesi imkânlarından olup bir şekilde ihtiyaç fazlası olan araç-gereçlerin devir edilmesinde tercih sebebi olarak etkili olmaktadır. Bununla birlikte büyükşehir belediyesine kamu personel sınavı haricinde personel alımında hemşehri bürokratların etkileri görülmektedir. Hemşehri derneği üyesi olan bürokratların kendi yöresindeki insanlarla çalışma isteği kültürel olarak uyumlu, daha rahat anlaşma imkânı olarak sayılabilir. Hemşehri derneklerinin düzenledikleri organizasyonlarda üye siyasilerin, bürokratların ve iş adamlarının bulunması o hemşehri derneğinin güçlü bir yapıya sahip olduğu algısını oluşturur. Oluşan bu algı hemşehri derneği içindeki hedefleri olanlara cesaret vereceği gibi daha sonraki yıllarda siyasi partiler tarafından daha çok hemşehriye seçilebilme imkânı verebilmektedir. Devlet yönetiminde siyasetçi, bürokrat çalışmalarında ki uyum yapılan işin, hizmetin kalitesini ve zamanında yapılabilme hızını artırabilmektedir. Dar kesitte aynı yörenin insanların beraber olması sadece o yörenin kazanımı görünse de aslında uyum mekanizmasının işlerliliği bakımından tüm hizmet bekleyenlerin yararına olabilmektedir.

5.3 HEMŞEHİRİ DERNEKLERİNDE ETKİNLİK PARAMETRELERİ

Hemşehri derneklerinin kent yönetiminde etkinlik parametreleri olarak;

Üye sayısı

Hemşehri derneği sayısı (derneğin alt yapılanmaları)

Bölgesel kabulleniş

Eğitim

Ekonomi

Hemşehri derneklerinin üye sayısının artması, kente gelen göçmenler için aile ve akrabalık ilişkilerinin yetersiz kaldığı yeni hayatlarını kolaylaştırmanın en kolay yolu, kente daha önce gelmiş dolayısıyla yabancı olunan bu çevreyi daha iyi tanıyan hemşehrileriyle ilişki kurmaktır. Bu ilişkinin bir diğer nedeni de var olma mücadelesidir. Hemşehri derneklerindeki üye sayısı siyasi sahada iletişimin az zamanda geniş kitlelere yayılmasını sağlayan bir faktördür. Aynı zamanda siyaset girmek isteyen üyeler için oy potansiyeli olarakta kabul edildiği göze çarpmaktadır.

İstanbul kentinde aktif hemşehri derneklerinin aynı ilden olanlarının meydana getirdiği dernek sayısı o ilin hemşehri derneğinin etkinlik çıtasının yüksek olmasını sağlamaktadır. Bu şekilde bir yapılanma üst kimlik olarak doğum yerini kapsamakla birlikte alt yapılanmalarda köy derneklerine kadar inmektedir. Üst kimlik olarak kabul ettiğimiz bir ilin, hemşehri alt derneklerinin olması o yörenin örgütlenme, birlikte olma eğilimlerinin güçlü olduğuna işaret eder. Hemşehri derneklerinin kurulması hangi amaç ya da hangi büyüklükte olursa olsun seçim dönemlerinde bütün siyasilerin ilgi odağı olduğu aşikârdır. Bu derneklerinin büyüklüklerine bakılmaksızın seçim dönemlerinde bir den fazla kişiye ulaşmak ve seçim propagandası yapabilmek için maliyeti az getiri etkisi çok olan bir tercihtir.

Tablo 5.12 : İstanbul’da bulunan bazı hemşehri derneklerinin geldikleri illere göre dağılımı

İller	Dernek sayısı*	%
Sivas	519	14,2
Erzincan	287	7,8
Giresun	238	6,5
Tokat	207	5,7
Kastamonu	167	4,6
Ordu	156	4,3
Erzurum	133	3,6
Sinop	128	3,5
Gümüşhane	120	3,3
Malatya	120	3,3
Bayburt	112	3,1
Trabzon	112	3,1
Diğer	1358	37,2
Toplam	3657	100,0

Kaynak : İçişleri Bakanlığı Dernekler Masası verilerinden derlenmiştir. 2006

Tablo 5.12’den yola çıkarak hemşehri dernekleri genelde, Orta ve Doğu Karadeniz, Doğu ve İç Anadolu Bölgesi illerinden oluştuğu söylenebilir. Bu bölgeler aynı zamanda 1950-1980 yılları arasındaki yoğun göç veren bölgeler olmaktadır. Hemşehri dernekleri içerisinde en yaygın dernekleşme şekli hemşehri köy dernekleridir. Bu dönemler arasında yaşanan göçlerin en önemli nedeni ise ekonomik ve sosyal faktörlerdir.

Bölgesel kabul edilişe örnek olarak halk arasında yaygınlaşmış olan *bizim Karadenizli, bizim doğulu* tabirlerinin ortaya çıkması söylenebilir. Orataya çıkan bu tür sözler bir gereksinim yada var olan bir durumu ifade etmiştir ki halk katında itibar görüp yaşatılmaktadır. Bir başka örnek ise Karadeniz Sivil Toplum Örgütleri Birliği gibi hemşehri dernekleri ağırlıklı birliklerin olması bölgesel kabul ediş, bölgesel ortak çıkar ya da paydada buluşabilmeyi sağlamaktadır. Tablo 5.12 aynı zamanda bölgesel hemşehri derneklerinin gücünün istatistikî bir verisini oluşturmaktadır.

Eğitim kelimesi sözlük bilgisi olarak daha geniş anlam ifade etse de toplumda eğitim kelimesin yerleşik anlamı okumuş olduğu görölmektedir. Hemşehri dernekleri isimlerinin eklerinde geneli itibari ile eğitim kelimesi geçmektedir. Bu kelimenin geçmesi ilimsel değerlere verilen veya verilmesi gerekli olan önemi belirtmektedir. Hemşehri derneklerinin büyük çoğunluğu kuruldukları illerdeki hemşehrisi olan öğrencilere burs vermesi, burs bulması, eğitime verilen önemi belirttiği gibi bizim hemşehrimiz okuyup büyük adam olsun hemşehrilerine faydalı olsun beklentisi yatmaktadır. Siyasi alanda rakiplere fark atmanın siyasi yarışa önde başlamanın bir etkeni olarak eğitim kalitesinin olması gerekmektedir.

Hemşehri derneklerinin ilk ve en önemli işlevi ekonomiktir.⁸⁵ Ekonomik beklentileri gerçekleşen hemşehrilerin diğer hemşehrilere yardımcı olması, hemşehrilerin iş alanlarında olduğu gibi kültürel değerlerini yaşatma ve hizmet alma alanında da kolların durumu ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde hemşehri dernekleri zamanla değişik idealleri yol haritası olarak belirleyebilirler. Mesleki sivil toplum kuruluşları içerisinde hemşehrilerin oranı iş kolundaki hemşehri hâkimiyeti ile doğru orantılıdır. Bu şekilde hemşehricilik hayatın her alanında görölebilmesi mümkündür. İnsanlar ekonomik bakımdan iyi konuma gelmeden ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamadan sivil toplum örgütlerine aktif katılımcı üye olmamaktadır. Hemşehri derneklerine üyelik ile gelir seviyesi arasında ilişkinin olduğu ve gelir arttıkça derneğe üyeliğin artacağı tespit edilmiştir.⁸⁶ Hayatın her alanında ve bütün fonksiyonların temelini oluşturan ekonomik refah, hemşehri derneklerinin tüm yönleri ile aktif ve gündemde olabilmesinin temel kaynaklarından birisidir. Bu şekilde olan bir dernek, daha çok hemşehri öğrenciye burs verip yarınlarn eğitimli hemşehrilerinin yetişmesine destek olabilmektedirler. Ekonomik durumu daha üst sırada olan bir dernek üyesi aynı zamanda derneğin yönetim kadrosunda bulunabilmekte ve tüm ilişkilerin koordinasyonunda etkili olabilmektedir. İnsanların aynı ilde ekonomik gücü fazla olan derneğe üyeliğinin olması beklentilerin karşılanma ihtimalinin yüksek olduğundan kaynaklanmaktadır.

⁸⁵ Önen, E., 1997, *Kent Dayanışma ve Hemşehri Dernekleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 451

⁸⁶ İnat, Ş., 2006, *Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri ve kentleşme süreci (Antalya örneği)* yüksek lisans tezi

5.4 İSTANBUL ANAKENT YÖNETİMİNE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ ETKİSİ

İstanbul kent yönetiminde hemşehri derneklerinin etkisini büyükşehir belediye meclis üyeleri ve üst düzey bürokratların doğum yerlerine göre baktığımızda daha net görebilmekteyiz. Bu şekilde yapılan değerlendirmede il dernekler müdürlüğü verilerine göre İstanbul'da merkezi bulunan büyük, etkin hemşehri derneklerinin temsil oranları yönetsel olarak ne kadar söz sahibi oldukları konusunda bir fikir verebilmektedir.

Göç edilen büyük şehirlerde (İstanbul) sağlık, eğitim gibi temel kamu hizmetlerinden yararlanmada karşılaşılan güçlükler veya hizmete ulaşmanın imkânsızlığı, kimi zaman hemşehrilik ilişkileri sayesinde aşılabilmektedir. Türkiye'de yaygın olarak kabul gören 'adamını bul işini yaptır' prensibiyle hareket eden dernekler belirli bir ilişkiler ağının kurucusu ve etkin aktörü haline gelebilmektedir. Söz konusu ağın sunduğu imkânlarla dernek, hizmeti verenlerle hizmete normal koşullarda ulaşmaları oldukça güç olanlar arasında bir tür köprü işlevi görmektedir. Böylece gelinen büyükşehirde kaybolup gitme riski veya sade vatandaş olmanın işlevsizliği gibi varoluş sorunları hemşehrilik kimliği sayesinde çözülebilmektedir. Başka bir ifadeyle vatandaşlığın tıkanıdığı yerde hemşehrilik çözüm üretici bir aidiyet biçimi olarak belirmektedir. Resmi kurumların 'vatandaş'la sorunlu ilişkileri "torpil", "kayıрма", "adam tutma" gibi kalıplarla tarif edilen hizmet anlayışı, karşısında hemşehri derneği pratik sorunlara pratik çözümler bulmaya çalışan 'iş bitirici' bir örgütlenme tarzı olarak belirmektedir. Derneğin kurumsallaşması ve bir çekim merkezi haline gelmesi, kamusal hizmetlerdeki sorunlara çözüm bulma kapasitesi yani hemşehrilere sağladığı 'kolaylıklarla' doğrudan ilişkilidir.

Derneğin bürokratik ve siyasi aktörlerle kurduğu ilişki kurumsal değil özel bir ilişkidir ve söz konusu ilişkinin işlevselliği çoğu zaman içeriden (bürokrasiden veya partiden) 'adamını' bulmayla mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda dernekçilerin öncelikle bürokrasideki hemşehrilerinin yerlerini bilmek istemeleri kamu hizmetlerindeki yaygın 'hizmet' anlayışının bir uzantısıdır.

Hemşehri dernekleri siyasi organizasyon niteliği taşımamakla birlikte büyük şehirlerde özellikle seçim dönemlerinde gözlenebilen verili siyasi ilişkiler ağının en önemli parçalarından birisini teşkil ediyor. Dernek-parti ilişkisinin siyasi olmayan bir zemin üzerine kurulu, süreklilik arz etmeyen ve çıkarların (maddi, sembolik, kişisel ve ortak) ön planda olduğu bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Seçim öncesi pazarlıklar ve alış-veriş bu ilişkinin en önemli unsurları. Dernek yöneticilerinin seçim dönemlerinde ‘adaylar arasında bir hemşehrimiz varsa ona sahip çıkalım’ anlayışıyla çalıştıkları bilinen bir gerçektir. Aynı zamanda siyasi parti dernek ilişkilerinin alış-veriş niteliğininde olduğunun altını çizmek gerekir.

Hemşehri dernekleri, üye sayısı çokluğu ve baskın oldukları iş kolunun etkileme alanı gibi temel birkaç özellik üzerinden kent yönetimine siyasal süreçte katılabilmektedir. Bununla birlikte hemşehrili olan uzmanlaşmış üst düzey bürokratlar vesilesi ile de kent yönetiminde söz sahibi oldukları gözlemlenmiştir. İstanbul kent yönetiminde hemşehri dernekleri etkisi belediye meclisinde bulundukları üye sayısı ve bu üyelerin meclisteki aktif görevlerde bulunması ile ilişkilendirilebilir. İstanbul kentinin daha önce bahsettiğimiz gibi yaşayan ve tarihten beri süre gelen bir canlılığı mevcuttur. Bu canlılık içerisinde gerek kent yönetimindeki siyasi aktörlerin gerekse bürokratların kendilerinden sonraki zaman diliminde aidiyet duygusu içerisinde hareket ettikleri ve kendilerinden sonra göreve geleceklerin hemşehrileri arasından olması konusunda lobi faaliyetlerinde buldukları gözlenmektedir. Bir çeşit hemşehri odaklı sirkülasyonun kentteki hizmetlerin aksamadan devam etmesi gibi algılandığı görülebilmektedir.

İstanbul kent yönetiminde etkili bir hemşehri derneği olabilmek için üye sayısı, hemşehrilerin iş kolundaki faaliyet sahaları, derneğin üye profili, kentteki yerleşim zamanı gibi faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLERİ

Kentlilik bilincine ulaşan şehirliler ile kendi yöresinden tam kopamayan, her iki yapıyı da sürdürmeye çalışan ve böylece kısmi bocalama yaşayan insanları barışık bir arada tutmak, uyum içinde yaşamalarını sağlamak gibi bir görev alanı oluşmuştur. Bu alanı doldurmak yönetim erkini görevi olduğu gibi sivil toplum kuruluşları da burada önemli bir fonksiyon üstlenmektedirler. Yerel yönetimler bu durumu dikkate alarak hemşehri dernekleri ile sürekli temas halinde olmaktadır. Hemşehri dernekleri de sosyal hayata ve yönetim erkine daha yakın durarak üstlendikleri misyonlarını yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Şehirlerin gelişmesine en önemli katkıyı yerel yönetimler yapmaktadır. Şehrin dinamiklerini ve yönetim erkini bir bütün olarak ele aldığımızda sivil toplum örgütlerinin yönetimin bir parçası olduğu görülür. Hemşehri dernekleri de bir sivil toplum örgütü olarak yönetimde söz sahibi ve yöresel dayanışmayı amaçlayan legal örgütlerdir.

Büyükşehirlerde hemşehri derneklerinin kent yönetimine olan etkisini, İstanbul ölçeğinde incelediğimiz bu çalışmada, hemşehri derneklerinin çeşitli etken faktörler yolu ile kent yönetiminde söz sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Bu faktörler ana hatları ile hemşehri derneklerinde etkinlik parametreleri konu başlığı altında belirtilmiştir. Bununla birlikte kente ilk göç edenlerin ve kentte hemşehrilerin söz sahibi oldukları iş kollarının yönetim erkine yakınlıklarının belirlenmesinde yardımcı olmuştur. İstanbul'da yoğun olarak yaşanan ilk göç hareketlerini, hemşehrilerin tuttıkları iş kollarını, siyaset ve bürokrasi ile ilişkilendirdiğimizde daha net sonuçlar çıkmaktadır. İstanbul tarihinden bu güne gelen bir cazibe merkezi olmasından dolayı devamlı göç almış, bu göçler 1950 sanayi hareketlenmeleri ile daha da belirginleşmiştir. Sanayileşme ile birlikte ilk yoğun göçlerin Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerden olduğu görülmektedir. Bu bölgelerden göç edenler kentin ihtiyaçlarına ve kendi yatkınlıklarına göre değişik sektörlerde kümelenmiştir.

Tablo 5.13: İstanbul'daki yaşayan hemşehrilerin hâkim oldukları meslek kolları

<u>MESLEK</u>	<u>DOĞUM YERLERİ</u>
KAPICILIK	SİVAS - KASTAMONU
SİMİTÇİ	TOKAT
FIRINCI	RİZE
HAMALLIK	SİİRT - BİNGÖL
MÜTEAHHİTLİK	DOĞU KARADENİZ (TRABZON - RİZE - ARTVİN)
TİCARET	KAYSERİ
KAHVEHANECİ	ERZİNCAN
PAZARCI	KARS - SİVAS

Kaynak : <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/YASAM/21yasam/14-kapak.pdf>

[erişim tarihi 05 Haziran 2012].

Tablo 5.13'teki veriler ışığında İstanbul'da ilk göçler sonucunda oluşan meslekler ve hemşehriler ilişkisi hakkında fikir yürütülebilir. İstanbul'a göç edenlerin ilk olarak yaptıkları hemşehrilerini bulup onların yanında iş sahibi olmaktır. Bu şekilde oluşan sosyoekonomik bir dokuda kentteki mesleklerde hemşehri dayanışmasını ve ağırlığını ortaya çıkarmaktadır. Hemşehrilerin yoğun olarak yaptıkları iş kolları ve bunların etkiledikleri alanlar sosyal hayatın her kademesinde etkisini göstermektedir. İstanbul kent yönetimindeki hemşehri dernekleri etkisi ile meslek kollarındaki hemşehri dernekleri etkisi karşılaştırıldığında ortaya çıkan yorum; özellikle üye sayı bakımından diğer hemşehri derneklerine göre az olmakla birlikte siyasi etkisi diğerlerinden fazla olan Doğu Karadeniz illerinin meslek kolları – siyasi etki ilişkisini öne plana çıkarmaktadır. Meslek kollarının yaygınlığı, ekonomik getirisi, çevre ile etkileşim yoğunluğu hemşehrilerin İstanbul kent yönetimine daha aktif katılımını sağlamaktadır.

Tablo 5.14: İstanbul kent yönetimi hemşehri derneği ilişkisi genel değerlendirmesi

İL	2012 Yılında (32 Bürokrat arasında) Doğum Yerine Göre 2 ve Daha üstü Sayıdaki İBB Üst Bürokratların Dağılımı	2009 Seçimlerinde (301 İBB Meclis Üyesi Arasında) Doğum Yerine Göre, 3 ve Daha üstü Sayıdaki İBB Meclis Üyeleri Dağılımı	İstanbul ilindeki Hemşehri Derneklerinin Dağılımı
BAYBURT	%6 altında	1,6%	3%
ÇORUM	6,3%	% 1 altında	% 3 altında
ERZİNCAN	9,4%	3,5%	4%
ERZURUM	%6 altında	2,6%	3%
GİRESUN	%6 altında	3,9%	4%
GÜMÜŞHANE	6,3%	2,3%	3%
KASTAMONU	%6 altında	2%	5%
KAYSERİ	%6 altında	2,3%	% 3 altında
KONYA	9,4%	% 1 altında	% 3 altında
MALATYA	%6 altında	6,5%	% 3 altında
ORDU	%6 altında	% 1 altında	3%
RİZE	%6 altında	3,9%	% 3 altında
SİVAS	6,3%	5,8%	8%
TOKAT	%6 altında	1,3%	4%
TRABZON	9,4%	7,1%	% 3 altında

Tablo 5.14’de görüldüğü üzere hemşehri derneklerinin kent yönetimine olan etkisi sadece bir değer üzerinden olmayıp farklılık ve değişkenlik ortaya çıkarmaktadır. En çarpıcı değişkenlik üye sayısı bakımından yüzdeler diliminde yer almayan Trabzonluların ve Rizelilerin kent yönetimindeki temsil oranının yüksek olmasıdır. Bu oranın yüksek olması sahiplendikleri iş kollarının ve bölgesel hemşehricilik etkisinin bir ilişkisi olarak ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır. Üç tablonun birleşimi olarak ortaya konulan tablo 5.14’deki Erzincanlıların ve Sivaslıların etkinliği doğal bir bileşkenin sonucu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Hemşehri derneklerinin çalışma içerisinde değindiğimiz çeşitli faktörler vasıtası ile yerel siyasette bir güç olduklarını görmekteyiz. İstanbul kent yönetiminde hemşehri dernekleri etkisi ülke genel siyaseti ile paralellik arz etmekte ülke yönetiminde ki dönemler itibarı ile öne çıkan faktörler İstanbul kent yönetiminde hemşehri derneği etkisinin belirleyicisi olmaktadır.

Büyükşehirlerde hemşehri derneklerinin kent yönetimine olan etkisini, İstanbul ölçeğinde incelediğimiz bu çalışmada, hemşehri derneklerinin çeşitli etken faktörler yolu ile kent yönetiminde söz sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Bu faktörler ana hatları ile hemşehri derneklerinde etkinlik parametreleri konu başlığı altında belirtilmiştir. Bununla birlikte kente ilk göç edenlerin ve kentte hemşehrilerin söz sahibi oldukları iş kollarının yönetim erkine yakınlıklarının belirlenmesinde yardımcı olmuştur. İstanbul'da yoğun olarak yaşanan ilk göç hareketlerini, hemşehrilerin tuttıkları iş kollarını, siyaset ve bürokrasi ile ilişkilendirdiğimizde daha net sonuçlar çıkmaktadır. İstanbul tarihinden bu güne gelen bir cazibe merkezi olmasından dolayı devamlı göç almış, bu göçler 1950 sanayi hareketlenmeleri ile daha da belirginleşmiştir. Sanayileşme ile birlikte ilk yoğun göçlerin Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illerden olduğu görülmektedir. Bu bölgelerden göç edenler kentin ihtiyaçlarına ve kendi yakınlıklarına göre değişik sektörlerde kümelenmiştir.

.Hemşehri derneklerinin İstanbul kent yönetimine katılımı farklı kültürlerin birleşmesi olarak ortaya çıkan bir çeşit zenginlik olmaktadır. Değişik yörelerin değişik kültürlerin ortak bir payda olarak benimsedikleri yönetim organizasyonu görev alanları, kentin daha vizyonel bir yönetim anlayışı içerisinde olmasında katkı sağlayacaktır. İstanbul kent yönetimi yapacağı tüm uygulamalarda hemşehri derneklerini daha fazla karar mekanizmalarında değerlendirmeli ve bu şekilde İstanbul'luluk bilincinin benimsenerek oluşmasını katkı sağlamalıdır. Türkiye'nin fiili kalbi olarak değerlendirebileceğimiz bu büyük kentimizin her türlü çeşitliliği tarih boyunca bir zenginlik olarak taşımıştır. Bu kapsamda bu gün itibarı ile konumuzla ilişkili olarak ele aldığımız ama tarihsel süreçte farklı adlarda varlığını sürdürmüş olan hemşehri dernekleri yapılanmaları kentin canlılığına katkı sağlamaktadır.

Çalışmamız süresince gözlemlediğimiz hemşehri dernekleri oluşumu ilk başlarda hemşehri derneklerinin görevlerinden birisi kültürlerin deformasyonunu engelleyip, kaynaşmasına, bütünleşmesine yardımcı olmasıdır. Alt kimliklerin muhafaza edilerek üst kimliğin benimsenmesi ideal hemşehri derneği fonksiyonu olarak düşünülebilir. Hemşehri derneklerinin medya ve halkla ilişkiler konusunda becerilerinin yeterince gelişmemiş olması ve medyanın ilgisiz tavrı hemşehri derneklerinin görünürlüğüne olumsuz etkilemektedir. Dernek faaliyetlerinin daha geniş olarak tanıtımının yapılmasında yerel yönetimler sorumluluk üstlenmelidir. Yönetim erkinin dernek adı ayırt etmeksizin katılacakları kültürel organizasyonlar kaynaşmanın hızlanmasında etkin bir rol oynayacaktır.

Toplumda yaygın olarak oluşan algı sadece seçim dönemlerinde hemşehri derneklerinin ön plana çıktığıdır ki bu algı mutlaka kırılmalıdır. Bu safhada gerek dernek yönetimleri gerekse siyasi organizasyonlar seçim dönemleri haricinde de derneğin çeşitli etkinlikleri ile gündem de kalmasını sağlayarak algı yenilemesine gidebilirler. Hemşehri dernekleri zaman içinde yerel siyasete katılımı artırmak adına kendileri siyasilere isim öneribilmelidirler. Önerilen bu isimler içinde siyasi güç kendi profiline en uygun adayı göstermesi profesyonellik adına bir aşama olacaktır.

Hemşehri derneklerinin üye sayısı ve mali olanakları genişledikçe, kültürel hedeflerde olduğu kadar yerel siyasette de daha fazla söz sahibi olabileceklerdir.

Büyükşehir belediye meclisinde veya bürokratik kademesinde etkin pozisyonda bir hemşehrinin varlığı doğduğu memleket içinde bir kazanım olmaktadır. Belediye hizmetlerinde kullanım fazlası olarak atıl olan araç gereçlerin etkin hemşehriler vasıtası ile memleketlerine kazandırıldığına sıkça rastlanılmaktadır.

Hemşehri derneklerinin büyükşehir belediyelerinde etkili olmaları açısından üye sayısı bir güçtür, bunun yanında üye sayısı çok olmayıp, yetişmiş beyin gücü olarak etkin olan hemşehri dernekleri de mevcuttur.

Çalışmamız süresince gözlemlediğimiz hemşehri dernekleri oluşumu ilk başlarda hemşehri derneklerinin görevlerinden birisi kültürlerin deformasyonunu engelleyip, kaynaşmasına, bütünleşmesine yardımcı olmasıdır. Birçok hemşehri derneğinin adında "eğitim" kelimesi geçmesine ve tüzükte eğitime dair maddeler yer almasına rağmen, bu derneklerin eğitim alanında yaptıklarının önemli boyutlarda olmadığını söylenebilir. Bu kapsamda hemşehrilerin İstanbul'da kendi memleketlerinin adını taşıyan özel okullarını kurması, öğrenci yurtlarını açması, eğitim alanında burs bulmak ile anılan desteklerine daha bir fonksiyonellik katacaktır.

Hemşehri derneklerinin dernek faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan maddi desteği sadece üyelik aidatları ile sınırlı tutmayıp bunları çeşitlendirebilmelidirler. Gelir getiren mülkler edinerek maddi olanaklarına bir katkı sağlanabilir. Türkiye'de dernekler gönüllük hareket mantığı üzerinde çalışmaktadır ve pek çok dernek profesyonel istihdamı yadırgamaktadır. Bu yapısal sorunun önüne geçmek için sivil toplum yöneticiliği gibi iki yıllık meslek yüksek okulu programları açılmalı ve belirli dernek pozisyonlarında istihdam edilmek için ilgili programın diploması aranmalıdır.

Ülkemizde genel itibari ile görülen her şehirdeki çıkış memleketleri aynı hemşehri derneklerinin bir birlerinden kopuk durumunun ortadan kalkması hemşehri derneklerinin ana merkezinin kendi memleketleri olmak üzere yaşanılan şehirlerde şubelerinin olması daha aktif etken bir yapıya kavuşmasını getirecektir. Bu durumda hemşehrinin yaşadığı büyükşehirdeki siyasal, ekonomik ve sosyal ortamlarda konumunu güçlendirecek, ülkenin gelişmesine fayda sağlayacaktır.

Hemşehri derneklerinin yönetimde söz sahibi olması birlikteliğin artmasına, hizmet vermekte rekabete ve kentlileşmeye katkı sağlamaktadır. Hemşehri dernekleri daha profesyonel bir yapıya kavuştukça ve ekonomik olarak güçlendikçe kent yönetiminde etkileri artmaktadır. Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri gerekli bir yapı olup toplumsal fayda sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abay, A.R., 1997, *Adapazarı 'ndaki Hemşehri Derneklerinin Şehir Hayatına ve Meslek Edinmeye Etkileri*, Sakarya.
- Atiker, E., 2002. *Türkiye 'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu IX, Sivil Toplum Kuruluşlarında Örgüt içi Demokrasi ve Gönüllülük*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, ss. 6.
- Ayan M., 1982, *Sanayinin Kentleşmeye Etkisi, Seydişehir Örneği*, Ege Üniversitesi, SF Yay. No:12, ss.4
- Bal H., 1997, *Kentsel Toplum Anomi-Yabancılaşma Olgusu Kente Göç Edenlerin Alternatif Çözümü: Hemşehri Birlikleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 431
- Bassam, T., 1998, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.36.
- Bayhan, V., 2005. *Sivil Toplum ve Demokrasi, Edisyon*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, ss. 153.
- Craig, C., 1992. "Introduction", Der. Craig Calhoun, *Habermas And The Public Sphere*. The MIT Press. Cambridge, ss. 30-31.
- Cohen J. ve Arato A., 1994. *Civil Society and Political Theory*, Cambridge, Mass, ss.78.
- Çakmak, A., 2002. *STK 'lar Yerelleşme ve yerel yönetimler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, ss. 15-16.

- Çiçek, C., 2004. *Demokratikleşme Sürecinde Sivil toplum Örgütleri: Bir Alan Araştırması Olarak Güneydoğu*, İstanbul, TOHAV Yayınları, ss. 31.
- Dahrendorf, R., 1991. *Sivil Toplumunu Özerk Kurumlar Yaşatır*, New Perspectives Quarterly, WPQ Türkiye Cilt: 1-2, ss.72-74
- David, L., 2001. *The Management of Non-Governmental Organizations: An Introduction*, New York, Routledge, ss. 55.
- Dekkerl, P. ve Andries V. B., 1998. *Civil Society in Comparative Perspective: Involvement in Voluntary Associations in North America and Western Europe*, ss. 12-14.
- Edwards, M. 2004. *Civil Society*, London, Polity, ss. 2-5.
- Ehrenberg, J., 1999. *The Critical History of an Idea*, NewYork, London: NY University Press.
- Erder, S., 1997. *Kentsel Gerilim*. Ankara: Umag Vakfı Yay., ss. 33.
- Erdoğan, M., 1998. *Liberal toplum liberal siyaset*. Ankara: Siyasal Kitapevi, ss. 218.
- Erkan, R., 2002, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim adamı Yayınları, Ankara, ss. 127
- Görmez K, 1997, *Kent ve Siyaset, Bir Metropol Alanda, Kentleşme/Kentlileşme Düzeyi İle Siyasal Kültür ve Siyasal Davranış İlişkileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, Gazi Kitabevi, Ankara, ss.12
- Güder, N., 2005. *Sivil toplumcunun el kitabı*. 2. Baskı. Ankara: STGP Yayınları, ss.10.
- Habermas, J., 1997. *Kamusal yapısal dönüşümü*. Tanıl Bora-Mithat Sancar (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 396-404.

- John, K., 1994. *Demokrasi ve sivil toplum*. Necmi Erdoğan (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss. 68.
- Karaman Z.T., 2011, *Kent Yönetimi ve Politikası* Anadolu Matbaacılık, ss.6.
- Keane, J., 1998, *Civil Society: Old Images New Visions* , Oxford, Cambridge: Polity Press, ss.6
- Keane, J., 1994. *Demokrasi ve Sivil Toplum*. Necmi Erdoğan (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keleş R., 2002, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları ss. 21-22
- Kıray B., 1982, *Mübeccel, Değişen Toplum Yapısı*, Bağlam Yayınları ss.58.
- Kurtoğlu, A., 1989. *Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği*, İstanbul, ss. 3.
- Onbaşı, F., 2005. *Sivil Toplum*. İstanbul: L&M Yayınları, ss. 46.
- Jürgen H., 1997, *Kamusal Yapısal Dönüşümü (Strukturwandel der Öffentlichkeit)* Çev. Tanıl Bora-Mithat Sancar, İstanbul, iletişim Yayınları, ss.396-404.
- Orozco, M. and Katherine W., 2005, *Hometown Associations and Development: A Look at Ownership, Sustainability, Correspondence, and Replicability*
- Özer, A., 2000. *Kentleşme ve Yerel Yönetimler*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Önen, E., 1997. *Kent Dayanışma ve Hemsehri Dernekleri*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 451.

- Öner, Ş., 2001. *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları*
ÇYYD C.10 S.2, Ss:51 -67
- Sarıbay, A.Y., 2000. *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*. İstanbul: Alfa Yayınları, ss. 58.
- Sarıbay, A. Y., & Ögün S.S., 1998. *Bir Politik Bilim Perspektifi*. Bursa: Asa Kitabevi ss 43-44.
- Sarıolghalam, M., 1998. *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, ss.74-82.
- Savran, G., 1987. *Sivil toplum ve ötesi*. İstanbul: Alan Yayıncılık, ss. 153.
- Sencer, Y., 1979. *Türkiye’de Kentleşme Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*,
Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, ss. 306.
- Suher H., 1996. *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*, yeni Yüzyıl Türkiye’ de
Kentleşme, Türkiye’nin Sorunları Dizisi 7 ss.210
- Tatlıdil, E., 1989. *Kentleşme ve Gecekondu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Yayınları, İzmir.
- Tosun, E.G., 2001. *Demokratikleşme perspektifinden devlet-sivil toplum ilişkisi*.
İstanbul: Alfa Yayıncılık, ss. 29.
- Tuncay, M., 1998. *Sivil Toplum ile İlgili Kavramlar, Tanzimattan Günümüze
İstanbul’da Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, ss. xi.
- Yakut, S., 1979, *Türkiye’de Kentleşme Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*,
Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, ss. 306.

Yeşil T., ve Çiftçi D., 1997, *Hemşehri Derneklerinin içerdiği iletişimin Yapısı*, Toplum ve Göç, II: Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay. Ankara, ss. 441.

Yıldırım, F., 2002. *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı, ss. 23.

Sürekli Yayınlar

- Atar, Y., 1997. *Demokratik Sistemde Sivil Toplum Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Düalizmi*. Yeni Türkiye Dergisi. sayı: 18, Ankara ss.98.
- Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2001. *Sivil Toplum İş Basında*, Ankara, ss.210.
- Azaklı, S., 1997. *Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye*, Yeni Türkiye Dergisi. No. 18, ss. 224.
- Çaha, Ö., 1998. *Türkiye’de Sivil Toplum Sorunları*, Liberal Düşünce Dergisi. Bahar, ss. 27-51.
- Çaha, Ö., 1997. *1980 Sonrası Türkiye’ sinde Sivil toplum Arayışları*, Yeni Türkiye Dergisi. No. 18, ss. 36.
- Çukurçayır, M. A., ve Sipahi E., 2003. *Yönetişim Yaklaşımı Ve Kamu Yönetiminde Kalite*, Sayıştay Dergisi sayı 50-51, ss.57.
- Diamond, L., ve Rethinking C. S., 1994. *Toward Democratic Consolidation*, Journal of Democracy. Vol.5. No.3. ss. 5.
- Göymen, K., 2000. *Türkiye’de Yerel Yönetimler Ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önergeler, Yönelimler*, Amme idaresi Dergisi, Cilt 9,Sayı 2, ss. 6.
- Gürgen, H., 2008. *Kurumsal İtibar Yönetimi ve Sosyal Sorumluluk*, 7.Sanayi Kongresi’nde Sunulan Bildiri.
- Jan Aart S., ve Keyman F., *Küreselleşme ve Sivil Toplum*, Çev. Deriş Nur, İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Çalışmaları Eğitim CD Dizisi 1.

Diğer Yayınlar

Altay, N., (2009). İzmir’de Hemşehri Dayanışmasının Kent Kültürü Üzerindeki Etkileri *Doktora Tezi*: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanları Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği.

Caymaz, B., 2005. *İstanbul’da Niğdeli Hemşehri Dernekleri*
<http://ejts.revues.org/index410.html> [erişim tarihi 15 Mart 2012].

Coşkun, A., *Dernekler Dergisi* [internet] <http://www.siviltoplumakademisi.org.tr>
[erişim tarihi 01 Mayıs 2012]

Demir, K., Çabuk S., *Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi*
http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_28/11.pdf [erişim tarihi 15 Mart 2012]

Emir, A., 2009. *İstanbul’un Hemşehri Haritası*, Temmuz 2009, ss 14-19

Ergür, D. E., (2006). Sivil Toplum Kuruluşları ve kültürel Etkinlikleri *Yüksek Lisans Tezi*. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı.

Genç, Y., 2008. *Kentin Sosyal Değişiminde Yöresel Kültürlerin (Hemşehri Dernekleri) Rolü* Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yöresel Kültürler Sempozyumu.

Her Yönüyle Dernekler, 2012. www.derneklerdergisi.com [erişim tarihi 08 Mayıs 2012].

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/YASAM/21yasam/14-kapak.pdf>

[erişim tarihi 05 Haziran 2012].

<http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/sivil-toplum-is-basinda-2> [erişim tarihi 07 Mayıs

2012]

İnat, Ş., (2006). Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Hemşehri Dernekleri ve Kentlileşme Süreci *Yüksek Lisans Tezi*. T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Kahya, K., (2006). Hemşehrilik İlişkilerinin Organize Suç Örgütleri Üzerindeki Etkileri *Yüksek Lisans Tezi*. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Karpat, H.K., 1976. *The Gecekondu- Rural Migration and Urbanization*, Newyork, Cambridge University Press Ss.210

Keyman, F., 2004, *Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum*, <http://stk.bilgi.edu.tr/cd/01/> [erişim tarihi 13 Mart 2012].

Yentürk, N., 2007. *Sivil Toplum Kuruluşları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Çalışmaları Eğitimi CD Dizisi 1.

Yerel Yönetimler ile STK'lar arasındaki ilişkiler. 2009.

www.baltalimani.com/index.php/component/content/article/158-stk-ve-yerel-yonetim-ilikisi [erişim tarihi 13 Mart 2012].